ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

SWOT ANALİZİNE GÖRE DEĞERLER EĞİTİMİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİS SOFTAOĞLU

ANKARA
ŞUBAT,2023

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
1946

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

SWOT ANALİZİNE GÖRE DEĞERLER EĞİTİMİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİS SOFTAOĞLU

DANIŞMAN: PROF. DR. İSMAİL GÜVEN

ANKARA
ŞUBAT,2023

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Melis SOFTAOĞLU adlı öğrencinin hazırladığı "Swot Analizine Göre Değerler Eğitiminde Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri başlıklı bu çalışma Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı / Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı'nda oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	Jüri Üyeleri	İmza
Başkan	Prof. Dr. İsmail GÜVEN	……..……..
Üye	Doç. Dr. Canay DEMİRHAN İŞCAN	……..……..
Üye	Prof. Dr. Emine Özlem YİĞİT	……..

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 15/02/2023 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise …/…/20... tarihinde kabul edilmiştir.

……

Prof. Dr. İlhan YALÇIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Melis SOFTAOĞLU

ÖZET

SWOT ANALİZİNE GÖRE DEĞERLER EĞİTİMİNDE SINIF ÖĞRETMENLERİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ

SOFTAOĞLU, Melis
Yüksek Lisans Tezi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Şubat, 2023, xii + 95 Sayfa

Günümüzde yaşanan olaylar, giderek artan suç oranları, kentsel yaşamın zorluklarıyla bireyselleşen insanlar düşünüldüğünde değerleri ve değerler eğitiminin önemi giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Bu tezin amacı değerler eğitimindeki güçlü yanlarımızı, zayıf yanlarımızı ve gelecekte karşılaşabileceğimiz fırsatları ve tehditleri tespit ederek değerler eğitimini daha iyi bir seviyeye taşımaktır. Çünkü mevcut durumu anlayarak gelecek için önlem almak bir zorunluluktur. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan "genel tarama modeli" kullanılmıştır. Literatür taraması yapıldıktan sonra sorular SWOT analizin alt boyutlarına göre kategorize edilerek öğretmenlerin yanıtları alınmıştır. Öğretmenler soruları yanıtladıktan sonra SWOT analiz kategorilerine göre değerler eğitimine yönelik görüşler de belirtmiştir. Buna göre değerler eğitiminde en güçlü yönün; okullarda yapılan sosyal aktiviteler olduğunu ifade etmişlerdir. En çok görüş bildirilen zayıf yön ise ebeveynlerin çocuklarına sosyal medya kullanımında bilinçsiz ve kontrolsüz davranmaları olmuştur. Öğretmenlere göre değerler eğitimindeki fırsat değerler eğitiminin toplumlarda önem kazanmasıdır. Değerler eğitimindeki en büyük tehdit ise okulda öğrenilen değerler ile evde öğrenilen değerler arasında çocukların ikilemde kalması olmuştur. Öğretmenler, anne- babaların çocuklarına doğru bir rol- model olmadıklarını düşünmektedirler. SWOT analizde amaç, güçlü yönleri artırırken engelleyici güçleri azaltmak ve zayıf yönleri azaltırken sürükleyici güçleri artırmak ve böylece girişimi ayakta tutmaktır. Öyleyse değerler eğitiminde yapılan hem doğruların hem de yanlışların bilincinde olarak geleceğimizi daha iyi inşa edebiliriz.

Anahtar Sözcükler: Swot analiz, değerler eğitimi, fırsatlar, tehditler, güçlü ve zayıf yönler

ABSTRACT

OPINIONS OF CLASSROOM TEACHERS AND SOCIAL STUDIES TEACHERS İN VALUES EDUCATION ACCORDİNG TO SWOT ANALYSIS

SOFTAOĞLU, Melis

Master Degree, Department of Turkish and Social Sciences Education

Thesis Supervisor: Prof. Dr. İsmail GÜVEN

February, 2023, xii + 95 Pages

When today's events are considered, increasing crime rates, and people who become individualized with the difficulties of urban life, it has been understood the importance of values and the values education more and more. The aim of this thesis is to improve values education to a better level by identifying our strengths, weaknesses, and the opportunities and the threats. It is a necessity to take certain precautions for the future by understanding the current situation in values education. In this research, "general screening model" which is one of the quantitive research models were used. After being made a literature review, the questions were categorized according to the sub-dimensions of the SWOT analysis and the answers of the teachers were transcribed. Following that, the teachers answered the questions and they stated their opinions to values educaiton according to the categories of the SWOT analysis. İn accordance with this, the teachers stated that the strongest aspect in values education is social activities which is made as an activity in schools. The most frequently reported weakness was that parents behaved unconsciously and uncontrollably on their children's use of social media. According to the teachers, the opprtunity in values education is to gain importance of values educaiton in society.In addition to this, the biggest threat in values education is a dilemma between values which are learnt at school and values which are learnt at home. The SWOT analysis aims to reduce the threats while increasing the strengths. In addition, it aims to increase the opportunities while reducing the weakness, and that is why it is important to keep the attempt alive. So, as in every field of education, we can build our future better way by being aware of both the truths and the mistakes which are made in the values education.

Key Words: Swot analysis, values education, opportunities, threats, strengths and weaknesses

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimden bu yana beni bilgisi ve ışığıyla aydınlatan akademik danışmanım Prof. Dr. İsmail GÜVEN'e, ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nın kıymetli öğretim üyesi Doç. Dr. Yasemin ESEN'e;

Ayrıca çalışmalarım boyunca beni yalnız bırakmayan ve motive eden biricik mühendisim Mert SOFTAOĞLU'na, beni çalışmam için sürekli teşvik eden, her türlü desteği esirgemeyen, ne zaman ihtiyacım olsa yardımıma koşan, emeklerini asla ödeyemeyeceğim canım babam Murat SOFTAOĞLU'na ve kıymetli annem Aysel SOFTAOĞLU'na;

Bu süreçte bana destek olup zor durumda bırakmayan Okul Müdürüm Sema KÖSE'ye, sürecin en başından beri kırmadan her seferinde sabırla yardımcı olan Denizhan AKPULAT'a, ve her zaman yanımda olan, bana zamanını ayıran ve üstün gayretlerini benden esirgemeyen çok değerli çalışma arkadaşlarım Esen Gül DURMAN KILIÇ'a, Ali Doğan SAKLAVCI'ya;

En zor zamanlarıma şahit olan ve beni yalnız bırakmayan Umut GÜL ve sevgili arkadaşım Hacer YILDIZ'a kilometrelerce uzakta olsa bile çalışmama katkı sağlayan kuzenim Pelin GÜVEN GEREDELİ'ye, sürecin sonunda beni kırmayarak yardımcı olan Rana ÖZTÜRK ÇOŞKUN ve özellikle Abdülkadir GENCEL hocalarıma;

Tezimin son aşamasında beni düştüğüm yerden kaldıran sevgili Veysel Göktuğ ÇAKMAK'a ,

Son olarak vakit ayırıp çalışmama katılarak katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunuyor, gelecek güzel nesiller ve daha mutlu bir Türkiye için çalışmamın sosyal bilgiler eğitim alanına katkı sağlamasını diliyorum.

Melis SOFTAOĞLU

Yüreği canlılara sevgi ve merhametle yoğrulmuş tüm insanlara...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ ... iii
ÖZET ... iv
ABSTRACT ... v
ÖNSÖZ ... vi
İÇİNDEKİLER ... viii
TABLOLAR DİZİNİ ... x
ŞEKİLLER DİZİNİ ... xi
KISALTMALAR ... xii
BÖLÜM 1 ... 1
GİRİŞ ... 1
Problem ... 1
Araştırmanın Amacı ... 3
Araştırmanın Önemi ... 4
Sayıltılar ... 5
Sınırlılıklar ... 5
Tanımlar ... 5
BÖLÜM 2 ... 7
KURAMSAL ÇERÇEVE ... 7
Değerler ... 7
Değerler Felsefesi ... 9
Değerlerin Sınıflandırılması ... 10
Spranger'ın Değerler Sınıflandırması ... 11
Shcwartz'ın Değerler Sınıflandırması ... 11
Rokeach'ın Değerler Sınıflaması ... 13
Değerler Eğitimi ... 14
Değerlerin Kazanılmasında Ailenin Rolü ... 16
Değerler Eğitiminde Okulun Rolü ... 18
Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü ... 20
Değerler Eğitiminde Öğretim Programlarının Rolü ... 21
Değerler Eğitiminde Çevrenin Rolü ... 22
Eğitim Tarihinde Değerler Eğitimi ... 23
Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar ... 26
Telkin Etme Yaklaşımı ... 27
Değer Aydınlatma/ Değer Belirginleştirme ... 27
Ahlaki Muhakeme ... 28
Değerler Analizi ... 28
Model Alma ... 29
Değerler Eğitiminde Kuramlar ... 29
Psikanalitik Kuram ... 30

Piaget'in Ahlaki Gelişim Kuramı 30
Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı 31
Turiel'in Toplumsal Alan Kuramı 32
Carol Gilligan ve Ahlak Gelişimi 33
Değerler Eğitimi İle İlgili Yapılmış Çalışmalar 34
BÖLÜM 3 38
YÖNTEM 38
Araştırma Modeli 38
Swot Analiz/ Güç Alanı Analizi 38
Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu 39
Veri Toplama Araçları – Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları 40
Verilerin Toplanması ve Analizi 46
BÖLÜM 4 48
BULGULAR VE YORUMLAR 48
Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlara Yönelik Bulgular 48
Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlara Yönelik Bulgular 52
Değerler Eğitiminde Fırsatlara Yönelik Bulgular 55
Değerler Eğitiminde Tehditlere Yönelik Bulgular 57
BÖLÜM 5 62
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER 62
Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlar 62
Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlar 64
Değerler Eğitiminde Fırsatlar/Sürükleyici Güçler 66
Değerler Eğitiminde Tehditler/Engelleyici Güçler 69
SWOT Analizine Göre Değerler Eğitimi 70
Öneriler 72
Uygulayıcılar ve Karar Vericilere Yönelik Öneriler 72
Araştırmacılara Öneriler 73
KAYNAKLAR 74
EKLER 87
EK 1. Öğretmen Onam Formu 88
EK 2. Veri Toplama Aracı 89
EK 3. Öğretmen Görüşme Soruları 91
EK 4. Etik Kurul Onayı 92
EK 5. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni 93
BENZERLİK BİLDİRİMİ 94
ÖZGEÇMİŞ 95

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 1. Spranger'a göre Değerlerin Sınıflandırılması 11
Tablo 2. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması 11
Tablo 3. Rokeach'ın değerler sınıflaması 13
Tablo 4. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Açıklamaları 25
Tablo 5. Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 1) 41
Tablo 6. Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 2) 42
Tablo 7. Taslak Ölçek DFA Uyum İyiliği Değerleri 44
Tablo 8. Taslak Ölçek Güvenirlik Analizi Sonuçları 45
Tablo 9. Ölçek Faktörlerine İlişkin Normallik ve Homojenlik Değerleri 46
Tablo 10. Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlara Yönelik Öğretmen Görüşleri 48
Tablo 11. Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlara Yönelik Öğretmen Görüşleri 52
Tablo 12. Değerler Eğitiminde Fırsatlara Yönelik Öğretmen Görüşleri 55
Tablo 13. Değerler Eğitiminde Tehditlere Yönelik Öğretmen Görüşleri 57
Tablo 14. Değerler Eğitiminde SWOT Matrisi 60
Tablo 15. Öğretmenlerin Branşları Açısından SWOT Analizine Göre Görüşlerinin Ortalamaları Arasındaki t Testi Sonuçları 61

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1. Schwartz'ın (1994) Değerler Modeli 12

KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
SWOT	Durum Analizi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Problem

Teknolojinin hızla geliştiği ve dijitalleşmenin giderek arttığı dünyamızda ister gelişmiş ister gelişmekte olan ülkeler olsun, yeni düzenler oluşmakta ve toplum yapısı giderek farklılaştırmaktadır. Kentlerin büyümesi, sanayileşmenin artması özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanların şehir hayatındaki bazı zor koşullar nedeniyle bireyselleşmesi görmezden gelinemez. Yine ülkemizde ve dünyada giderek artan suç oranları, şiddet gibi konular ise değerlerin yeteri kadar önemsenmediğini göstermekte ve akla değerler eğitiminin önemini getirmektedir. Bu yüzden değerler eğitimi dünyada çokça gündem olan bir konu haline gelmiştir (Veugelers & Kat,2003). Değerler eğitimi evde ailede başladıktan sonra okulda devam eder.

Okul sadece öğrencilerin teorik bilgi öğrenip teknik becerileri kazandıkları bir yer olamaz. Topluma uyumlu ve güzel ahlaklı bireyler yetiştirmek; toplumun kültürünü de bir sonraki nesle aktararak kültürel zenginliğini korumak ve yaşatmak demektir. Bunun yolu da çocuğun okul kültürüyle bağdaşmasından geçer (Çelikten,2006). Toplumun huzur ve düzenini sağlayan yegâne kurumlardan birisi okul ve okulda verilen değerler eğitimidir. Ülkemizde değerler eğitimi aslında cumhuriyetin ilk yıllarında vatandaşlık eğitimiyle başlamış ve yıllar içerisinde gelişime uğramıştır (Balcı& Yelken, 2010). Değerler eğitimi zaman içerisinde daha fazla önem kazanarak öğretim programlarının bütününe entegre edilmiştir.

Değerler eğitiminde süreci şekillendiren pek çok faktör bulunmaktadır. Değerler eğitiminin hangi mekanda ve nasıl yapılacağı düşünüldüğü zaman akla gelen temel ögelerden birisi okul ise diğeri de ailedir (Ulusoy & Dilmaç, 2018).

Çocukların kişilik gelişiminin yüzde sekseninin beş yaşına kadar tamamlandığı bilgisine dayanarak değer eğitiminin ailede başladığı söylenebilir. Aile ortamı içinde çocuklara değerleri ilk kazandıran aile bireyleridir (Ulusoy & Dilmaç,2015,s.62).

Değerler eğitiminde aile çocuğa vermek istediği mesajı çocuğun anlayacağı şekilde vermelidir (Demirutku, 2017).

İnsanlar yalnızca birbirilerinin zekâ ve bilgi düzeyine odaklanmakta; saygı, sevgi, hoşgörü gibi değerlerini önemsememekte bu da insanların iç dünyasında zararlar meydana getirmektedir. Bu durum karşı tarafa kolaylıkla zarar verebilen nesiller yaratmaktadır. Bunun altında yatan önemli sebeplerden birisi de ailelerin yalnızca akademik başarıyı takdir edip çocuklarının duygusal boyutundaki boşluğu dolduramamalarıdır (Kenan, 2013).

Maalesef eğitim sistemimiz de bu duruma teşvik etmektedir. Merkezi sınavların varlığı öğrencilerin ve velilerin yalnızca bu noktaya odaklanmalarına neden olmaktadır. Çocukların olumlu davranışları ise göz ardı edilmektedir. Oysaki öğretmenler ve ebeveynler yalnızca yüksek notları değil güzel davranışları da takdir edebilmelidir. Aile, çocukları için uygun ortamı oluşturmalı, çocuk diğer aile bireyleriyle rahatlıkla ve güvenle iletişim kurmalı kısacası çocuk ile aile bireyleri arasında sevgi, saygı ve güvene dayalı bir ilişki olmalıdır. Böylelikle çocuk küçük yaşta sevmeyi, güven duymayı, saygıyı öğrenir. Bu yüzden ailelere çok önemli görevler düşmektedir (Akman 2011; Aydın ve Gürler, 2014; Balat, 2012 Berkowitz ve Bier, 2005; Hökelekli, 2013a).

Ailede başlayan değer eğitimi okulda devam eder. Okulların görevlerinden biri de resmî, ya da örtük program fark etmeksizin, onlara değerleri öğretmek ve uygulatmak, disiplin prosedürlerine uygun davranmalarını sağlamak ve ahlaklarını ve karakterlerini olumlu bir biçimde etkilemektir (Akbaş, 2008, s.9). Yine hem ailelerin hem de öğretmenlerin dikkatle üzerinde durmaları gereken bir nokta sosyal mecradır. Dijitalleşmenin toplum üzerindeki yansımaları görmezden gelinemez. Daha çok yazılı iletişimin hakim olduğu bu mecrada insanlar rahatlıkla çirkin bir üslup kullanabilmekte, görgü kurallarının dışına çıkabilmektedir (Çevik, 2013). Özellikle "Nasıl olsa ben tanınmıyorum", "Kimliğim bilinmiyor" diyerek yanlış davranışlar sergileme durumu artmaktadır (Rösner, Winter and Krämer, 2016).

Bizlerin ve gelecek nesillerin daha sağlıklı, refah, demokratik ve çağdaş bir hayat yaşaması için eğitim sistemimizde oldukça üzerine düşülmesi gereken konulardan biridir. Bu yüzden amaç bir topluluk değil toplum yaratmaksa değerler eğitiminin önemi görmezden gelinemez.

Bu noktalardan hareketle değerler eğitimini etkileyen pek çok alt boyut bulunmaktadır ve tüm bu alt boyutlar araştırılarak gereken önlemler alınmalıdır. Değerler eğitiminde nerelerde yanlışlarımız ve eksiklerimiz var? Değerler eğitiminde neyi doğru

ve yeterli yapıyoruz? Değerler eğitiminde ne gibi sürükleyici ve engelleyici güçlerle karşılaşıyoruz? Engelleyici güçler için gelecekte nasıl önlemler alabiliriz? Böylece bu araştırmada, literatürden farklı olarak sadece değerler eğitimindeki yanlışlar değil doğrular da tespit edilmektedir. Sonrasında ise değerler eğitiminde mevcut koşullardaki durumumuz nedir ve gelecekte nasıl daha iyisini yapabiliriz? Doğrularımızı çoğaltırken yanlışlarımızı azaltmak için neler yapmalıyız? gibi sorular bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Literatürde değerler eğitimini pek çok yönden ele alan ve mevcut durumu ortaya koyan bir çalışma bulunmamakta ve değerler eğitiminde daha çok yaşanan sıkıntılar ele alınmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın problemi değerler eğitimini birçok yönden ele alarak mevcut durumu ortaya çıkarmak ve gelecek için tedbirler alınmasını sağlamaktır. Değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yanlar ile fırsatlar ve tehditler ölçek ile tespit edilip öğretmenlerle yapılan görüşmelerle desteklenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditleri öğretmenlerden görüş almak aracılığıyla tespit ederek değerler eğitimindeki mevcut durumu betimlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Değerler eğitimindeki güçlü yanlar nelerdir?
2. Değerler eğitimindeki zayıf yanlar nelerdir?
3. Değerler eğitimindeki fırsatlar nelerdir?
4. Değerler eğitimindeki tehditler nelerdir?
5. Değerler eğitiminde gelecek için almamız gereken tedbirler nelerdir?
6. Sınıf Öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri nelerdir?
8. Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin SWOT analizine göre değerler eğitimi görüşleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

TDK (2018) 'ye göre değer, toplumu oluşturan bireylerin kendi düzen, işleyiş ve kültürüyle sürekliliğini sağlamaya yarayan, ortak düşünce ve ahlaki inançtır. Öyleyse değer pek çok bireyin günlük hayatında karar verirken kişiyi yönlendiren bir olgudur. Değerlerin kazanılmasında aile, okul, sosyal çevre, sosyoekonomik yapı, gibi pek çok faktör etkili olmaktadır. Bu yüzden bu çalışmada da değerler eğitimini etkileyen pek çok faktör Swot Analizin alt boyutlarıyla kategorize edilerek hem değerler eğitiminde var olan doğrular hem de yapılan yanlışlar tespit edilecektir. Ayrıca hem sosyal bilgiler öğretmenlerinden hem de sınıf öğretmenlerinden görüş alınarak, daha çok veri toplanması ve farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik görüşlerinde farklılıkların bulunup bulunmadığını tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu noktada sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası olarak bir değer öğretme dersi olması ve sınıf öğretmenlerinin de küçük yaşlardaki çocuk gruplarını bilişsel, duyuşsal, davranışsal gelişimlerinden sorumlu olmaları dolayısıyla bu çalışmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği olmak üzere iki farklı gruptan veri toplanmıştır. Literatürde pek çok çalışmanın değerler eğitimini tek boyutta ele alındığı görülmekte ve özellikle değerler eğitimindeki daha çok yapılan yanlışların üzerinde durulduğu görülmektedir. Balcı & Yalpar- Yelken (2013) yaptıkları çalışmada değerler eğitiminde karşılaşılan sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerine dair görüşler almışlardır. Yine Gülay-Ogelman & Erten-Sarıkaya 2015 yılında yaptıkları çalışmada değerler eğitiminde öğretmenlerin zorlandıkları noktaları ifade etmişlerdir. Öğretmenler aileler, öğretim programındaki eksiklikler ya da öğretmenlerle ilgili eksiklikler (öz güven eksikliği, mesleki bilgi…) gibi konularda görüş belirtmişlerdir. Kurtulmuş, Tösten, ve Gündaş 2014 yılında değerler eğitimindeki öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Buna göre literatürde çoğunlukla değerler eğitimindeki sıkıntılar üzerinde durulmuştur halbuki doğruları da belirleyerek odak noktasını bu yöne çekmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Swot analiz mevcut durumu ortaya çıkartarak gelecek için plan yapmaya ve önlem almaya olanak tanırken aynı zamanda diğer görüş belirtme araştırmalarından farklı bir tekniktir. Bu yüzden bu çalışmada Swot analiz kullanılarak değerler eğitimine hem özgün hem de bütünüyle tabloyu görmemizi sağlayan bir bakış açısı sunması hedeflenmektedir. Aynı zamanda farklı iki branştan görüş alarak çalışmada verilerin zengin olmasını sağlamaktadır. Farklı branşlardan öğretmenlerin değerler eğitimindeki görüşleri de ortak paydada olup olmadıklarını görmemizi sağlamaktadır.

Böylelikle ebeveynler, öğretmenler, program hazırlayıcıları, akademisyenler, devlet adamları da değerler eğitimiyle ilgili kararlar alırken değerler eğitiminin önündeki güçlü ve zayıf yanlar ile fırsatlar ve tehditleri göz önünde bulundurabilirler.

Sayıltılar

Bu araştırmadaki sayıltılar;

1. Öğretmenlerin Swot analizine göre oluşturulmuş ölçeğe ve görüşme anındaki sorulara verdikleri yanıtların tarafsız ve gerçekçi yanıtlar olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmadaki sınırlılıklar;

1. İstanbul'un Eyüpsultan ilçesindeki öğretmen görüşleriyle sınırlıdır.
2. 2022-2023 eğitim-öğretim yılındaki verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Değerler: Bir bireyin gurur duyduğu, toplum içinde paylaşmaya istekli olduğu inanç, tutum veya duygulardır (Raths, Harmin ve Simon, 1966, s.28)

Eğitim: Eğitim, daha önceden hedeflenmiş olan amaçlara göre bireylerin davranışlarında belli gelişmeler olmasını sağlayan planlı ögeler dizesidir (Oğuzkan, 1993).

Değerler Eğitimi: Bireylerin kendilerinin ve birbirlerinin refahını sağlamaları amacıyla, çeşitli etik kuralları üzerine düşünmeleri, bunları değerlendirmeleri ve davranışa dönüştürmeleri için yapılan organizasyon süreci (Powney ve diğerleri, 1995).

Karakter Eğitimi: İnsanların temel etik değerleri anlaması, içselleştirmesi ve davranışları kazanmaları için gösterilen kasıtlı çabadır (Lickona, 1991).

Ahlak: İnsanların bir toplumdaki uymak zorunda oldukları davranış biçimleri, inanç ve tutumlardır (Kaymakcan, 2017).

Swot Analizi: Bir kuruluşun, organizmanın ya da girişimin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek ve dış faktörlerden kaynaklanan fırsat ve tehditleri tespit ederek devamlılığı sağlamaya çalışan bir tekniktir (Çoban, B.& Karakaya, Y.E , 2010).

Sosyal Bilgiler: Vatandaşlık eğitimi vermek amacıyla; sosyoloji, felsefe gibi diğer sosyal bilim dallarıyla da iç içe geçmiş disiplinler arası bir yaklaşım olan çalışma alanıdır (NCSS, 1993).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Değerler

Değerler hakkında felsefi, sosyal temelli pek çok çalışma yapılmasına rağmen değerler tanımı hakkında hala ortak bir görüş mevcut olmamaktadır (Genç, 2020).

Yazıcı 2006'da yaptığı çalışmada birey ve toplumun pek çok konuda birbirinden etkilendiğini, birey ve toplumun birbirini etkilediği konulardan birinin de hiç kuşkusuz değerler olduğunu ifade etmiştir. Değerler bireylerin davranışlarını yönlendirirken, toplum da bireylerin davranışlarından etkilenir ve karşılıklı etkileşim meydana gelir. Böylece bireyin kendisini ve toplumun bireyi kontrol ettiği bir mekanizma halini alır. Toplumlar yaşam biçimi ve normlarıyla kendine özgü değerlerini oluşturur ve çocuklar dünyaya geldiklerinde aslında toplum tarafından oluşturulmuş bu hazır kuralların içine doğmuş olurlar.

Bireyler kendi yetiştikleri toplumda, doğru – yanlış'ı ve iyi -kötü'yü öğrenirler (Beil,2003). Yani bireylerin toplumdan görerek kendi oluşturdukları prensipler ve bakış açıları denilebilir. Bu öğrenilmiş bakış açıları ise değer olarak isimlendirilen düşünce ve inanç bütününü oluşturur (Yazıcı, 2006). Eylemlere kılavuzluk eden değer örnekleri için sevgi, saygı, eşitlik, özgürlük, dürüstlük sayılabilir (Çubukçu, 2014). Değer kavramı bir çok etkenin kesişim noktasında bulunur. Okulun kültürü, öğretmenler, medya, toplumun kalabalık kesimi değerlerin etkilenmesine veya gelişmesine yol açabilir. Her alanda karşımıza çıkan değişimler, gelişimler ve davranış biçimleri de değerleri etkileyerek farklı alanlarda çeşitli değerleri açığa çıkarır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (2018),değer; bir milletin kültürel, sosyal, ekonomik ve bilimsel olarak sahip olduğu her şeydir. Bu tanıma göre de aslında değerler toplumda bazı kurallar yaratmaktadır. Kurallar hangi şartlar ile ve hangi zamanda oluşturulmuş olursa olsun ortak bir anlayışa varılmadıkça, huzur ve işbirliği içinde yaşanmaz. Halbuki huzur ve işbirliği bir toplumun temelidir (Güngör,2008).

Birey içinde yaşadığı toplum ile uyum içinde olmalıdır. Bireyin istekleri ile toplumun sosyal, ahlaki, kültürel, manevi istekleri birbirine ters düşmemelidir (Aydın,2008; Akt. Bolat, 2013).

Rokeach (1948) değerleri, kişilerin davranışlarına yön veren, benlik ve kişilik ve karakter algısını geliştirmesine yardımcı olan tutum ve davranışlardır şeklinde tanımlamaktadır. Değerleri, inançlar, davranışlar ve bireysel ve toplumsal anlayışla ilişkili olduğunu ve değerlerin devamlılık ve kişiye göre özgülük özelliklerine sahip olduğunu söyleyen ilk araştırmacılardan biridir. Rokeach (1973) değerlerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları olduğunu, karar aşamasında düşünerek seçtiği değerin bilişsel, duygularında oluşturduğu hisler duygusal ve davranışlarına yansıtırken bu değerleri göz önünde bulundurmasının ise davranışsal boyutu olduğunu ifade etmektedir.

Spranger (1928) ise değerlerin bireyin bütün davranışlarda etkili olduğunu belirtmektedir. Değerleri farklı bakış açılarına göre gruplandırmıştır. Teorik değerlerin daha çok mantık çerçevesinde bilgiye dayalı olduğunu ifade ederken sosyal değerlerin insanların sosyal iletişimlerinde ön plana çıktığını ileri sürmektedir.

Kluckhohn (1962) ise değerleri, insanları birbirinden ayıran ve sonuca götüren örtük ya da açık araçlar olarak tanımlamıştır. Hatta değer kavramını, amaç değerleri ve araç değerleri olarak ikiye ayırmıştır. Araç değerleri bireylerin son duruma ulaşmak için kullandıkları araçlar ve amaç değerleri ise bireyin ya da toplumun son duruma ulaşmak için oluşturdukları amaçlar olarak tanımlanmıştır (Kluckhohn ve Strodtbeck, 1961). İnsan davranışlarının tahmin edilmek istenmesi, öngörülebilir olması değer kavramına yüklenen anlamı derinleştirmiş böylelikle değer sosyoloji, antropoloji, felsefe, psikoloji gibi çeşitli bilim alanlarının odağı haline gelmiştir.

Powney ve diğerlerine (1995) göre değerler dini ve ahlaki alanları içermenin ötesinde hayatların da değerler tarafından organize edildiğini ve sürdürüldüğünü ifade etmektedir. Değerler bilişimizi, duygularımızı ve davranışlarımızı etkilemektedir. Değerler basit inançlardan daha fazlasıdır. Örneğin dürüstlük değerine sahip olan bir bireyin buna uygun davrandığı varsayılmaktadır. Oysaki bu varsayım doğru değildir. Yani kişi sahip olduğu değerle davranışı arasında uyum olduğunun ima edilmesi yanlış bir düşüncedir çünkü bazen bireyin sergilediği davranışlar toplumlar ve mekanlar tarafından koşullandırılırken bazen de bireyin sahip olduğu koşullar nedeniyle değerlere göre hareket etmemesi söz konusu olmaktadır (Irwin, 1998). Bu nedenle Pring (1984)' in de öne sürdüğü gibi bir değerin açıklanması davranış ile onun sosyal bağlamı arasındaki bağlantının önemi kabul edilmelidir. Straughan (1989)' da çatışan eylemlerin temelinde

değerlerden türetilen gerekçeler veya isteklerden türetilen motivasyonel nedenler olduğunu belirtmektedir. Balson (1992) tarafından ise bir şeyin değerli olduğuna inanmanın ve bu inanca göre hareket etmenin arasındaki köprüde duygular rol oynamaktadır.

İnsan yalnızca bilimsel bilginin peşinde olan bir varlık değil, aynı zamanda davranışlarına yön veren, ruhsal olarak da birtakım olayları ve olguları kavramaya ihtiyacı olan bir varlıktır. Ruhsal olayları ve bunların dışa vurumunu değerlerin özünü anlamaya çabalayarak kavrayabilir. Bu yüzden bu noktada değerler felsefesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Değerler Felsefesi

Orijinali Eski Yunanca 'philosophia' olan felsefe kelimesinin kökeni incelendiğinde 'philos' yani seven 'sophia' ise bilgelik anlamına gelmektedir (Akarsu, 1988; Gökberk, 1961). Pyhtagoras'a göre eksiksiz bilgi yalnızca İlah'a aittir. Dolayısıyla insanlar yalnızca bilgiyi ve bilgeliği seven, bilgi ve bilgeliğe ilgi ve sevgi ile yönelip onu arayan, onun peşinden koşan ve hikmet arayışı içerisinde olan anlamlarına gelen Filozof olabilirler (Gökberk, 1961 s.12).

Felsefe insanın kendisini, diğer insanları ve evreni tanımasını sağlayan görkemli bir şölendir (Topdemir,2009, s.120). Felsefe insan ve insana özgü ne varsa inceleyen kuşatıcı bir faaliyettir (Çotuksöken, 2018, s.4). Felsefenin üç temel alanı bulunmaktadır. Bunlar; bilgi (epistemoloji) , varlık (ontoloji) ve değerdir(aksiyoloji) Bu çerçevede üst düzey bir düşünme olarak felsefe yapmak insanın başta ontoloji, epistemoloji ve aksiyoloji olmak üzere tüm varlıksal soru ve sorunlara cevap arama yoluyla varlığın ve canlılığın özetle hayatın anlamına erme ve bizzat düşünme eyleminin kendisini tanımlama, analiz etme ve ona bir sistematik kazandırma etkinliği ve gayretidir. İnsanın bilmek, anlayabilmek, kavrayabilmek, analiz ve sentezlerde bulunabilmek için düşünme gücüne; tümünü engin bir bilgelikle sentezleyip erdemli bir kişilik kazanabilmek için ise değerleri fark edebilmek, onlara dair algı, hüküm ve yargılar oluşturabilmek, anlamlandırmak, değerlendirmek ve tümünü yeniden düzenleyebilmek için sevgi ve ilgi kaynaklı duygulara ve vicdana ihtiyacı vardır. Değerlere dair bu tür üst düzey farkındalık ve muhakeme gücü kazanabilmenin en temel yollarından birisi ise 'değer okuryazarı' olmaktır (Beldağ&Genç, 2020 s.33; Ergen, 2019). Temel değerlerin, bakış açılarının,

algı, yorum, yargı ve hükümlerinin verilmediği bir eğitim sistemi olamaz. Birey kendini ve içinde bulunduğu toplumu şeffaf bir şekilde görmelidir. Felsefe kısaca insan âlemine ait olan her şeyi araştırırken değer felsefesi diğer adıyla aksiyoloji; değerlerin nasıl oluştuğunu, kaynağını, niteliğini, değerler arasındaki ilişkiyi ve toplumdan topluma fark edip etmediğini araştırır. Aksiyolojinin konusu olan her şey eğitim felsefesini de yakından ilgilendirir (Beldağ & Genç, 2020).

Değerler ve ahlak iç içe olan kavramlardır. Bir davranışın faydalı veya güzel olduğuna ahlaki yargıyla karar verilebilir. Bu yüzden ahlak ve değerler aslında pek çok yönüyle kesişmekte fakat aralarında bir özdeşlik durumu olduğu söylenememektedir (Ural, 1998). Değerler felsefesi; değerlerin doğasını anlamaya çalışırken, ahlaki değerlerin öğretimini ve karakter gelişimiyle ilgilenir. Pek çok felsefeci aksiyolojiyi alt dallara ayırır. Bunlardan biri daha çok ahlaki problemlerle ilgili olan etik diğeri ise güzellik ve sanatsal kaygılarla ilgilenen estetik alt alanıdır. Değerler neyin iyi, doğru veya doğru olmadığına dair kararlarımıza rehberlik eder. Bu yüzden değerler duygularımıza bağlı olduğu kadar düşüncelerimize de bağlıdır (Tomar, 2014).

İnsanın değerli hayatı boyunca değerleri anlamadan, yalnızca akıl gücüyle yaşayabilmesi olanaklı değildir, duygu kaynaklı olan inanç ve tutumlarını da anlaması ve bunu bilimle geliştirmesi gerekir. Bu yüzden değerleri daha iyi anlamak ve içselleştirmek durumundadır. Değerlerin daha iyi anlaşılması amacıyla değerlerin her birinin anlamını ve hangi bakış açılarından da sınıflandırıldığının görülmesi gerekmektedir. Bu durumda değerlerin tanımları ve değerlerin sınıflandırılması dikkate alınmaktadır.

Değerlerin Sınıflandırılması

İnsan doğduğu günden itibaren ailesinden, geleneklerinden, çevresinden ve yaşadığı kültürden değerler öğrenir ve bu değerler hakkında çıkarımlarda bulunur. Bu yüzden değerler hem kişisel hem de yerel özellikler barındırmaktadır. Aynı zamanda bireyler ilerleyen yaşlarda kendi değer sistemlerini oluşturduktan aynı zamanda öznel ve değişkendir. Bu yüzden değerlerin sayısı, niteliği veya sebebi kişilere veya toplumlara göre farklılık gösterebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre değerlerle ilgili farklı sınıflandırmaların olduğu görülmektedir. Bu farklılıklarda toplumsal ve bireysel bakıştan kaynaklanan çeşitli sınıflandırılmalar bulunmaktadır (Şahin, 2021).

Spranger'ın Değerler Sınıflandırması

Spranger (1928)'a göre değerler 6 farklı grupta kategorize edilmiştir. Bunlar; teorik değerler, ekonomik değerler, estetik değerler, politik değerler, toplumsal değerler ve dini değerlerdir.

Tablo 1

Spranger'a göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Grupları	Değerlerin Özellikleri
Bilimsel Değer	Bilgiye ve gerçekliğe önem veren, entelektüel, analizci bir düşünce yapısına sahip kişiler.
Ekonomik Değer	Faydalı ve pratik olana önem veren kimse, ekonomik değerleri önemseyen.
Estetik Değer	Sanatın insanlar için zorunlu bir olgu olduğunu düşünen, estetik, haz, biçim ve forma önem veren, yaşamı olayların bir çeşitliliği olarak düşünen.
Sosyal Değer	Kendini değil, başkalarını düşünen ve önemseyen, insan sevgisini her şeyin üstünde gören ve bunu çevresine gösteren, nazik ve sempatik.
Politik Değer	Otorite ve gücü her şeyin üstünde gören, şöhreti ve etki bırakmayı seven.
Dini Değer	Dünyevi hazları olmayan, yaşamını dinin gerekliliklerini yerine getirerek sürdüren kişi.

Kaynak: Spranger (1928)'ın değerler sınıflaması ve açıklamaları.

Shcwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Shcwartz (1992) Spranger'ın yapmış olduğu değerler sınıflandırmasını genişletip revize ederek daha yaygın kullanılan bir sınıflandırma yapmıştır.

Tablo 2

Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Değer	Açıklama
Güç (power)	Konum bakımından insanlardan üstün olmak, yetkinlik, zenginlik, otoriter olmak.
Başarı (achievment)	Hırslı olmak, akıllı olmak, toplum standartlarını yerine getirmek veya daha iyisini yapmak, söylediklerini yaptırtmak.
Hazcılık (hedonism)	Hayattan haz almak, zevk, seçtiği hayatı yaşamak.

(Devam ediyor)

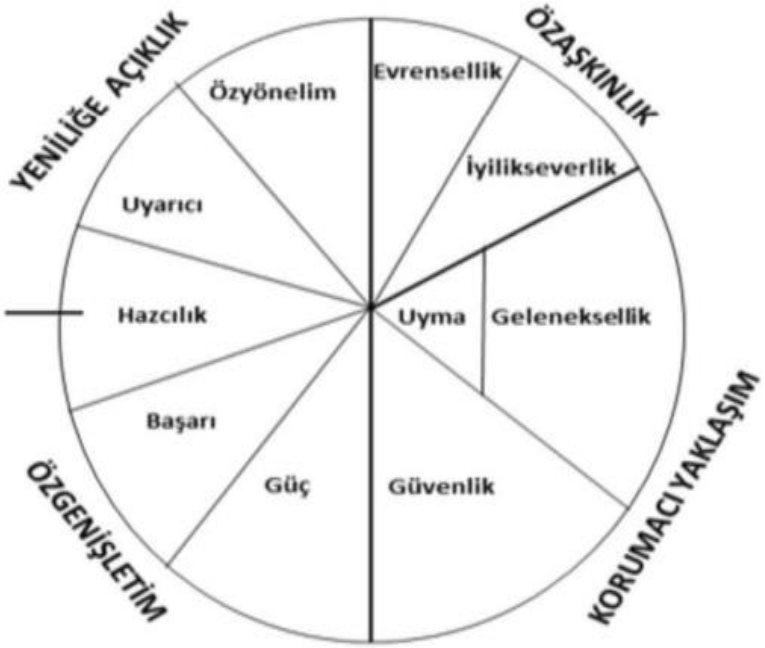
Tablo 2 (Devam)

Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Değer	Açıklama
Uyarılım (stimulation)	Keşifçi olmak, dinamik bir hayat yaşamak.
Öz yönelim (self-direction)	Öz saygısı gelişmiş, sorgulayan, merak eden, yeniliklere açık.
Evrenselcilik (universalizm)	Tüm insanların iyiliğini düşünmek, dünya vatandaşları için adalet, eşitlik, çevre bilinci.
İyilikseverlik (benevolence)	Başkalarının iyiliğini düşünmek, iyi davranmak, nazik, yardımsever, gerçek dostluk, insiyatif almak.
Geleneksellik (tradition)	Muhafazakar, kabullenici olmak, geleneklere saygı duymak.
Uyma (conformity)	Başkalarına zarar vermemek, kibarlık, öz kontrol sahibi olmak, anne-babaya önem vermek.
Güvenlik (security)	Vatanının ve milletinin güvenliğini istemek, sadık olmak, iyiliği karşılıksız bırakmamak.

Kaynak: (Schwartz, 1992).

Schwartz on temel değeri tanımlamasının yanında değerler arasındaki dinamik ilişkiyi de açıklamıştır. Schwartz (2012)' a göre eylemler bazı değerlerle uyum gösterirken bazı değerlerle çelişir. Örneğin bir birey yenilikçi ve değişim peşindeyse bu bireyin gelenekselciliğine engel olacaktır.

Şekil 1. Schwartz'ın (1994) Değerler Modeli

Schwartz (1992) değer tiplerini karşılıklı zıtlık ve uyumluluk esasına göre iki temel grupta kategorize etmektedir. Benzer veya uyumlu olan değerler şekilde yan yana gelirken, zıt olan değerler karşılıklı olarak yer almaktadır.

Rokeach'ın Değerler Sınıflaması

Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan değer sınıflandırmalarından birisi Milton Rokeach tarafından yapılan sınıflandırmadır. Rokeach, değerleri, ilgi ve etkinlik konularına göre tanımlamış; kendinden sonra yapılacak çalışmaları da önemli ölçüde etkileyen "tercih edilen hedefler" veya bir davranış veya oluş durumunda tercihlerini belirleyen inançlar olarak ele almıştır (Hogg ve Vaughan, 2007, s. 201).

Buna göre Rokeach, değerleri, *amaç değerler* ve *araç değerler* olmak üzere iki gruba ayırmaktadır (Rokeach, 1973, s. 5).

Tablo 3

Rokeach'ın değerler sınıflaması

Gaye/Amaç Değerler	Vasıta/Araç Değerler
Aile Güvenliği (sevdiklerini korumak)	Bağımsız (kendi kendine yetebilen, kendine güvenen)
Barış İçinde Bir Dünya(çatışmadan bağımsız)	Cesaretli (inançları için çaba gösteren)
Başarı Hissi (kendini tanıma, saygı)	Dürüst (samimi, doğrucu)
Bilgelik (olgun yaşam anlayışı)	Entelektüel (zeki, yansıtıcı)
Eşitlik (kardeşlik, herkes için eşit şartlar)	Geniş Görüşlü
Gerçek Dostluk (doğru arkadaşlık)	Hayal Gücü Kuvvetli (cüretkar, yaratıcı)
Güzellikler Dünyası (doğanın ve sanatın güzelliği)	İtaatkar (vazifelerini yerine getiren, saygılı)
İç Huzur (iç çatışmadan bağımsız)	Kendini Kontrol Eden (öz denetim sahibi, ölçülü)
Kendine Saygı (benlik saygısı, özsaygı)	Kibar (nazik, iyi huylu)
Mutluluk (hoşnutluk)	Mantıklı (akılcı, tutarlı)
Olgun Sevgi (cinsel ve manevi yakınlık)	Sorumluluk Sahibi (güvenilir, ketum)
Özgürlük (bağımsızlık, özgür seçimler)	Neşeli (endişesiz, sevinçli)
Rahat Yaşam (korunaklı, ebedi yaşam)	Sevecen (sevgi dolu, hassas)
Ulusal Güvenlik (saldırıdan korunma)	Temiz (düzen, tertip)
Zevk (eğlenmek, rahat yaşam)	Yardımsever (başkalarının refahı için çalışan)

Kaynak: (Rokeach 1973: 359-40)

Rokeach (1973) bu iki kategori arasında bir ilişki olduğunu, amaç değerlere ulaşmak için araç değerlerin yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Değerler Eğitimi

Çocuklar dünyadaki artan sosyal olumsuzluklardan şiddet ve hoşgörüsüzlükten ciddi bir şekilde etkilenmektedir (Tillman,2000). Ülkemizde de toplum içinde yaşanan olumsuz sosyal davranış türleri her gün karşımıza çıkmakta ve artan bir şekilde devam etmektedir. Birey içinde yaşadığı çevreden etkilenmektedir. Dolayısıyla aile, okul, toplum, kültür, sosyoekonomik durumlar gibi pek çok durum bireyin yaşamını etkiler. Küçük yaştan itibaren ailenin tutum ve davranışları birey üzerinde etkili olurken, belli bir yaştan itibaren de okul devreye girer. "Peki bu noktada yani olumsuz sosyal davranışların engellenmesinde okulun görevi ne olmalıdır?" sorusu, üzerinde tartışılması gereken bir sorudur.

Lickona (1993) toplumda yaşanan kötü olayların giderek artması ve toplum yapısının bozulması dolayısıyla karakter gelişiminin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre değerler eğitiminde ortada kesin ve açık bir teori bulunmadığından ise değerler davranışsal, duyuşsal ve bilişsel boyutta ele alınarak kapsamlı bir şekilde üzerine düşülmesi gerektiğini savunmaktadır. Değerler daha çok duyguları, düşünceleri ve davranışları kapsamaktadır. Değer eğitimi de bir davranış kazandırma süreci olduğu düşünüldüğünde bu süreçte işe koşulan tüm faktörler de (öğretmenler, programlar, okul, aileler…) değerler eğitimi sürecinde önemli bir yer edinmektedir.

Superka ve diğerleri (1976) değerler eğitiminin giderek önem kazandığını vurgulamakla beraber değerler ve değerleri öğretme konusunda artan bir ilginin olduğunu belirtmektedirler. Değerler eğitimi yalnızca öğretmenlerin değil aynı zamanda ebeveynlerin, psikologların, sosyologların ve siyaset bilimcilerin de dikkatini çekmektedir. Çocukların ilkokuldan başlayıp mezun oldukları zamana kadar uzanan süreçte değerler eğitimi ile ilgili konularda, araştırmalar, çalışmalar, aktiviteler, konferanslar gibi çalışmalarda da artış gözlenmektedir. Fakat bu geniş kapsamlı aktivite daha sonrasında bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden değerler eğitimi noktasında özellikle öğretmenler ve değerler eğitiminde kullanılan kitaplar, programlar gibi pek çok materyalin önemini vurgulamaktadırlar. Değerler eğitiminde

amaç öğrencilere değerleri anlatmak ve diğer değerlerle bağlantısını kurulmasını sağlamaktır. Hümanist yaşamın bir temeli olarak bu değerlerin öğrenilmesi ve gerçek hayatta uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

William ve Schnaps (1999) ise değerler eğitimini okul personelleri, ebeveynler ve toplumun diğer üyeleri tarafından öğrencilerin ilkeli ve sorumluluk sahibi olmaları amacıyla yapılan kasıtlı bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Araştırmacıların değerler eğitiminin önemine vurgu yaparken erken yaşlarda okulda başlaması gerektiğini belirtmektedirler.

Bu konuda ise UNESCO 2002 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te yaptığı Erken Çocuklukta Değerler Eğitimi Üzerine Eylem Çerçevesi çalıştayında; Araştırmaların, erken yaştaki çocukları olumlu yönde etkilemek için erken yılların önemini doğruladığını belirtmektedir. Çocukların değer yönelimleri resmî eğitim çağına geldikleri zamanda önem taşımaktadır. Çocuklar olgunlaşmaya başlarken, hayata atıldıkları bu süreçte barışçıl, şiddet içermeyen faaliyetler, kendine ve başkalarına saygı göstermek, takdir etmek ve edilmek gibi davranışların çeşitliliğine yer verilmelidir (UNESCO, 2002).

Değerler eğitimi süreci küçük yaşlarda aileyle başlayarak ilerleyen zamanlarda örgün eğitimdeki uygulamalar ve aktivitelerle devam etmektedir.

Okulların bilişsel, dilsel, sosyal ve fiziksel hedeflerinin yanı sıra duyuşsal hedefleri de bulunmaktadır. Böylelikle çocukların benlik algısı oluşturmaları karakter eğitimi, ahlaki gelişimlerinin sağlanması, olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri okulların görevleri arasında bulunmaktadır. Değerler bireylere sosyal, kültürel ve ahlaki açıdan neyin doğru olduğunu, neyin nasıl yapılması gerektiğini gösterir (Akbaş, 2008). Bilişsel, davranışsal, sosyal hedefleri değerler eğitimi de destekler. Bir çocuğun özdenetim veya sorumluluk becerilerine sahip olması akademik başarısını arttırmaya katkı sağlarken saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi değerlere sahip olması çocukların sosyal çevrelerinden saygınlık görmesini, öz benlik algılarının olumlu yönde değişmesini sağlayabilmektedir.

Çocukların olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri ise değerler eğitimi kavramının altını çizmektedir. Çünkü ilk olarak değerlerin kazanılmasında okulların ve öğretmenlerin çok büyük bir etkisi vardır. İkinci olarak ise okullar, gerçek hayatın veya toplumun bir yansımasıdır. Okullarda bireylerin olaylara karşı tutum ve davranışları değişmediğinde, duyuşsal kazanımlar gerçekleştirilmediğinde bu bireyler toplumda var olacak ve olumsuz sosyal davranışlar, döngü halinde gün geçtikçe var olmaya devam edecektir. Öğrencilerin iyi birer vatandaş ve karakter sahibi bireyler olmalarına ön ayak

olan başlıca kurumlardan biri de hiç kuşkusuz okullardır (Dağdelen, 1999; Ryan,1993:22;).

Değer öğretimi sağlıklı bir toplum düzeni için çocukluktan itibaren önce aile daha sonra okulda yapılmalıdır. Değerler, ahlaki yönden tutup da vatandaşlıkla ilgili olan konulara değin her alanda sistemli bir şekilde kazandırılmalıdır (Bridge,2003). Çocuklara temel değerleri kazandırmak aile ve okulun sorumluluğundadır (Bal,2004). Okulda verilen değerler ile ailede verilen değerler tutarlı olmalı dolayısıyla aile ve öğretmenler arasında işbirliği yapılmalıdır (Cotton,1996). Ailede kazanılan değerler; çeşitli değer yaklaşımları kullanılarak pekiştirilmeli, değerler çeşitlendirilmeli öğrencilerin değerler üzerinde düşünülmesi amaçlanmalıdır. Okul çocuklara güzel ahlakı öğretirken bunun yanında yerel değerleri de vermelidir. Yaşanılan toplumda zamanla oluşmuş ve toplum tarafından önemsenen değerlerin de çocuğa aktarılması gerekmektedir.

Bireylerin iyi bir vatandaş, ülkesi için çalışıp çabalayan, yaratıcı, üreten; bayrağına ve İstiklal Mârşı'na saygılı, iyi bir kişiliğe sahip olan; dürüst, yardımsever, adaletli birer birey olarak yetişmeleri eğitim sisteminin her aşamasında olması gerekmektedir bu yüzden de değerler eğitimi yalnızca bir veya birkaç dersle değil tüm derslerle birlikte ele alınmaktadır (Kasapoğlu,2013).

Çocukların değerleri öğrenmesi genellikle büyüklerin rol model alınmasıyla başlar (Güngör,2000). Çocuklar küçük yaşlarda ailelerinden gördüğü davranışları hayatlarının ilk basamağı olan okulda çevrelerine karşı göstermeye başlarlar. Elbette ki bu davranışlar olumlu veya olumsuz yönde olabilir. Dolayısıyla çocukların ailelerinden kazandıkları bu olumlu değerlerin pekiştirilmesinde ise okullar devreye girmelidir (Champion,1991;akt.Dilmaç,1999). Değerler eğitiminin ilk ve en önemli temeli ailede atılmaktadır. Bu yüzden değerler eğitiminde ailenin rolü bir sonraki başlıkta ele alınmaktadır.

Değerlerin Kazanılmasında Ailenin Rolü

Karakterin çocukluk döneminde daha çok ve hızlı geliştiği bilinmekle beraber bu önemli süre zarfında çocuk daha çok aile ile birlikte vakit geçirmektedir (Kaymakcam ve Meydan, 2014).

Çocuğun hayattaki en önemli öğretmenleri ailedir. Çocuğun erken yaşlarda kazandığı davranışlar gelecekteki yaşamına temel olmaktadır. Özellikle henüz okuma ve

yazmayı öğrenmemiş çocuk, izleyerek ve ailesiyle iletişime geçerek öğrenmektedir. Aileler çocuklarının davranışlarını şekillendirmede ve karakter gelişimini şekillendirme en önemli kaynaktır (Arthur, 2003). Çocuğun ebeveyni ile iletişimi önce anne karnında başlar. Bebek henüz anne karnındayken annenin duyguları ve hisleri hormonlar aracılığıyla bebeğe geçer (Ekşi, 1990). Bebeğin doğumundan sonra fiziki ve duygusal ihtiyaçların karşılanması da bu dönemde çok önemlidir. Çocukluk yıllarında ise anne babaların değer yargıları, inançları çocuğun karakterinin şekillenmesine temel oluşturur (Yavuzer, 2011). Ailelerin çocuğa karşı tutumları çocuğun karakter gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip olan aileler, çocuğa sevgi ve saygı çerçevesinde yaklaşırken, çocuklarının duygularını değil davranışlarını kısıtlarlar. Eleştiriler çocuğun duygularına karşı değil, yaptığı işe yöneliktir (Nas, 2001). Demokratik aile tutumunda çocuk sabırla dinlenir ve alınan kararlarda çocuğun da fikirlerini belirtmesi istenir. Aile içinde saygı, sevgi, anlayış, açık iletişim ve ölçülülük vardır.

Çocuğa taşıyabileceği sorumluluklar verilir ve hakları korunur (Yavuzer, 2011). Çocuk düşüncelerinin önemsendiği bir ortamda olumlu benlik algısı geliştirir ki bu da çocuğun akademik ve sosyal başarısını olumlu yönde etkiler (Sağlam, 2021).

Otoriter ebeveyn tutumuna sahip ailelerde çocuğu herhangi bir tartışmaya katmadan aile kararları kendisi alır ve alınan kararlar sıkı sıkıya uygulanır (Ekşi, 1990). Ebeveyninden korkan çocuk ise bastırılmış olan bu duygu ve düşüncelerini otoriteden uzak bir mekanda kendi içsel disiplinini geliştirememe sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır (Pantley, 2002). Söyleneni yap düşüncesinin hakim olduğu bu tutumda çocuğun istek ve ihtiyaçları dikkate alınmamaktadır (Yavuzer, 2003). Özellikle çocuğun yaptığı bir eylemden dolayı anne veya babasından fiziksel şiddet görmesi, çocuğun kendi davranışına değil anne babasının yanlış olan bu davranışına odaklanmakta ve anne babasının bu hareketlerini kendine rol model almaktadır bu durum da çocuğun kendini yalnız ve sevgisiz hissetmesine neden olmaktadır (Yavuzer, 1999).

Tutarsız ebeveyn tutumunda ise aile farklı durumlarda birbiriyle çelişen kararlar vermektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2016). Ailenin kendi ruhsal durumuna göre çocuğu cezalandırması çocukta ne zaman yaparsam ceza alırım düşüncesinin gelişmesine sebebiyet vermektedir (Öğretir, 1999). Bu ebeveyn tutumunda çocuk her an kaygı ve korku içerisinde bekleyerek dikkat çekmek amacıyla sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Yörükoğlu, 2016).

İlgisiz ebeveyn tutumunda çocuğun ihtiyaçları ve ilgisi eksik bırakılır. Çocuk görmezden gelinir (Kaymakcan ve Meydan, 2016). Oysaki ebeveyn olmak sorumluluk gerektirir. Bu tutumda ise çocuk için en kötü olan durum anne babasını rol model almasıyla birlikte etrafına karşı güvensizlik hissedebilmektedir (Geçtan, 2006).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olan aileler çocuklarının onlara ihtiyaç duymadığı anlarda bile aşırı ilgi ve özen göstermeleridir (Tuzcuoğlu, 2003). Böyle bir aile içinde yetişmiş çocuk sorumluluk sahibi olmayan, utangaç ve aşırı bağımlı, savunmasız olabilmektedir (Cüceloğlu, 2005).

Bu yüzden aile çocuğu etkili konuşma ve dinleme yoluyla değerler eğitimi konusunda hassas ve okul ile iş birliği içinde olması gerekmektedir. Çünkü çocuğun değerler eğitiminde yalnızca aile değil okul da önemli bir rol oynamaktadır. İş birlikli değerler eğitimi ailenin ve okulun işe beraber katılarak strateji almasını gerektirir. Çocuk ailesiyle ve yakın çevresiyle iletişim kurarken iyiyi, güzeli, doğruyu ve yanlışı deneyimleyerek öğrenmeye başlar. Çocuğun ailede başlayan bu öğrenme yaşantıları okulda devam eder. Evde öğrenilen değerlerin okulda pekiştirilmemesi ise çocuğun değerleri içselleştirememesine neden olur ki bu da toplumda birlik ve düzeni sağlanamaz hale getirir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

Eğitim kurumları da değerleri öğretirken evde öğrenilen değerlerle okulda verilen değerlerin tutarlı olmasına dikkat etmelidir. Dolayısıyla geleceğin inşası ve toplumun birliği için ailelerin değer tercihleri dikkatli bir biçimde tespit edilmeli ve göz önünde bulundurulmalıdır (Selvitopu, Bora ve Taş, 2014; Yiğittir, 2010). Değerler eğitiminde ebeveynler okulun partneri olmalıdırlar çünkü ebeveynlerin desteği olmadan eğitimcilerin gösterdiği çabalar sınırlı kalır.

Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Değerlerin öğretilmesinde ve pratiğinin kazandırılmasında okullar önemli bir yere sahiptir. Öncelikle okullar ve öğretmenler bu konuda büyük bir etkiye sahiptir.

Sosyal medya, basın-yayın araçları, aileler gibi çevresel faktörler de çocukların ve genç ergenlerin değerler eğitimini etkilerken okulda yaşananlar ise toplumun değerlerini yansıtmaktadır. Tüm bu araçların etkisiyle değerler ve değerler eğitimi de sürekli değişim içindedir. Toplumun büyük bir bölümü, öğretmenler, anne-babalar, siyasetçiler ve hatta onların çocukları da bu okullarda verilen eğitimden geçmektedirler.

Okulların görevi değerleri öğretmektir. Okullarda öğretilen değerler de etkinliklerde, öğretim programlarında, okulun disiplin prosedürlerinde ve çoğu zamanda öğrenci- öğretmen ilişkisinde ortaya çıkar.

Okulda her gün geleneksel ve merkezi öğretim haricinde birçok etkinlik ve kişisel etkileşim vardır (Fry & Souillac, 2013). Bu etkinlik ve kişisel etkileşimler de okulun ambiyansını, kültürünü ve fiziki görünümünü gösterir. Hatta buna öğretmenlerin beden dili, öğrencilerin koridorlardaki davranışları veya müdürün öğrencilerle nasıl konuştuğu bile dahildir (Jackson vd., 1993). Öğrencilerin karakterinin inşasında sürekli ve yaygın olarak en etkili olan şey onların okulda yaşadıkları deneyimlerdir (Schubert,1997). Tabii bu durum, okulda geçirilen bir günün değerler eğitimine tâbî olduğu anlamına gelmez fakat yalnızca değerlere odaklanarak değerler eğitimi için özel olarak tasarlanmış bir dersle de öğretilmez. Okulların misyonlarında, resmî öğretim programlarında ve yayınlanmış eğitim felsefesi materyallerinde mevcut olmaktadır. Okullardaki resmi öğretim programları, öğretmenler, okul yönetimi, derste kullanılan materyaller, ders kitapları hatta öğrencilerin dersteki oturma düzeni ve daha pek çoğu değerler eğitimini etkilemektedir. Okulların değerlerin aktarıcı olmasının yanı sıra okullar da kendi kültürünü ve değerlerini oluşturmaktadır (Demirtaş ve Ekmekyapar, 2012).

Okulun bulunduğu çevrenin kültürü okullara yansırken okul da bu kültür ekseninde kendi kültünü oluşturmaya başlar. Ancak okulları hangi değerleri öğretmektedir sorusunun cevabı öğretim programlarında veya değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlarda değildir. Eğitim ve öğretim programları, toplumun normları, disiplin süreçleri, okul yönetiminin değerler eğitimine yaklaşımı, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iletişim okulun değerler eğitimini etkilemektedir (Halstead, 1996).

Fakat değerler eğitiminde en önemli role sahip unsurlardan biri öğretmenlerdir. Öğretmenler değerler eğitiminde birtakım tekniklerden faydalanabilmektedir. . Karakter eğitimi okul ve aile işbirliği içinde çalıştığında daha etkilidir. İşbirlikçi karakter eğitimi, paydaşların birlikte sorumluluk almasıdır. Bu ortaklık aynı zamanda aile-okul işbirliğine yönelik bir yaklaşımdır.

Rol modelleme, ebeveynleri değerler eğitimine dahil etme işbirlikçi karakter eğitiminin bazı teknikleridir (Yaşaroğlu, 2016).

Rol Model Olma: Çocuğun çevresinde iyi bir karaktere sahip çeşitli örnekler görmesi gerekmektedir (Brannon, 2008). Çocuklara iyi ahlakı öğretmenin en kesin yolu olumlu davranışları örneklerle anlatmaktır. Lickona(1983)'ya göre çocuklarımıza saygı duyarak aslında başkalarına doğru davranmanın güzel bir davranış olduğunu eylemlerle

söylemiş olmaktayız. Yetişkinlerin davranışları ile okulun ahlak misyonu çocuğun hayatındaki uygulamalarla uyumlu olmalıdır. Öğrencilerde saygıyı geliştirmek için yetişkinler, onlara saygılı davranmalı ve onları sorumluluğa teşvik etmelidir (Berkowitz & Bier, 2005). Yetişkinlerin rol model olarak oynayacağı pek çok durum vardır. Buna göre okul müdürü okuldaki atmosfere ve çevreye, öğretmenler ise sınıfta öğrenciler arasındaki iletişimi geliştirmeye ve okul rehber danışmanı ise çocukların gelişimlerini takip ederek karakter gelişimini desteklemek amacıyla sınıf rehber öğretmenlerine ve öğrencilerine yardımcı olmaktadır (Pearson & Nicholson, 2000).

Değerler Eğitiminde Okul ve Aile İş- birliği: Öğretmenler okulun bulunduğu çevreyi, ailelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini dikkate alarak bir takım değerler belirlemelidir. Okul da bu belirlenen değerleri ailelere göndererek onların okumalarını sağlamalıdır. Süreç içerisinde öğrencilerin uygunsuz olan davranışları ailelere telefon, mail, mektup veya yüz yüze görüşmeler yoluyla bildirilmelidir. Aynı zamanda öğretmen karakter eğitimiyle ilgili belirlediği kaynakların listesini aylık olarak ailelerle paylaşmalıdır (Abourjilie, 2002).

Okulda öğrenciler yalnızca derste aktarılan bilgileri öğrenmezler. Bir çok şeyi görerek öğrenirler. Öğretmenler öğrencilerin yalnızca akademik danışmanı değildir. Aynı zamanda ahlaki olarak da yol göstericisidir. Değerler, öğretmenlerin seçimleri ve öğrencileri çeşitli durumlarda cesaretlendirmeleriyle kendini gösterir. Yani değerlerin öğretiminde öğretmen bu işin kalbidir. Bu yüzden bir sonraki başlıkta değerler eğitiminde öğretmenin rolüne değinilecektir.

Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmenler öğrenciyi akademik, duygusal, davranışsal ve sosyal olarak eğiten, yol gösteren kişilerdir. Bu yüzden öğrenciye gerekli tutum, beceri, davranışlar kazandırmak ve her anlamda geliştirmek öğretmenin niteliğine bağlıdır (Doğanay, 2009a). Öğretmenler öğrencilerle olan sosyal etkileşimlerle bir sınıf iklimi belirler. Bunların içinde sosyal ve ahlaki deneyimler önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin olaylara karşı verdikleri tepkiler ve sergiledikleri davranışlar da buna dahildir (Saban,2010). Aynı zamanda toplumun da bir üyesi olan öğretmenler toplumun onlara kazandırdığı tutum, ahlak ve davranışlarla okulda bulunmaktadırlar (Memiş ve Gedik, 2010). Öğretmenlerin göstermiş oldukları tutumları, öğrencilerin de göstermesi olasıdır

(Dilmaç, Kulaksızoğlu ve Ekşi, 2007). Bu yüzden öğretmenlerin sahip oldukları değerler ve sınıf içerisinde göstermiş oldukları tutumlar önem taşımaktadır. Öğretmenlerin akademik bilgilerin yanında öğrencilere sosyal ve duygusal yönden de rol model olmaktadırlar (Sezer, 2018). Öğretmenler öğrencilere iyi bir rol model olurken aynı zamanda sınıfta öğrencilerin kendilerini özgür olarak ifade edebildiği, demokratik bir sınıf ortamı oluşturmalıdırlar çünkü öğretmenlerin sabırlı, sevecen ve içten tavırları öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bırakırken, baskıcı tutumları ise öğrencileri aksi davranışlara sevk etmektedir (Duke, 1984). Öğretmen davranışlarıyla öğrencilerine iyi bir örnek olmasının yanında değerler eğitiminde de dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır.

Öğretmenler etkinliklerde öğrencilerin hassasiyet gösterecekleri, onların hayal gücünü de ortaya çıkaracak ve inisiyatif almalarını sağlayacak çalışmalar ortaya koymalıdırlar (Jackson, Boostrom ve Hansen, 1993). Bu çalışmalar esnasında öğretmenler, öğrencileri sabırla dinlemeli ve onları hüsrana uğratmayacak şekilde fikirlerini geliştirmelerini sağlamalıdırlar. Öğretmenlerin olaylar esnasında öğrencilere verdikleri tepkiler ve mesajlar çok önemlidir. Böylece çocuklar değerler ve değerlerle ilgili meselelerle tanışmaya başlayacaklardır (Halstead ve Taylor, 2004; Jackson, Boostrom ve Hansen, 1993). Fakat yine de değerleri analiz etmek zordur bunun için öğretmenler geniş bir dünya görüşüne sahip olmalı, değerleri yansıtmada mesleki yeterliğe sahip ve iyi eğitilmiş olmalıdırlar. Çünkü öğretmenler her gün sınıf içerisinde öğrencilerin verdikleri davranışlar ve tepkilerle ilgili karar vermek durumunda kalmaktadırlar (Halstead, 2004). Öğretmenler değerlerin öğretiminde rol- model olması ve sınıf içerisindeki tutumlara karşı verdiği kararların yanında öğretim programlarını da takip etmek durumundadır. Değerler eğitimi öğretim programlarında da etkisini göstermektedir.

Değerler Eğitiminde Öğretim Programlarının Rolü

Ahlaki mirasın aktarımı öğretim programları aracılığıyla okulda verilen değerler eğitimiyle yapılmaktadır (Lickona, 2004). Okulların çoğu öğrencilerin sosyalleşme fırsatı bulduğu mekanlar olmakla beraber öğrenciler öğretim programlarından aldıkları eğitimle geleceği şekillendirmektedirler. Öğrencilerin kazandıkları bilgi, beceri, davranış ve tutumlar programlar ile geliştirilerek topluma faydalı birer birey olmaları sağlanmaktadır

(Powney, vd., 1995). Eğitimin amacı öğrencilere, yerel ve ekolojik sorunlar gibi durumları da kapsayan evrensel değerleri öğretmektir. Bunun için derslerdeki kazanımlar değerler eğitiminden ayrı olmamalıdır (Jacobs ve Jacobs-Spencer, 2001). Karakter eğitimindeki eksiklikler derslerde yeterince davranışsal ve duyuşsal kazanımlara yer verilmediğini işaret etmektedir bu yüzden derslerin içerikleri değerlerle ilişkili olmalıdır (Lewis, vd., 2011). Okullarda uygulanan programlar öğrenciler arasındaki ilişkileri olumlu etkilerken, onlara saygı, empati, hoşgörü gibi değerleri de kazandırmalıdır bu amaca da okulların hem açık hem de örtük programları hizmet etmektedir (Doğanay, 2009). Örtük programlar; açık programlar kadar bazı tutum ve davranışları kazanmada açık unsurlara sahip olmamasına rağmen etkili olabilmektedir (Yüksel, 2004). Örtük programda amaçlar, açık programlarda olduğu gibi yazılı değildir fakat öğrencilerin yaşantılarıyla elde edeceği değerleri kapsamaktadır. Öğretmenlerin tutum ve davranışları, okul idaresi, okulun bulunduğu çevre, misyon ve vizyonu gibi okula dair akla gelen her şey öğrencilere de yansımaktadır (Çubukçu, 2012). Okulda resmi ve örtük programlar amacıyla yapılan eğitimler öğrencinin karakterini şekillendirmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Yüksel, 2005). Her ne kadar okullarda resmi ve örtük programlar çerçevesinde değerler eğitimi yapılmakta ise de değerler eğitiminde olumlu veya olumsuz dışsal faktörler de mevcuttur. Okul dışında çocuğun sokakta akranlarıyla oyun oynaması, iletişim kurması gibi yaşadığı tüm yaşantılar ile teknolojinin gelişmesiyle birlikte teknolojik cihazların daha da yaygınlaşması ve ulaşmasının kolay olması nedeniyle çocukların buradaki içeriklere maruz kalmaları da artık değerler eğitiminde önceliğini arttıran faktörlerden biri olmaktadır.

Değerler Eğitiminde Çevrenin Rolü

Canlılar içinde en seçkin olan varlıklardan biri insandır. İnsan düşünme ve dil kabiliyetine sahip olan sosyal bir varlıktır. Toplumdan ayrı bir insan düşünülemez. Birey içinde yaşadığı toplumun bir ürünüdür. Toplumun kuralları, bazı tutum ve davranışlar, örf ve adetler, değerler de dahil olmak üzere kısaca temel kültüre dayalı olan her şey toplumu oluşturan insan grupları aracılığıyla bireye aktarılır (İçli, 2014). Birey davranışlarını doğuştan getirmez. Aile, okul ve çevre de bireyin iyi ve kötü davranışlar edinmelerine yol açar (Ulusoy ve Dilmaç, 2012). Bireyin içinde yaşadığı çevre, akrabaları, akranları, ailesi davranışlarının şekillenmesinde etkili olur ve birey büyüdükçe

bu davranışların doğruluğunu veya yanlışlığını sorgulayarak öğrenir (Başaran-Uğur ve Bedir, 2018). Çocuklar evde ailesiyle, okulda veya sokakta akranlarıyla oynadıkları oyunlar, koyulan kurallar ve kurdukları iletişim çerçevesinde çeşitli davranışlar kazanmaktadırlar. Bu yüzden çocukların içinde bulunduğu çevre kötü şartlara sahip ise çocukların bu çevrenin olumsuzluklarından etkilenmeleri, iyi bir çevreye göre çok daha kolay ve hızlı olmaktadır (Köylü,2016). Özellikle yaş büyüdükçe, çocuğun biraz daha bağımsızlaşması, ailenin etkisini giderek azaltmakta ve arkadaşların etkisini artırmaktadır (Yavuzer, 1998). Bireyler sadece örgün eğitimle ve öğretmenler aracılığıyla öğrenmezler. Okul dışında da öğrenmeler devam eder. Bu öğrenmeler istendik yönde olabileceği gibi istenmedik yönde kötü davranışlar da öğrenilebilmektedir. Çocuk aile içinde yasaklanan, eleştirilen konulardaki hal ve hareketlerini arkadaş gruplarında rahatlıkla gerçekleştirme fırsatı bulmaktadır (Tezcan, 1997). Değerler hayatın her alanında ve her yaşta yaşantılarla sabit olarak öğrenilmektedir. Günümüzde teknolojiye erişimin kolaylaşması ile de değerler eğitiminde çevre faktörünün etkisi giderek artmaktadır. Özellikle teknolojinin değerler üzerindeki olumsuz etkisinin, olumlu etkisinden daha fazla olması da ailenin ve okulun değerler eğitimindeki rolünü giderek azaltmaktadır (Yazıcı, 2014). Turan ve Arslan (2016) yaptıkları çalışmada çevreden öğrenilenlerin okuldan öğrenilenlere göre çok daha hızlı ve üstün olduğunu belirtmiş ayrıca sosyal medya ile televizyondaki olumsuz içeriklerin çocuklar üzerinde artarak olumsuz etki bıraktığı sonucuna ulaşmışlardır.

Kısaca değerler doğuştan getirilmez, içine doğulan toplumdan etkilenilir bazen de birey çevreyi etkiler. Çevreden olumlu ahlaki davranışlar kazanılabileceği gibi olumsuz davranışlar da edinilir. Bu öğrenmelerde bireyin ailesi ve özellikle yaşıtları çok büyük bir etkiye sahiptir. Bireyin arkadaş gruplarına kitle iletişim araçları da eklenince sakıncalı davranışların öğrenilmesi daha da kolaylaşmakta ve değerler eğitimindeki tehditler giderek artmaktadır (Beldağ ve Genç, 2020).

Eğitim Tarihinde Değerler Eğitimi

Türk toplumunun kültüründe ahlak, fazilet gibi kavramlar daima önemli bir yere sahip olmuştur. Türkler tarih boyunca değerlerine önem veren bir millettir. Bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlardır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012, s.2). Özellikle Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş süreci boyunca

eğitimde de köklü değişimler yaşanmıştır. Türk eğitim sisteminde batılılaşmanın etkisiyle batılı tarzda eğitim veren okullar daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ahlak konusunda eğitim şuraları, öğretim programları gibi pek çok ögenin önemi kazandığı görülmektedir (Beldağ & Genç, 2020). Cumhuriyet dönemi Türk insanının sahip olması gerekenler 1924, 1926, 1936, 1948, 1962 müfredat programlarında özellikle Cumhuriyetin ilkelerine bağlı, hak ve sorumluluk temelli anayasal yurttaşlık, vatandaşlık kavramına odaklanılmıştır (Aslan, 2011, s.724; Kültür Bakanlığı, 1937, s.163; Milli Eğitim Bakanlığı, 1948, s.1-2; Raşit ve Adil, 1930, s.75;Sakaoğlu, 1992, s.63). Cumhuriyet dönemi insanının beklenen temel değerlerinde o dönemde özellikle "Türklük ideallerine bağlılık", "yurt ve millet hizmetine adanmışlık" ve " yüksek ahlak ilkelerini benimseme" gibi kavramlar dikkat çekmektedir (Maarif Vekilliği, 1939, s.215-224).

1962 müfredatında "iyi çocuk, iyi vatandaş, iyi insan" yetiştirmek amaçlanmaktadır. Çocuğa milli, ahlaki, insani üstün değerler kazandırma; hak ve görevlerini bilme, Türk milletine aidiyet duyma, ilkelere bağlılık, fedakar, saygılı, hoşgörülü iyimser bir insan profili çizmektedir (İçelli, 1966, s.16-19).

1990'lı yıllarda ise değerler eğitimine olan ilgi artmış, toplumdaki ahlaki yozlaşmaların artması gibi sebeplerle eğitim bilimciler, aileler ve toplum liderleri bu konuyu gündeme getirmiştir (Tokdemir, 2007, s.37).

Karakteri inşa edici bir eğitim için geniş çaplı kararlar 01-05 Kasım 2010 tarihinde düzenlenen on sekizinci şurada görülmektedir. Öğrencilerin akademik başarıları yükseltilirken, değerle önemli düzeyde ilgisi olan duygusal, sosyal ve ruhsal zeka gelişimlerinin ihmal edilmemesi de yine bu şurada alınan kararlar arasındadır (MEB, 2010, S.11-12).

Türk Milli Eğitim sisteminin genel amaçları incelendiğinde öğrencilere kazandırılması gereken pek çok değer bulunmaktadır (Kasapoğlu,2013). Öğretim programında yer alan kök değerler, programın perspektifini oluşturmaktadır. Kök değerlerin öğretilmesinde ise çeşitli yaklaşımlar önerilmektedir. Bu yaklaşımlar; değer açıklamak(değeri belirginleştirmek), ahlaki muhakeme(ahlaki ikilem), değer analizi, gözlem yoluyla değer öğretimidir.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2017 yılında yayınladığı basın açıklamasında gerçekleştirilen pek çok müzakere, istişare ve araştırma, dinleme çalışmaları sonucunda 10 kök değer belirlediğini belirtmektedir.

Tablo 4

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Açıklamaları

Değerler	Açıklaması
Adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma…
Dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma…
Dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma…
Öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme…
Sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme…
Saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme…
Sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma…
Sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme…
Vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme…
Yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma…

Kaynak: "(TTKB, 2017 s. 24) Talim terbiye Kurulu Başkanlığı, 18 Temmuz 2017'de basın toplantısı için hazırlanmış dökümandır. https://ttkb.meb.gov.tr/ adresinden erişilmiştir."

MEB (2018) öğretim programı ile 2005 öğretim programı arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Öğretim programlarına 2005 yılında sosyal bilgiler dersi kapsamında giren değer kavramı, toplumun birlik ve düzenini sağlamak amacıyla herkesin ortak olarak inandığı, düşünce ve inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır ve programda adil olma, bağımsızlık, aile birliğinin önemi, barış, bilimsellik gibi yaklaşık yirmi değer ifadesi yer almaktadır. 2018 yılında ise öğretim programları revize edilerek ve "değerler" baz alınarak yeniden hazırlandığı ifade edilmektedir. Ayrıca değerler program içerisinde bulunan öğrenme alanları, ünite ve kazanımlarla birlikte ele alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, teknolojinin gelişimi üzerinde durarak, ezber bilgi aktarmak yerine öğrencilere farklı perspektiflerden bakmalarını sağlayacak, ve bireysel farklılıkları dikkate alacak bir program hazırladığını ifade etmektedir. Böylece bilişsel bilgilerini kullanarak, bilgiyi yorumlayan, analiz eden böylelikle kalıcı öğrenme sağlayan ve bunları

da günlük hayatında kullanabilmeyi sağlayacak çerçevede program oluşturulduğu ifade edilmektedir (Beldağ& Genç, 2020).

Ortaokulu tamamlayan öğrenciler için ise ilkokulda kazandıkları becerilerin yetkinliğini geliştirmek suretiyle milli ve manevi değerleri benimsemiş, haklarının farkında olan ve kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren birey açıklamasını yapmıştır. Değerler, Meb öğretim programının perspektifini oluştururken kök değerler tüm derslere entegre edilmiştir. Programda değerler için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Burada değerlerin öneminden bahsedilmekte olup öğrencilerin sadece akademik olarak başarılı bireyler değil aynı zamanda değerleri içselleştirmiş, ahlaki kurallara göre karar alabilen, sorumluluk sahibi bireyler olmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu yüzden bütün eğitim sürecinin perspektifinde ve öğretim programların her birinde değerlerimiz yer almaktadır. Değer eğitimi vurgusu hem ilköğretim hem de ortaöğretim programında yer almaktadır. Özellikle kök değerler her iki kademede de tüm derslere entegre edilerek örtük programa olan vurgu arttırılmaktadır. Değerler eğitimiyle ilgili yaklaşımlara yer verilmese de bütüncül anlayış benimsenmektedir.

Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Değer öğretiminin nasıl yapılacağı ve nasıl değerlendirileceği değer öğretimi yaklaşımlarının konusudur.

Değerler eğitimindeki yaklaşımlar çeşitlilik göstermektedir. Bazen değerler açık bir şekilde direkt bireye aktarılırken bazen de bireyin düşünme sürecinde aktif olduğu, eleştirme, sorgulama, karar verme gibi üst düzey bilişsel becerileri kullanarak değerleri kazandığı görülmektedir (Doğanay 2012).

Senemoğlu (2004), yeni yapılan çalışmalara göre öğrenme yaşantılarının düzenlenmesinin çocukların ahlaki gelişimini hızlandırdığını belirtmektedir.

Değer eğitiminde pek çok yaklaşım vardır (Kirschenbaum, 1994). Bu yaklaşımlar şöyle sıralanabilir.

1. Telkin etme yaklaşımı
2. Değer Aydınlatma/ Değer Belirginleştirme
3. Ahlaki Muhakeme
4. Değerler Analizi
5. Model Alma

Telkin Etme Yaklaşımı

Kirschenbaum (1995) telkin etmeyi birine bir fikir aşılama olarak ifade etmiştir. Bazıları bu kelime yerine doğrudan öğretim kelimesini de kullanmaktadır. Bu yaklaşımda yetişkinler, gençlere kendi tecrübelerinden yararlanarak onlara değerlerle ilgili deneyimlerini aktarırlar (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1977).

Telkinin derecesi önemlidir çünkü eğer çok fazla derecede baskı varsa ve bu bireyin inanç ve davranışlarına engel oluyorsa bu bir beyin yıkama eylemine dönüşebilir (Kirschenbaum, 1995; Raths , Harmin ve Simon, 1966). Bu yaklaşımının çok etkili olduğu söylenmemektedir çünkü birey sürekli olarak değerlerle ilgili ailesinden, arkadaş çevresinden ve sosyal medya tarafından farklı değerler ve farklı bakış açıları görmektedir. Birey, hangi değerin daha doğru olduğunu veya nasıl seçileceğini bilmediği için de yanlış kararlar verebilmektedir. Bireyin değerlerle ilgili etrafı dinlemekten çok kendisinin düşünerek bir sonuca varması daha sağlıklıdır (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1978).

Değer aktarma sürecinde aile ve okul iş-birliği halinde süreci beraber yönetmeli, değerlerin kazandırılmasında tutarlı olunmalıdır.

Değer Aydınlatma/ Değer Belirginleştirme

Bireyin değer sistemine sahip olabilmesi için, toplumun dayattığı değerleri kabul etmesi değil, kendi seçtiği değerleri içselleştirmesi gerekir (Senemoğlu, 2007).

Yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte pek çok kişi bireye bu yolla değer kazandırmaktadır (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1978).

Değer aydınlatması, diğer adıyla değer belirginleştirme bireyin hangi değerlerin doğru hangi değerlerin yanlış olduğuna karar vermesi sürecidir (Raths ve diğerleri, 1966). Bu yaklaşımın uygulamasında şu aşamalar bulunmaktadır (Raths ve diğerleri, 1966; Superka ve diğerleri, 1976, Straughan, 2000).

1. *Özgürce Seçme:* Çocukların keşfetmesi, incelemesi ardından kendi hayatına yön verebilmesi için özgürce seçim yapması sağlanmalıdır.
2. *Alternatifler Arasından Seçme:* Değerler arasından seçme durumuyla karşılaşıldığında alternatifler oluşturulmalıdır. Çünkü farklı alternatifler yoksa seçim yapılmış olmaz.
3. *Sonuçları Düşündükten Sonra Seçme:* Her bir alternatifin olası sonuçları üzerinde düşünmeye sevk edilmelidir.

4. *Çok fazla önem verme ve benimseme:* Çocukları yaptığı seçimler için özendirmeye veya vazgeçirmeye çalışılmalıdır. Örneğin çocuk arkadaşıyla kavga etmeyi seçebilir fakat sonunda pişman olmuşsa bu durum doğru bir seçim değildir.
5. *Onaylama:* Çocuk yaptığı seçimlerden mutluluk duyuyorsa bu seçimleri değer olarak nitelendirmek mümkündür. Seçenekleri başkalarının onaylaması için fırsat sunulmalıdır.
6. *Hareket etme:* Çocukları seçimleriyle ilgili davranmaya özendirilmelidir.
7. *Tekrar etme:* Yaşamın daha sonraki anlarında da çocuğun seçtiği değeri tekrarlamasıdır.

Kirschenbaum (1995)' a göre birey diğer bireylerle sosyal ilişkilerini geliştirdiğinde okul, aile ve iş hayatında da hoşnut olabileceğini belirtmiştir.

Ahlaki Muhakeme

Ahlaki meselelerde birey kendi kararını kendisi verir. Bunu sağlayan şey ise kişinin sahip olduğu ahlaki muhakeme veya akıl yürütme kapasitesidir (Aktürk, 2021).

Değer öğretme yaklaşımlarından biri olan ahlaki muhakemede amaç öğrencilere rehberlik ederek onların ahlakını olumlu yönde etkilemeye yardımcı olmaktır (Akbaş, 2008).

Bu yaklaşımda öğrencileri ikileme düşürecek hikayeler, örnek olaylar sınıf ortamına getirilir. Böylece öğrenciler aralarında tartışarak ideal olan değeri seçerler (Karatay, 2011). Öğretmen tartışma esnasında öğrencilere seçiminin nedenini sorarak üst düzey bilişsel becerileri kullanmalarını sağlamalıdır.

Değerler Analizi

Bu yaklaşımda öğrencinin akla dayalı ahlaki kararlar alma becerisini geliştirmek amacıyla kullanılır (Çelik, 2014).

Öğretmen sınıfa hikaye, örnek olay vb. gibi yaşanmış olan sosyal bir problemi sınıfa getirir. Öncelikle öğrencilere olayla ilgili sorular sorarak olayı tanımlamalarını ister. Ardından öğrencilerin verdikleri kararın sonuçlarını düşündürerek ve empati kurmalarını sağlayarak verdikleri kararın doğruluğunu veya yanlışlığını sorgulatır. Eğer

öğrencinin ulaştığı yargı doğruysa yani davranışın sonucu iyi ise yeni durumlara ilişkin karar alması beklenir. Bu yeterlik kazanılana kadar süreç tekrar edilir (Akbaş, 2015).

Model Alma

İnsan, hayatındaki pek çok davranışı yalnızca gözlemleyerek öğrenebilir. Örneğin otobüste yaşlı bir insana yer verilmesinin ardından kişiye teşekkür edilmesi, yani davranışın sonucunun olumlu olmasıyla kişi bu olumlu davranışı hayatına katabilir. Öğrenme sürecinde çocuklar pek çok davranışı çevrelerindeki sosyal yaşam yani ebeveynleriyle, akranlarıyla, büyükleriyle olan iletişim ile günümüzde yaygın olarak kullanılan basın-yayın araçları veya dijital ortamlardan da gözlem yoluyla öğrenebilmektedir (Tahiroğlu, 2014). Bu nedenle çocuk olumlu ve olumsuz pek çok davranışı taklit ederek öğrenmektedir. Sosyal öğrenmede pek çok etken olmakla birlikte özellikle model alınan kişinin statüsü, cinsiyeti, makamı, saygınlığı gibi bileşenleri devreye girer.

Vessels (1998)' e göre eğer anne-baba çocuğa karşı şefkatli, disiplinli fakat kötü muamelede bulunmuyorsa çocuk anne-babasının değerlerini içselleştirebilir.

Model alma yaklaşımı bir davranışın devamlılığı, davranışın sönmesi ya da yeni bir davranışın kazanılmasında etkili olabilir. Örneğin arkadaşı kopya çektiğinde öğretmeni tarafından uyarılan bir çocuk başka bir çocuğun kopya çekme davranışını yanlış bulmasını sağlayabilir (Eggen ve Kauchak, 2003).

Değerler Eğitiminde Kuramlar

Değerler eğitimi terimi yerine bazen karakter veya ahlak eğitimi terimleri de kullanılmaktadır fakat bu kelimeler birbirinden bağımsız değil aralarında ilişki olan kelimelerdir. Berkowitz (2002)' e göre bu üç kelimenin farklı fakat benzer anlama sahip olduğu açıklanmıştır. Çünkü kelimeler tarihsel, ideolojik ve coğrafi perspektiflere göre kullanılmıştır. Ahlaki gelişimle kazanılan temel toplumsal değerler için ilgili literatürde en çok " ahlak eğitimi" terimi kullanılmıştır.

Bu bölümde değerleri, ahlaki veya karakter gelişimini etkileyen teoriler açıklanmıştır.

Psikanalitik Kuram

Bu teorinin kurucusu olan Freud, kişiliği 3 aşama içinde ele almaktadır; id, ego ve süperego. İd aşamasında bireylerin memnuniyeti, bedenlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması söz konusudur (Schultz & Schultz, 2008).

Ego ise yine idi destekleyerek bedenin ihtiyaçlarını erteler ya da dolaylı olarak yapmaya çalışır. Ego gerçekçi prensiplere dayanmaktadır (Burger, 1990; Schultz& Schultz, 2005).

Süperego ise daha çok ahlak gelişimi ile ilgilidir. Süperegoda toplumun dayattıkları, anne-babanın değerleri, standartlar kabul edilir. Kısacası neyin doğru- neyin yanlış olduğunu süperego ayırt eder. Freud'a göre ahlak gelişimi süperegonun gelişimiyle paralellik gösterir (Topses, 2003). Aynı zamanda ahlaki yön 5-6 yaşlarında ebeveynlerin kurallarıyla şekillenir (Schultz& Schultz, 2005)

Erikson ise Freud'un bu kuramını geliştirerek ahlaki gelişimin beş yaşında tamamlanmadığını yetişkinliğin ilk yıllarına kadar devam ettiğini ifade etmektedir (Topses, 2003).

Erikson'un kişilik gelişiminde 8 aşama yer almaktadır. Bunlardan "girişime karşı suçluluk" aşamasında çocuğa ahlaki değerler aktarılırken "kimliğe karşı rol karmaşası" aşamasında ise çocuğun ahlaki çatışmalar yaşadığı belirtilmektedir (Pervin & John, 1997).

Piaget'in Ahlaki Gelişim Kuramı

Jean Piaget çocukların ahlaki düşüncelerinin nasıl oluştuğunu araştıran, tanınmış bilişsel teorisyenlerden biridir (Craig& Dunn, 2010; Power ve diğerleri, 2008).

Piaget, çocukları gözlemleyerek onların ahlaki gelişimlerinin akranlarıyla arasındaki etkileşimden doğduğunu onların bilişsel yapılarını geliştirdiğini ve giderek genişleyen bir sosyal deneyim olduğunu açıklamıştır (Craig, & Dunn, 2010). Piaget'e göre 3 ve 4 yaşlarındaki çocuklarda hak ve hukuka dayalı ahlak kuralları yoktur, çocuk çevresinden gördüklerini taklit eder. 4-6 yaş aralığında çocuk ahlak kurallarının anlamını bilmeden kendi arzuları çerçevesinde yani subjektif biçimde davranır. Bu yaşlardan sonra ise ahlaki olarak akıl yürütme başlar (Vozzola, 2014).

7-11 yaş aralığında çocuklar büyüklerinin koydukları kuralları deneyimlemeden ve sorgulamadan kabul ederler (Owens, 2002). Bu yüzden Piaget'e göre çocuklar

davranışların arkasındaki nedenleri dikkate almazlar çünkü çocuklar ahlaki kuralların sabit ve değiştirilemez olduğunu düşünürler (Gander, & Gardiner, 2004); dolayısıyla kurallara itaat etmeyen kişiler cezalandırılmalıdır (Senemoğlu, 2013). Öğretmenler bu yaş aralığındaki çocuklar için neyin doğru- neyin yanlış olduğuna ilişkin tartışabilecekleri bir ortam yaratmalıdır (Morrison, 2013).

11 yaş ve sonrasında çocuk otonom evreye girer (Vozzola, 2014). Bu periyotta çocukların ahlaki kurallara bakış açısı değişir ve kuralların sabit olmadığını anlamaya başlarlar (Hammond, 2014). Bu kısımda öğretmenlere düşen görev çocukların karar verme becerilerini geliştirerek ve onların sorumluluk sahibi olmalarını sağlayacak fırsatlar yaratmaktır (Morrison, 2013).

Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı

Ahlak kuramları arasında Piaget'in ahlak gelişim kuramı genişletilip, derinleştirilerek oluşturulan en etkili kuramlardan biri Kohlberg'e aittir (Ekşi, 2006).

Kohlberg'in kuramına göre her biri iki aşamadan oluşan toplam üç düzey bulunmaktadır. Bu düzeylerden ilki Gelenek Öncesi Düzeydir. İkincisi Geleneksel Düzey ve üçüncü düzey ise Gelenek Sonrası Düzeydir. Herkesin genellikle bu basamakları sırasıyla takip ettiği fakat özellikle son düzeydeki son aşamalara herkesin ulaşamadığı belirtilmektedir (Kohlberg& Hersh, 1977).

1. Gelenek Öncesi Düzey

Bu seviye genellikle 4-10 yaşları arasında görülür. Çocukların ahlaki yargıları içsel değil daha çok dışsaldır (Vozzola, 2014). Kuralları yetişkinler koyar ve çocuk buna itaat eder.

Ceza ve itaat olan ilk aşamada eylemin doğru veya yanlış olmasına karar verirken çocuk tamamen fiziksel sonucuna odaklanır. Eylem ödül ile sonuçlanmışsa davranış iyi, eylem ceza ile sonlanmışsa davranış kötüdür (Ormrod, 2014).

İkinci aşama olan saf çıkarcı dönemde ise bir eylemin olup olmayacağına kişi kendi arzu ve ihtiyaçlarına göre karar verir. Nadiren başkalarının çıkarı düşünülse de öncelik kişinin kendi çıkarıdır (Senemoğlu, 2013).

2. Geleneksel Düzey

Bu düzey daha çok büyük ilkokul çağındaki çocuklarda, ortaokul veya lisenin ilk kademesindeki çocuklarda görülür (Ormrod, 2014). Birey için bireyin beklentilerinden

çok ailenin, grubun ya da toplumun beklentileri daha önemlidir (Senemoğlu, 2013). Ayrıca bu düzeyde bireyler sosyal düzeni korumaya artan bir ilgi ve bağlılık gösterirler (Kohlberg, 1971; Power ve diğerleri, 2008).

İyi çocuk eğilimi; işbirliği, başkalarına yardım etmek, onlara fayda sağlamak gibi onaylanan davranışları yapmaktan zevk alırlar (Kohlberg ve Hersh, 1977; Senemoğlu 2013).

Bu aşamada iyi bir kız veya iyi bir erkek olmak ve başkaları tarafından onaylanmak çok önemlidir (Ormrod, 2014). Ayrıca bu dönemde ahlaki yargılarda bulunurken başkalarının duygularını da dikkate alırlar yani empati yapmaya başlarlar (Senemoğlu, 2013).

Kohlberg& Hersh (1977) ' e göre yasalar ve kanunlar değiştirilemez; birey için doğru olan davranış otoriteye saygı göstermek ve sosyal düzeni korumaktır.

3. Gelenek Sonrası Düzey

En erken 12 yaşında başlayabilen bu seviyede birey başkalarının kurallarından ve otoritesinden bağımsızdır ve kendi kurallarını belirlemek ister (Kohlberg, 1976). Bu düzeyi iki evre takip eder;

Sosyal anlaşma evresinde kişi toplum tarafından belirlenmiş ilkeleri benimser (Kohlberg, 1971; Kohlberg& Hersh, 1977;). Toplum yararına olacaksa kurallar ve kanunlar değiştirilebilir anlayışı vardır (Kohlberg & Hersh, 1977).

Ayrıca yasalar sosyal düzeni ve temel hakları korumak için gerekli görülmektedir (Topses, 2003). Kohlberg (1976)' e son düzeyin en son evresinde ise insan hakları, demokrasi, eşitlik ve özgürlük gibi evrensel ilkeler önemsemekte olup bu evrenin soyut düşünmeyle bağdaştığı ve herkesin ulaşamadığı belirtilmektedir.

Turiel'in Toplumsal Alan Kuramı

Bu kuram Eliot Turiel tarafından geliştirilmiştir. (1978; 1979; 1983). Turiel daha çok ergenlerde ahlaki gelişime odaklanmıştır. Bireyin gelişiminde özellikle rutin yaşamında toplumla sürekli etkileşim halinde olduğunu ve bu yüzden gençlerin toplumsal bilgileri nasıl kazandıkları ve farklı durumlara nasıl uyarladıkları üzerinde durmuştur (Çam, Çavdar, Seydooğulları, Çok, 2012). Turiel'in Kohlberg'in kuramıyla benzer yönleri olsa da ek olarak farklı iddialarda da bulunmaktadır (Demirhan-İşcan, 2007). Turiel, Kohlberg'in geleneksel alanlar ile ahlak alanlarını karıştırdığını aralarında ince

farklar olmadığını savunmaktadır (Tisak ve Turiel, 1984). Toplumsal Alan Kuramına göre önemli olan bir çocuğun 3 yaşından itibaren ahlak kuralları ihlali ile geleneksel kuralların ihlalinin ayrımına varmasıdır (Smetana ve Breages, 1990).

Carol Gilligan ve Ahlak Gelişimi

Gilligan ve Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramları arasında büyük farklılıklar vardır. Kohlberg, erkeklerin adalet ve eşitlik gibi ilkelere dayalı kurallara odaklandığından; kadınların ise kişilerarası ilişkilere daha fazla önem verdiğinden erkeklerin 4. düzeye daha çabuk ulaştıklarını savunmuştur (Schlesinger, 1987, s.3-4). Bu konudaki en büyük eleştiri kendi öğrencisi ve sonrasında çalışma arkadaşı olan feminist Gilligan tarafından getirilmiştir. Gilligan (1979)'a göre artık erkek yanlı bakış açısı bir kenara bırakılıp, kadın perspektifinden bakmanın zamanı gelmiştir. Kadınların yetiştirilme tarzının erkeklerden farklı olduğu ve sorumluluk, bakım ve ilgi bakış açısının gölgelendiğini iddia etmektedir. Gilligan hem erkeklerin hem de kadınların ahlak yargılarının gelişim süreçlerini ölçen alternatif araçları hem erkekler hem de kadınlar için hazırlamıştır.

İnsan değerlendiren bir varlık olarak değerler insanların neye, ne kadar değer verdikleri ile şekillenir (Büyükdüvenci, 2003). İnsanlar belli bir yaşa kadar toplumun normlarını dikkate alırken belli bir yaştan sonra ise değerleri kendi bakış açılarına, yaşantılarına göre objektif olarak değerlendirirler (Avcı, 2007). Kişinin sosyalleşme sürecinde değerler gözlemlenir, öğrenilir daha sonra ise içselleştirilir (Gökçe, 1994). Bu süreçte her birey belli aşamalardan geçer. Bu aşamaların herkes tarafından bilinmesi çocuğun değerler eğitimi sürecinde önemli bir adımdır. Değerler eğitiminin doğru bir kişilik geliştirme süreci olduğu düşünüldüğünde bu kuramlardan bağımsız bir düşünce sistemi olmamalıdır. Bu yüzden ahlak eğitimi kuramları değerler eğitimi için yol gösterici konumundadır. Çünkü hangi değerin nasıl, ne zaman ve hangi yollarla öğretilmesi gerektiği, küçük yaşlarda doğru rol model olunmanın önemi, olaylara farklı bakış açılarından bakma, üzerinde derin düşünme potansiyelinin açığa çıkarılması ardından öğrenilen davranışların pekiştirilmesi ve kazanılan davranışların sürekliliğinin sağlanması açısından ahlaki gelişim kuramları önemli bir görev üstlenmektedirler.

Değerler Eğitimi İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Bu bölümde yurt dışındaki ve yurt içindeki ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Kohn (1997) tarafından yapılan çalışmada karakter eğitimiyle ilgili fikir sunan ulusal programları inceleyerek daha geniş hedeflere ulaşma yollarını aramıştır. Karakter eğitimi çocuğa öğütler vererek dışsal motivasyon sağlamakta bir nevi çalış ve söyleneni yap vizyonuna evrilmiştir. Bu durumda ise öğrencileri derin ve eleştirel düşünceye sevk etmektense belirli bir davranış için eğitmek anlamına gelmektedir. Kohn ise karakter eğitiminin daha insancıl ve ilerici bir vizyona sahip olması gerektiğini çocukların ihtiyaçlarını karşılayarak onların başkalarını önemseme olasılığının arttırılması gerektiğini belirtmiştir.

Lovat ve diğerleri (2011) değerler eğitiminin okul hayatına ve akademik başarıya olan etkisini inceleyen bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırma bulgularına göre kişisel gelişim ile akademik gelişim arasında doğru orantı olduğu ve güven, ilgi ve iyiliğe dayalı pozitif ilişkilerin var olduğu bir ortamda en kalıcı öğrenmeler gerçekleşir sonucuna ulaşılmıştır.

Halstead&Taylor (2000) Değerler Hakkında Öğrenmek ve Öğretmek: Yakın Zaman Ait Bir Araştırma, başlıklı çalışmasında değerler eğitimi için öncelikle tutarlı bir stratejiye sahip olunması gerektiğini, tek bir yaklaşımı benimsemektense birden fazla etkili yaklaşımları benimsemenin daha etkili olacağını vurgulamıştır. İkinci olarak öğretmenlerin değerler ve değerler eğitimi hakkında potansiyellerini geliştirecek hizmet içi eğitim almalarını ve dolayısıyla bunları başarılı sınıf uygulamalarına dönüştüreceklerini belirtmiştir. Son olarak da araştırmacıların ile program uygulayıcılarının gündemlerinin her zaman örtüşmediğini bu nedenle de okul uygulamalarına yönelik çalışmaların daha fazla genişletilerek öğretmenlere daha iyi rehberlik edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Thornberg, 2008 yılında yaptığı çalışmada, 13 öğretmen ile görüşme yaparak bunları karşılaştırmalı olarak analiz edip incelemiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda mesleki bilgilerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Oysaki değerler bir bireyin yalnızca hayatının bir bölümünü etkileyen bir husus değil her zaman ihtiyaç duyacağı önemli bir alandır çünkü öncelikle ailede daha sonra ise okul öncesi ve temel eğitim kurumlarında kaliteli bir şekilde değerler eğitimi almış bir birey gelecek yaşamında da hayatını, aldığı bu eğitim yönünde şekillendirecektir. Değer

eğitiminde öğrencinin özellikle okul yaşantısında öğretmenler kilit rol oynamakta bu yüzden yapılan çalışmaların öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda kendilerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Kamer ve Şahin(2021) yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinde değerler eğitimi ile ilgili bir ders almadıklarını, öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinde değerler ve değerler eğitimi adı altında nitelikli dersler almaları gerektiğini belirtmiştir.

İşcan, 2014 yılında yaptığı çalışmaya göre sınıf öğretmeni adayları ile değerleri kazandırmada tercih ettikleri yöntemleri araştırmıştır. Bu araştırmaya göre öğretmenlerin öncelikle değeri açıklama/aydınlığa kavuşturma daha sonra ise telkin etme yaklaşımına yöneldiklerini gözlemlemiştir. Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler hakkında eğitim almaları ve gerçek sınıf ortamında gözlemlenmeleri gerektiği önerilerinde bulunmuştur.

Yapılan araştırmalar değerler eğitiminde en çok telkin yaklaşımının kullanıldığını göstermektedir. Değerler eğitiminde çocuklara değer kazandırmak amacıyla çeşitli yaklaşımlar bulunmakta olup telkin yaklaşımı bu yaklaşımlardan yalnızca bir tanesi ve öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde daha çok pasif kaldıkları bir yaklaşımdır. Değer kazandırmada en etkili yol tüm yaklaşımların birlikte kullanılmasını gerektirmektedir.

Farklı Bakış Açılarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi çalışmasını yapan Yıldırım, Becerikli ve Demirel (2017) toplam 10 sosyal bilgiler öğretmeni, 20 öğrenci ve 19 veliye çeşitli sorular sorarak görüş almıştır. Ayrıca öğretmenleri gözlemleyen toplam 21 sosyal bilgiler öğretmen adayı bulunmaktadır. Bu araştırmada amaç farklı bakış açılarından sosyal bilgiler dersi kapsamında değerler eğitimi konusuna ışık tutmaktır. Çalışmada öğretmenler değerler eğitiminde telkin etme yaklaşımını kullanmadıklarını belirtseler de öğretmen adayları öğretmenlerin en çok telkin etme yaklaşımını kullandıklarını belirtmektedirler. Özetle bu araştırmaya göre değerler eğitimi konusunda ortak bir paydada buluşmanın değerler eğitimi açısından önemi vurgulanmıştır.

Değer yaklaşımları kullanılırken öğretmenin değer hakkında direkt olarak öğrencilere açıklamada bulunmalarından ziyade öğrencilerin kendi duygu, ve düşüncelerini açıklayabilecekleri özgür bir sınıf ortamında eleştirel düşünerek ve sorgulayarak da değere kendilerinin ulaşabileceği bir ortamın oluşturulması gerekmektedir.

Son on yılda 21. yüzyıl becerileri de değerler eğitimine yer vermekte olup, özellikle; çok kültürlü ortamlarda pratik çözümlere ulaşmak amacıyla çeşitli görüş ve düşünceleri anlama, değişikliğe uyum sağlama, hedefleri ve zamanı yönetme, girişkenlik, övgü, başarısızlık ve eleştirileri olumlu karşılama becerileri gibi beceriler çeşitli değer eğitimi yaklaşımları ve modern öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanmasıyla mümkündür. Değerleri kazandırmada modern uygulamaların dikkate alınması gerekmektedir. Bu çalışmalar göz önüne alındığında öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde üniversitelere büyük bir sorumluluk ve görev düşmekte derslerin ve stajyerlik uygulamalarının daha verimli olması için çalışmalar yapılmalıdır. Her ne kadar son yıllarda üniversitelere değerler eğitimi adı altında ders konulmuş olsa da bu ders uygulamalarla desteklenerek teorik olmaktan çıkartılıp öğretmen adaylarının bu alanda daha verimli ve etkili eğitilmeleri sağlanabilir.

Karasu-Avcı, E., Faiz, M., ve Turan, S., (2020) yaptığı Etkili Vatandaşlık Eğitiminde Değerler Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Düşünceleri adlı araştırmada farklı yerlerde (köy, kasaba, ilçe, il) yaşayan öğretmenlerin farklı deneyimlere sahip olacağı düşüncesinden yola çıkarak çeşitli soruların bulunduğu görüşme formları aracılığıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinden görüş almıştır. Bu araştırmaya göre öğretmenler vatandaşlık eğitimi ve değerler eğitimi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmelerinin yanı sıra birbirlerinin kapsayıcısı ve tamamlayıcısı olduklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler etkili bir vatandaşın vatanseverlik, dürüstlük, adalet, saygı, özgürlük ve duyarlılık gibi önemli değerlere sahip olmaları gerektiğini belirterek bu değerleri kazandırmada en etkili yöntemlerin; yaparak-yaşayarak öğrenme, rol-model olma, gezi-gözlem olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerleri etkili vatandaşlık için yeterli görmektedirler.

MEB öğretim programlarında yer alan kazanımlar ve değerler öğretmenler tarafından özenli bir şekilde analiz edilip uygun değerler eğitimi yaklaşımları ve etkili öğretim yöntem ve tekniklerini seçerek günlük ders planlarına entegre etmek hem öğrencilerin derse adapte olmasını kolaylaştırmakta hem de kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır.

Esemen'in 2020 yılında yaptığı çalışmaya göre 2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki kazanımlar ile evrensel değerler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 4. Sınıftan 7. Sınıfa kadar toplamda 131 kazanımın evrensel değerlerle ilişkili olduğunu

belirtmiştir. Bu kazanımlarla en çok demokrasi değerinin vurgulandığını, en az ise eşitlik, barış ve sanat değeri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Thornberg ve Oğuz 2013 yılında Teachers Views On Values Education ; A Quatitive Study in Sweden and Turkey adlı çalışmada İsveçli ve Türk öğretmenlerin değerler eğitimine karşı bakış açısını incelemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmanın bulgularına göre hem İsveçli hem de Türk öğretmenler çocukların öğrenmeleri gereken değerlerin başında empati kurmak, saygı göstermek, adil olmak ve adil davranmak gibi ilişkisel değerler olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yine Türk ve İsveçli öğretmenlere göre değer öğretiminde en iyi metodun öğretmenin çocuklarla günlük etkileşiminde iyi bir rol model olması gerektiği kanısındadırlar.

Yıldırım ve Demirel, 2021 yılında yaptığı çalışmaya göre değerler eğitimi için yeni bir model geliştirmek amaçlanmıştır. Bu modeli geliştirmek amacıyla öğretmenlerle gözlem, görüşme tekniklerinden yararlanılmış ek olarak öğretmenlerin tuttukları günlükler incelenmiştir. Bu araştırmaya göre hem geleneksel hem de modern yaklaşımları kapsayan farklı bir değer eğitimi yaklaşımı önerisinde bulunulmuştur. Model, değer belirleme, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Değer belirlendikten sonra uygulama aşamasına geçilir. Bu aşama aynı zamanda ikinci aşamadır. Son aşamada ise sürece dayalı değerlendirme yapılır. Değer kazanılmış ise pekiştirilir. Değer kazandırılamamış ise gözden geçirilerek revize edilir ve yeniden uygulanması önerilir.

Değer kazandırmada farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerin öğretime katkı ve çeşitlilik sağlayacağı gibi farklı modeller kullanmak ve değerler eğitimi için yeni modeller üretmenin söz konusu olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Değerler eğitimine yönelik gerek yurt içi gerekse yurt dışı çalışmaların daha çok formal boyutta olduğunu; okul içi, sınıf içi gözlemler ile öğretmen ve öğretmen adaylarıyla yapılan görüşme formlarıyla bu alana ışık tutulduğu söylenmektedir. Halbuki değerler eğitimi küçük yaşta ailede başlar. Bu yüzden çocuğun içine doğduğu ülke, bölge, aile, ailenin sosyoekonomik durumu, eğitim seviyesi gibi daha birçok faktör değerler eğitiminde önemli bir etkendir. Değerler eğitimiyle ilgili okulların yapmış olduğu çalışmalara ek olarak aileden veya çevreden kaynaklı oluşan artılar, eksiler veya ihtiyaçların belirlenmesiyle mevcut durumu ortaya çıkararak, değerler eğitimindeki fırsatları arttırıp, tehditleri en aza indirmek gerekmektedir. Bu yüzden de bu çalışmada değerler eğitimine alternatif bir analiz olan Swot Analiz seçilmiştir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar' ın (2000) ifadesine göre tarama modeli yaşanmış veya yaşanmakta olan bir durumun var olan haliyle betimlenmesidir. Genel tarama modelinde sıklıkla araştırılan evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenden alınan bir örneklem üzerinde tarama yapılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın odak noktasında bulunan değerler eğitimiyle ilgili mevcut durum hakkında genel bir değerlendirmeye varabilmek için sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden oluşan bir örneklemeden veriler toplanarak içinde bulunulan koşullar çerçevesinde hali hazırdaki durum içinde değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yönleri tespit etmeye yönelik olarak SWOT analiz yapılmıştır. SWOT analizin etkililiğini arttırmak amacıyla da öğretmenlerle görüşmeler yapılmış ve nicel veriler nitel verilerle desteklenmiştir.

Swot Analiz/ Güç Alanı Analizi

İngilizcede SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) sözcüklerin baş harflerinden oluşan SWOT ANALİZ veya diğer adıyla GÜÇ ALANI ANALİZİ, sınırları belli bir konu hakkında güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesiyle ortaya çıkacak fırsatların ve tehditlerin öngörülmesini sağlar (Cooper,2011:15;Akt:Sabbağ,2011 s. 2008). Böylelikle güçlü yanları arttırarak, tehditleri azaltırken; zayıf yanları azaltarak fırsatları çoğaltmayı hedefler (Çelik ve Murat,2010 s.201; Shinna vd.,2006 s.257).

İlk olarak Kurt Lewin tarafından geliştirilmiş ve kullanılmaya başlanmıştır (Hurt, 1997).

Genellikle işletmeler, özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından kullanılan swot analizi daha çok organizasyonların durumu tanımlamaya ve açıklamaya

yönelik olarak hem pozitif hem de negatif etkenlerin belirlenerek stratejik plan oluşturulmasını sağlayan bir yapıdır (Namuyengi, vd.,2019).

Örgütler güç ilişkilerini daha iyi anladıklarında değişim için yapacakları planların da amacına ulaşma olasılığı o kadar artacaktır (Hellriegel, Slocum ve Woodman, 2001).

Eğitimsel değişimler; daha etkili ve kalıcı bir öğrenme ortamı, bireyin topluma adaptasyonu, gelecekteki ihtiyaçları karşılamak için olmak zorundadır (Bauman, 1996).

Eğitimle ilgili değişim yapmak amacıyla pek çok yöntem, teknik veya strateji kullanılabilir. Bunlardan biri de Swot Analizidir. Değişim esnasında değişmeyi sürükleyen- zorlayan ve engelleyen güçlerin tanımlanması ve geleceğe yönelik tedbir alınması amacıyla etkili bir değişme aracı olarak değerlendirilebilir (Bonstingl, 1996).

Bu çalışmada Swot Analiz kullanılmasının amacı mevcut durumu iç ve dış faktörler yani değerler eğitiminde formal ve informal eğitimin yarattığı güçlü ve zayıf yanların ele alınıp değerlendirilmesiyle fırsatları arttırıp tehdit unsurlarını azaltmak amacıyla ebeveynlere, eğitimcilere ve program hazırlayıcılarına ışık tutmaktır.

Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Eyüpsultan ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Evrenin boyutu büyük ve ulaşılması güç olduğundan evreni temsil edebilecek bir örneklem seçilmelidir (Altunışık ve diğerleri, 2010). Örneklem grubunun belirlenmesi amacıyla Eyüpsultan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü istatistiklerinden yararlanılmıştır. Eyüpsultan ilçesinde 2022-2023 yılında toplamda 2582 öğretmen çalışmakta olup %95 güven aralığı ve "0.05" hata payıyla örneklem sayısı 405 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada örneklem belirlenirken evrenden belirli kritere uygun elemanın örnekleme alınmasına imkân tanıdığı (Cohen, Manion ve Morrison, 2008) için kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kota olarak branş kriteri dikkate alınmış ve araştırmanın amacına uygun olarak eşit/yakın sayıda sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenine ulaşılması hedeflenmiştir. Buna istinaden 220 sınıf öğretmeni ve 190 sosyal bilgiler öğretmeninden veri toplanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutuna yönelik olarak çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre belirlenen 10 sınıf 10 da

sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmacının kendi kişisel gözlemlerinden hareket ederek araştırma sorununa uygun geldiğini düşündüğü belirli özellikleri taşıyan katılımcıların seçildiği örnekleme türüne amaçlı örnekleme denir (Gürbüz ve Şahin, 2017, s.132).

Veri Toplama Araçları – Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Türkiye'deki değerler eğitiminin güçlü, zayıf yanlarını ortaya koyup gelecek için fırsat ve tehdit unsurlarını belirleyen kapsamlı ve detaylı veriler bulunmadığından bu araştırmada kapsamında veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesi bazı aşamalardan oluşmaktadır.

İlk aşamada değerler eğitimine yönelik olarak literatür incelemesi yapılmıştır. Literatür taraması yapıldığında araştırmacıların değerler eğitimindeki sıkıntıların temelinde, ailelerin tutum ve davranışları, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algıları, ders kitapları ve öğretim programlarındaki değerler işlenişi ve sosyal medya ile basın-yayın araçlarının değerler eğitimine etkileri bakımından daha çok ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede önce 57 maddelik bir soru havuzu oluşturulmuş ardından eğitim programları ve öğretimi alanından bir, Türkçe ve sosyal bilgiler eğitimi alanından bir ve ölçeme değerlendirme alanından da bir uzmandan görüş alınarak taslak formun yüzey ve içerik geçerliği sınanmıştır. Uzman görüşlerine göre 12 madde havuzdan çıkarılmış kalan maddeler ise anlaşılabilirlik ve konu alanına uygunluk açısından revize edilmiştir.

İkinci aşamada araştırmanın örneklemine dahil edilmeyen ve basit seçkisiz (tesadüfi) örnekleme yöntemi ile belirlenen 250 öğretmenle pilot çalışma yapılarak taslak formun yapı geçerliğine kanıtlar aranmıştır. Literatürde faktör analizi için sıklıkla 250-300 kişiye ulaşmanın yeterli olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Böylelikle, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan pilot uygulamadan elde edilen veriler üzerinde ilerletilmektedir. Yapı geçerliği için önce açımlayıcı faktör analizi (AFA) ardında da doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. AFA' da amaç ölçme aracındaki madde sayısını azaltmak ve kalan maddelerin teorik bir bütünlüğe sahip belli gruplar altında toplanmasını sağlamaktır (Büyüköztürk, vd., 2004). DFA'da ise amaç veri seti ile teorik yapı arasında uyumun olup olmadığının test edilmesidir (Çokluk vd. 2010).

Araştırmada, AFA dört basamakta gerçekleştirilmiştir. Bu basamaklar, veri setinin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi, faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin döndürülmesi ve faktörlerin adlandırılmasıdır (Kalaycı, 2005). Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri üzerinden incelenmiştir (Büyüköztürk, 2006). Kline'a (2005) göre KMO değerinin .60 ve üzeri olması gerekmektedir. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri .94 bulunmuş ve veri setinin faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir. Daha sonra veri setine temel bileşenler (Principal Components) analizi yapılarak faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin döndürülmesi basamağına geçilmiştir. Temel bileşenler analizi ile faktörleştirme işlemi yapılırken Büyüköztürk'ün (2006) önerdiği maddenin iki farklı faktördeki yük değerinin farkının .10'dan fazla olması, faktör öz değerinin 1'in üzerinde olması ve madde yük değerinin .30'un üzerinde olması kriterleri dikkate alınmıştır. Swot Analizinin Ölçeğine ilişkin AFA Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 1)

Madde Numarası	Faktör 1 Madde Yük Değerleri	Faktör 2 Madde Yük Değerleri	Faktör 3 Madde Yük Değerleri	Faktör 4 Madde Yük Değerleri
S1	.758	.339		
S2	.712			
S3	.668	.357		.390
S4	*.667*		*.628*	*.455*
S5	.662	.351		
S6	.625			
S7	.622	.325		.234
S8	.600			
S9	*.588*	*.517*		
S10	.571			.211
S11	.567		.370	
S12	*.540*	*.408*	*.380*	
S13	*.532*	*.400*	*.455*	
S14	.510			
S15	*.478*	*.379*	*.357*	
S16		.737		
S17		.699		
S18		.698		
S19	*.340*	*.633*		*544*
S20	.433	.602		
S21		.582		
S22		.544		
S23	.406	.563		
S24		.530		
S25	*.465*	*.498*		*.336*
S26			.759	
S27	.455		.758	.375

(Devam ediyor)

Tablo 5 (Devam)

Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 1)

Madde Numarası	Faktör 1 Madde Yük Değerleri	Faktör 2 Madde Yük Değerleri	Faktör 3 Madde Yük Değerleri	Faktör 4 Madde Yük Değerleri
S28	.381		.712	
S29			.668	.344
S30		*.615*	*.667*	
S31			.658	
S32			.501	.320
S33	*.340*		*.431*	
S34				.725
S35				.682
S36				.629
S37		*.480*		*.538*
S38				.521
S39				.517
S40				.440
S41		*.270*		*.310*
S42			*.250*	*.300*

Yapılan temel bileşenler faktör analizi işlemi sonucunda öz değerleri 1'den büyük 4 faktör (öz değerler sırasıyla: 3,16, 2,34, 1,77, 1,20) elde edilmiş ve bu dört faktörün toplam varyansın % 47,35'ini açıkladığı gözlenmiştir. Faktörlerin varyansı açıklama oranları sırasıyla: %22,28 %9,91 %8,70 %5,95 bulunmuştur. Ancak temel bileşenler faktör analizi sonucunda 42 madde olan taslak ölçekten, madde faktör yük değerleri az olan veya birden fazla faktöre yük veren 12 maddenin (S4, S9, S12, S13, S15, S19, S25, S30, S33, S37, S41, S42) atılmasıyla maddelerinin ilgili faktör yapılarında istatistiksel olarak anlamlı hale geldiği görülmüştür. Geriye kalan 30 madde özdeğeri 1'in üzerinde olan dört faktörlü yeni bir yapı oluşturmuştur. Bu üç faktörün toplam varyansın % 55,16'sını açıkladığı gözlenmiştir. Maddeler atıldıktan sonra oluşan taslak ölçeğe ilişkin madde ve test istatistikleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 2)

Madde Numarası	Faktör 1 Madde Yük Değerleri	Faktör 2 Madde Yük Değerleri	Faktör 3 Madde Yük Değerleri	Faktör 4 Madde Yük Değerleri
S1	.747			
S2	.735			
S3	.696			
S5	.676			
S6	.671			
S7	.639			
S8	.601			
S10	.578			

(Devam ediyor)

Tablo 6 (Devam)

Taslak Ölçek Açımlayıcı Faktör Analizi (Faz 2)

Madde Numarası	Faktör 1 Madde Yük Değerleri	Faktör 2 Madde Yük Değerleri	Faktör 3 Madde Yük Değerleri	Faktör 4 Madde Yük Değerleri
S11	.578			
S14	.561			
S16		.635		
S17		.635		
S18		.618		
S20		.599		
S21		.542		
S22		.539		
S23		.535		
S24		.485		
S26			.678	
S27			.672	
S28			.637	
S29			.557	
S31			.544	
S32			.478	
S34				.639
S35				.601
S36				.578
S38				.578
S39				.561
S40				.539

Tablo 6 incelendiğinde, on maddeden oluşmakta ve (S1, S2, S3, S5, S6, S7, S8, S10, S11, S14) birinci faktör öz değeri 5,43'tür. Sadece bu alt faktör toplam puan varyansının %32,30'unu açıklamaktadır. İkinci faktör sekiz maddedir. (S16, S17, S18, S20, S21, S22, S23, S24) Öz değer ise 1,57 olarak bulunmuştur, bu faktör toplam puan varyansının %11,14'ünü açıklamaktadır. Üçüncü faktör altı maddedir (S26, S27, S28, S29, S31, S32) ve öz değer 1,45 olarak bulunmuştur. Bu faktör ilgili ölçeğe ait toplam puan varyansının %6,04'ünü açıklamaktadır. Dördüncü faktör altı maddeden (S34, S35, S36, S38, S39, S40) oluşmakta ve öz değer 1,13 olarak bulunmuştur bu faktör ilgili ölçeğe ait toplam puan varyansının %5,68'ini açıklamaktadır. Taslak ölçeği oluşturan maddelerin faktör yükleri 0,478 ile 0,747 arasında değişmektedir. AFA'nın son basamağında oluşturulan faktörler isimlendirilmiştir. Birinci faktör *"Güçlü Yanlar",* ikinci faktör *"Zayıf Yanlar",* üçüncü faktör *"Fırsatlar"* ve son faktör *"Tehditler"* olarak isimlendirilmiştir.

AFA sonucunda faktör yapısı oluşturulan taslak ölçeğin veri seti üzerindeki yapısal geçerliğini teyit etmek için taslak öleceğe DFA uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinde dört faktörlü yapıyı temsil eden bir model kurulmuş ve test edilmiştir. Model

test edilirken maddelerin standardize regresyon katsayıları ile ki-kare/sd değeri, GFI, CFI, NFI ve RMSEA model uyum indeksleri kullanılmıştır. Standart regresyon katsayıları için .45 kabul edilebilir, .55 iyi, .63 çok iyi, .71 ve üzeri ise mükemmel düzey olarak kabul edilir (Tabachnick ve Fidell, 2013). χ2/sd oranının 2 ile 3 arasında olması gerekmektedir. GFI, CFI, NFI değerleri 0 ile 1 arasında değişir ve .90 ile .95 arası kabul edilebilir değerdir. Değerler 1'e yaklaştıkça model veri seti arasında uyum yükselir (Kline, 2005).RMSEA için ise .05 ile .08 arası ise kabul edilebilir değerdir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Model incelendiğinde birinci faktördeki S3, S8 ve S14 ikinci faktördeki S17 üçüncü faktördeki S32 ve dördüncü faktördeki S35 düşük regresyon değerleri vererek modelin uyum iyiliği değerleri düşürdüğü görülmüş ve ilgili maddeler modelden çıkarılarak model tekrar kurulmuştur. Oluşturulan yeni modelde S6-S11, S16-S22 ve S36-S39 maddelerinin hata kovaryanslarına ait modifikasyonlar incelenmiş modele eklenmiş ve model tekrar sınanmıştır. Son yapılan analiz sonucu elde edilen değerler Tablo 7'de sunulmuştur. AFA ve DFA sonucu elde edilen bulgular taslak ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 7

Taslak Ölçek DFA Uyum İyiliği Değerleri

İncelenen Uyum İndeksleri	Model (Faz 1)	Model (Faz 2)	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ 2/sd	1,218	1,164	0 ≤χ 2/sd≤ 2	2 ≤χ 2/sd≤ 3
GFI	0,884	0,975	.95 ≤GFI ≤ 1.00	.90 ≤GFI ≤ .95
CFI	0,881	0,996	.95 ≤CFI ≤ 1.00	.90 ≤CFI ≤ .95
NFI	0,912	0,970	.95 ≤NFI ≤ 1.00	.90 ≤NFI ≤ .95
RMSEA	0,067	0,026	.00 ≤RMSEA≤ .05	.05 ≤RMSEA≤ .08

Üçüncü aşamada AFA ve DFA ile yapı geçerliği kanıtlanan taslak ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı değeri incelenmiştir. Güvenirliği Balcı (2000) bir ölçme aracı ile benzer veya aynı koşullarda ancak farklı zamanlarda yapılan ölçümlerde elde edilen değerlerin tutarlılığı olarak tanımlamaktadır. Yani *"bir testin veya ölçeğin ölçmek istediği şeyi tutarlı ve istikrarlı bir biçimde ölçme derecesidir"* (Büyüköztürk, 2006). Güvenirliği ölçmek için alan yazında en sık kullanılan yöntem, maddeler arasındaki korelasyonu gösteren Cronbach Alfa katsayısının incelenmesidir. Bu değer her bir faktördeki maddelerin toplamının güvenirliğini göstermektedir (Sipahi, vd., 2006). Alfa katsayısı 1'e yaklaştıkça ölçeğin o derece güvenilir olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca güvenirlik,

sadece ölçeğe ait bir özellik olmayıp, o ölçeğin kullanıldığı araştırma sonuçlarına ilişkin de bir özelliktir (Kalaycı, 2005). Önce AFA ardından DFA yapılarak yapısı oluşturulan taslak ölçeğin hesaplanan madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

Taslak Ölçek Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktör	Madde Numarası	Madde-Toplam Test Korelasyonu	Cronbach Alfa (α)
Güçlü Yanlar	S1	.537	.903
	S2	.516	
	S5	.630	
	S6	.415	
	S7	.554	
	S10	.561	
	S11	.715	
Zayıf Yanlar	S16	.764	.921
	S18	.698	
	S20	.457	
	S21	.615	
	S22	.603	
	S23	.721	
	S24	.624	
Fırsatlar	S26	.465	.881
	S27	.530	
	S28	.709	
	S29	.499	
	S31	.529	
Tehditler	S34	.671	.864
	S36	.421	
	S38	.712	
	S39	.654	
	S40	.552	
Ölçek (Toplam)			.917

Tablo 8'de de görüldüğü üzere, taslak ölçeğin güvenirliği için yapılan analizlerde madde-toplam test korelasyonları .41 ile .76 arasında değişmektedir ve hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı güçlü yanlar faktörü için .903, zayıf yanlar faktörü için .921, fırsatlar faktörü için .881, tehditler faktörü için .864 ve ölçeğin toplamı için .917'dir. Bu değerlere dayanarak geliştirilen ölçeğin iç tutarlılığının yüksek ve güvenilir olduğu söylenebilir.

Araştırmada nitel verilerin toplanması için araştırmacı tarafından yine literatüre dayalı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme soruları hazırlanırken öncelikle literatür taraması yapılmış ve 12 sorudan oluşan bir soru havuzu

oluşturulmuştur. Bir sonraki aşamada araştırmanın amacına uygun görülen 8 soru, soru havuzundan seçilmiş ve konu odaklı olma kriterlerine göre revize edilmiştir. Revize edilen soruların araştırma kapsamında elde edilmek istenen derinlemesine bilgiye yönelik olup olmadığını belirlemek (kontrol etmek) için eğitim programları ve öğretimi alanından bir, Türkçe ve sosyal bilgiler eğitimi alanından bir ve ölçeme değerlendirme alanından da bir uzmanın görüşüne başvurulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda soru sayısı 4'e indirgenmiştir. Ardından, soruların hedef kitle tarafından anlaşılabilirliğini incelemek adına çalışma grubuna dahil edilmeyen yedi yetişkin eğitimcisi üzerinde bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda elde edilen görüş ve önerilere göre form yeniden revize edilmiş ve forma son biçimi verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada nicel veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek kullanılarak 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul Eyüpsultan ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri arasından kota örnekleme yöntemi ile belirlenen 410 öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık üç ay sürmüştür. Analizlere başlamadan önce veri seti üzerinde bağımlı değişkenlerin sürekli, varyansların homojen dağılması ve normallik varsayımının doğrulanması (Büyüköztürk, 2006) işlemleri yapılmış, bunlar Tablo 9'de verilmiştir.

Tablo 9

Ölçek Faktörlerine İlişkin Normallik ve Homojenlik Değerleri

Faktör	$\overline{X}$	Medyan	Çarpıklık (Hata =,084)	Çarpıklık/Hata	Levene	Kolmogorf Smirnov
Güçlü Yanlar	4,61	4,46	-,135	1,607	1,604 (p: ,171)	,992 (p: ,052)
Zayıf Yanlar	4,02	3,00	-,046	,547	,006 (p: 1,00)	,995 (p: ,056)
Fırsatlar	4,56	4,16	-,062	,738	,631 (p: ,640)	,995 (p: ,06)
Tehditler	4,39	4,00	-,0534	,635	,631 (p: ,640)	,995 (p: ,06)

Levene testine göre tüm faktörler için varyansların homojen olduğu, Kolmogorf Smirnov normallik testinde göre de çarpıklık ve basıklık %95 güvenirlik sınırında -1,96

ile +1,96 aralığında bulunmuştur. Bu bulgular veri setinin parametrik analizler için uygunluğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2006).

Araştırmanın temel problemi için nicel veriler ile yapılan analizler şu şekildedir: Öğretmenlerin değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yanlar ile fırsat ve tehditlere ilişkin görüşlerini belirlemek için öğretmenlerin güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler faktörlerindeki maddelerden aldıkları ortalama puanlar ve standart sapmalar incelenmiştir. Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yanlar ile fırsat ve tehditlere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel anlamda manidar bir farklılık olup olmadığına bakmak için bağımsız örneklem t-testi (Independent-Samples T-Test) yapılmıştır. Buna göre öğretmenlerin araştırma konusuna ilişkin görüşlerini belirten Hiç katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Tamamen Katılıyorum (5) değerlerini içeren puanlara istatistiksel çözümlemeler yapılırken, eşit aralıklarla bölünmüş 5'li Likert tipi ölçekte dört aralık bulunmuştur. Aralık sayısı (4), seçenek sayısı (5) ile oranlanarak 0,80 değeri elde edilmiştir. Derecelendirme ölçeğindeki her seçeneğin kapsayabileceği sayısal değerlerin alt ve üst sınırlarını belirleme işlemlerinde bu 0,80 baz alınmıştır. Bu yöntemle elde edilen sayısal değerler dikkate alınarak, aritmetik ortalamalarda çıkan;

(1.00–1.80) arası görüşler "Düşük"

(1.81–2.60) arası görüşler "Orta-Düşük"

(2.61–3.40) arası görüşler "Orta"

(3.41–4.20) arası görüşler "Orta-Yüksek"

(4.21–5.00) arası görüşler "Yüksek" şeklinde değer biçilmiştir.

Araştırma kapsamında nitel veriler yine araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmeler için 20 öğretmen ile iletişime geçilerek onam ve randevu alınmıştır. Ardından kayıt altına alınan birebir görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık bir ay sürmüştür. Ayrıca görüşmeler karşılıklı konuşma şeklinde yürütüldüğü için sonda sorular kullanılarak katılımcı yanıtlarından daha fazla ayrıntının alınması sağlanmıştır. Görüşmelerde elde edilen veriler nicel veriler ile bütünlük sağlaması ve okuyucuların anlayabileceği bir biçime getirilmesi amacıyla betimsel analiz yoluyla organize edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Ayrıca öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ifadeleri doğrudan alıntılanmış ve kişisel hakların korunması ve anonimlik için öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, ….., Ö20 şeklinde kodlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Değerler Eğitimine Yönelik SWOT Analiz Ölçeği ve görüşmeler kapsamında elde edilen verilere yönelik bulgulara ve bulgular çerçevesinde yapılan yorumlara yer verilmiştir.

Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlara Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemini "Değerler eğitimine yönelik güçlü yanlar nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır. Aynı zamanda SWOT matrisinin ilk boyutu olan bu kısımda nicel ve nitel bulgular aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 10

Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Maddeler	X̄	SS	Düzey
Velilerin değerler eğitimine yönelik algılarının yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir.	4.77	.52	Yüksek
MEB'in hazırladığı öğretim programlarında değerler eğitimini doğrudan konuların içine entegre etmesi değerler eğitimi açısından güçlü bir etkendir.	4.38	.88	Yüksek
Okulda sosyal dayanışmayı artırmak amacıyla yapılan sosyal aktiviteler değerler eğitimini olumlu etkiler.	4.81	.49	Yüksek
Değerler eğitimi için rehberlik hizmetlerinin etkili ve yoğun çalışması değerler eğitimi açısından güçlü bir etkendir.	4.62	.79	Yüksek
Sınıf Öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumunun yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir.	4.77	.50	Yüksek
Okul içinde ve dışında yapılan değerler eğitimine yönelik projelerin olması değerler eğitimini olumlu etkiler.	4.48	.65	Yüksek
Okul müdürlerinin değerler eğitimine önem vermesi değerler eğitimi için bir güçtür.	4.48	.99	Yüksek
Toplam (x)	4.61	.68	Yüksek

Tablo 10'da görüldüğü üzere öğretmenler en çok "Okulda sosyal dayanışmayı artırmak amacıyla yapılan sosyal aktiviteler değerler eğitimini olumlu etkiler." maddesini oylamışlardır. ($\bar{x}$= 4.81) Bu madde ile ilgili öğretmenlerin görüşleri şu şekilde olmuştur;

> “Okulda yapılan sosyal etkinliklerde çocuklar çok fazla aktif, çocukların birbirleriyle iletişimleri olsun, temasları olsun çok fazla bu nedenle biz yaptığımız etkinliklerde çocuklara hep vurguluyoruz, saygı çerçevesinde birbirimizi kırmadan, nazik davranarak, kendileri arasındaki ilişkiyi güçlü tutmak adına önerilerde bulunuyoruz ki oyun olsun diğer etkinlikler olsun hep bu çerçevede hazırlanıyor. Aslında çocuklara öğretmek istediğimiz, vermek istediğimiz de bu zaten, hani eğlenmenin yanında çocuk kazanarak ya da kaybederek bu duyguları öğreniyor. Bu duyguları ilk öğrendiği zaman da örnek veriyorum birinci sınıf çocuklarında çok oluyor. Çocuk kaybettiğinde ağlıyor ama kaybetme duygusunu öğrenmiş oluyor ve bu duygusunu, öfkesini kontrolünü sağlamayı öğreniyor. Karşısındaki arkadaşlarıyla iletişimi konusunda yol kat ediyor. O yüzden, yani okulda yapılan sosyal etkinlikler, bu sadece bir örnekti, değerler eğitimini olumlu etkiler. “(Ö3)

> “Bir öğretmen olarak, yani bir eğitimci olarak değerler eğitiminde iş birlikli çalışmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum çünkü iş birlikli öğrenmeyi işin içine katarak değerler eğitiminde daha fazla verimli bir sonuç alınacağını düşünüyorum bunu da okuldaki sosyal etkinlikleri arttırarak yapabiliriz.” (Ö7)

> “Akademik kaygılardan çok sosyal aktivitelere, doğa gezilerine, çocuk parklarında oyunlara daha çok önem vermeliyiz.” (Ö21)

Aktarılan öğretmen görüşleri kapsamında okulda yapılan sosyal aktivitelerin, öğretmenlerin de rehberliğiyle yaparak-yaşayarak öğrenmeye dönüşmesi bu da sosyal dayanışmayı dolayısıyla da değerler eğitimini olumlu etkilediği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda da yaparak-yaşayarak öğrenmenin önemi göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin süreçte daha aktif rol alması, aktivite esnasında farklı durumlar içinde bulunmaları ve bu durumlarda akranlarından ve öğretmenlerinden gördükleri tepkiler ve davranışların her biri öğrenciler için birer yaşantıdır. Yaşantılar; öğrencilerin gelecekte yaşayacağı problem durumlarında da çözüme daha çabuk ulaşmalarına katkı sağlar. Çünkü sosyal aktivitelerle öğrenciler gerçek mekanlarda gerçek problem durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada öğretmenlerin yapacağı doğru yönlendirmelerle çocuk sosyal problemi çözme yeterliliğini yavaş yavaş kazanmaya başlamaktadır. Özdemir ve diğerlerinin (2021) yaptığı çalışma da bu bulguyu destekler niteliktedir. Bu çalışmaya göre değerler okul ortamında sistemli bir biçimde öğretilmeli ve buna paralel olarak okuldaki etkinliklerle pekiştirilmelidir sonucuna ulaşılmıştır. Okul ortamındaki etkinliklerin sayısının ve niteliğinin arttırılması da üzerinde durulması gereken bir konudur. Okulda yapılması planlanan bilim projelerinde bile değerleri içine katarak öğrencilerden ürünler veya sunumlar istemek akademik

başarılarını arttırırken öğrencilerin değerler üzerine düşünmesi ve odaklarının bu yönde olmasını sağlayabilmektedir.

Yine değerler eğitimine yönelik güçlü yanlarda en çok görüş belirtilen maddelerden biri de "Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumunun yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir." maddesi olmuştur.($\bar{x}$=4.77)

Bu konuyla ilgili öğretmenlerin görüşleri ise şu şekildedir;

> "Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarının yüksek olması değerler eğitimi için tabii ki çok büyük bir güçtür. Çünkü bu öğretmenin değerler üzerinde durduğunu, değerleri sürekli pekiştirmeye çalıştığı anlamına gelir. Değerler eğitimiyle ilgili yapılan etkinlikler öğrenciler üzerinde iz bırakacaktır." (Ö5)

> "Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine önem vermesi demek bu konunun sıkça üzerinde durması demektir. Davranışların oluşmasında ve pekiştirilmesinde en önemli görevlerden biri de öğretmene düşmektedir çünkü öğrenci okulda çok vakit geçirmekte ve özellikle ilkokul kademesindeki çocuklar sınıf öğretmenlerinin otoritesini tanıyıp, olumlu buldukları davranışları yapmaya çalışmaktadırlar." (Ö7)

Milson ve Ekşi (2003) öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarını incelemek amacıyla Amerika ve Türkiye'deki öğretmenlerle çalışmış öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna ek olarak sınıf öğretmenleri dışında kalan branş öğretmenlerinin ise değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarından endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Değerler eğitiminde öğretmenlerin algı ve tutumlarıyla ilgili literatür taramasında öğretmenler değerler eğitimiyle ilgili yeteri kadar mesleki eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle resmi okul çağına gelmiş bir çocuğun günün önemli bir kısmını okulda geçirdiği düşünülürse sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı, tutum ve mesleki becerilerinin iyi düzeyde olması ve bu konudaki hassasiyetleri değerler eğitiminde büyük bir güç yaratacağı gerçeğini değiştiremez. "Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumunun yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir." maddesi ile "Velilerin değerler eğitimine yönelik algılarının yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir." maddesine eşit oranda görüş belirtilmiştir. ($\bar{x}$=4.77)

Bu maddeyle ilgili öğretmenlerin değerlendirmeleri şu şekildedir.

"Biz her zaman okul ve aile arasında bir iş birliği olması gerektiğini söylüyoruz. Eğer veli de değerler eğitimine algısı yüksek olursa okulda verilen değerler eğitimi daha çok pekişir tabii burada değerlerin tutarlı da olması gerekir. Eğer algı yüksek olursa çocuğun değerleri kazanma oranı da o kadar çok artar çünkü aslında değerler eğitiminde çocuk okula gelene kadar aslında karakter gelişimi oluşturmaya başlıyor bu noktada aile çok önemli. Çocuğa küçük yaşta değerleri aşılamalı bu her zaman için bir fark yaratır diğer çocuklara nazaran." (Ö8)

"Veli çok önemli bir faktör değerler eğitiminde. Çocuk evde ne öğreniyorsa okulda öyle davranıyor. Evde saygıyı sevgiyi gören çocuk burada da öyle ama evde küfür öğrenen çocuk okulda da bunu söylüyor. Zaten bu çocuklara ne desem boş. Evde aile desteklemediği için çocuk yanlış davranışlarına ısrarla devam ediyor."(Ö1)

"Değerler eğitiminde en önemli yapı taşlarından biri kesinlikle veliler. Eğer veliler iletişime açıksa eğer veliyle konuştuğumda, çocuğunun yanlış olan davranışlarını söylediğimde bunu kabul edip evde de çocuğuyla yanlış davranışlarının sonuçları neden öyle davranmaması gibi konularda konuşursa o yanlış davranışın devam etmediğini gözlemliyorum. Bu yüzden aile çok önemli. Aile anlayışlı ise genelde sorunlar daha hızlı çözülüyor." (Ö18)

"Temele, en dibe inilmeli, anne babanın çocukluğu, anne-baba iletişimi, akrabaların birbirleriyle olan iletişimi bunlar çok önemli. Çocukların davranışlarının kaynağı aslında buradan geliyor."(Ö20)

Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014)'nin yaptığı çalışmada öğretmenler değerler eğitiminde sorunun kaynağı olarak kendilerini değil velileri görmektedirler. Çocuğun karakter gelişiminin büyük bir kısmı erken çocukluk döneminde tamamlanmaktadır. Çocuk için erken yaşlarda birincil kaynak ailedir. Anne-babalar davranışlarıyla, konuşmalarıyla ve beden dilleriyle çocuklarına rol model olurlar. Vygotsky'nin yakınsak gelişim alanı kuramı bu konudaki en büyük destekleyicidir. Çocuk yanındaki bir yetişkin; anne, baba veya büyük kardeşin önderliğinde öğrenmeye başlar. Bu sosyal süreçler bilişsel öğrenmeleri kapsayacağı gibi duyuşsal öğrenmeleri de kapsayabilir. Özellikle okuma-yazma bilmeyen çocuklar için iletişim önemli bir husustur. Çocuk gözlemleyerek veya anne-baba, akranlarıyla iletişim kurarak öğrenir. Erken çocuklukta öğrenilen bu davranışlar; toplumsal yaşamın ilk adımı olan okulda kendini yavaş yavaş göstermeye başlamaktadır.

Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlara Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan "Değerler eğitimindeki zayıf yanlar nelerdir?" sorusu öğretmenlere yöneltilerek en çok görüş alınan maddeler tabloda sunulmuştur.

Tablo 11

Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzey
Velilerin sosyo-kültürel düzeylerinin düşük olması değerler eğitimi açısından bir zayıflıktır.	3.52	1.35	Orta-Yüksek
Okulun bulunduğu sosyal çevre değerler eğitimi açısından bir zayıflıktır.	3.49	1.16	Orta-Yüksek
Değerler eğitiminde öğretmenlere sağlanan materyallerin yetersiz olması değerler eğitimi için bir zayıflıktır.	4.07	1.20	Orta-Yüksek
Programda değerler eğitimine yönelik ayrı bir dersin olmaması değerler eğitimi için zayıflıktır.	3.66	1.32	Orta-Yüksek
Çocukların TV programlarında olumsuz içeriklerle karşılaşması değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.	4.48	.95	Yüksek
Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına bilinçsizce ve kontrolsüzce izin vermesi değerler eğitimini olumsuz etkiler.	4.71	.70	Yüksek
Ülkemizde yapılan merkezi sınavlar nedeniyle akademik başarının ön planda tutulması değerler eğitimini olumsuz etkiler.	4.23	1.24	Yüksek
Toplam ($\bar{X}$)	4.02	1.13	Orta-Yüksek

Tablo 11'deki verilere göre öğretmenlerin değer eğitiminde gördükleri en büyük zayıflık "Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına bilinçsizce ve kontrolsüzce izin vermesi…" olmuştur ($\bar{x}$= 4.71)

Değerler eğitiminde aile, okul, öğretmenler, ders kitapları, öğretim programlarının haricinde çevre faktörü de oldukça önemli bir husustur. Artık taşınabilir teknolojilerin yaygınlaşmış olması ve hatta covid-19 sonrası eğitimde dijitalleşmeyle birlikte aslında küçük yaştaki bireyler için bile bir zorunluluk haline gelmiştir. Günümüzde öğrencilerin web ağlarından bilgiye erişmeleri ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmeleri beklenmektedir.

Nitel veriler de nicel verileri desteklemektedir. Bu konuyla ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir;

> "Değerler eğitimindeki en büyük tehditlerden biri bence sosyal medya. Özellikle velilerimden hocam benim çocuğum çok tablet ve telefon bakıyor ne olur bir şey

söyleyin gibi cümlelerle çok karşılaşıyorum fakat maalesef bu noktada ev içine müdahale edemeyeceğimiz için ailelerin bu konuda katı olması gerekir diye düşünüyorum elbette bizler hayat bilgisi dersinde tablet telefon kullanımının zararlarını anlatıyoruz fakat evdeki kural koyucular anne babadır onlar çocuklarının ne izlediğini orada ne yaptığını kaç saat tabletle telefonla oynadığını hiç bilmiyor , umursamıyor , umursamak da istemiyor zaten. Özellikle bazı sosyal medya siteleri işte Tiktoktur, youtube, burada özellikle içerikler akıyor ve çocuklar bir gün belki bir saat içinde yüzlerce video görüyor ki bu videoların çocuklara uygun olduğunu zaten düşünmüyorum. Bazı veliler bilinçli tabii hiç kullandırmayanlar da var fakat yalnızca çocuk bunu ödevlerini yaparken işte araştırma yaparken ya da sunum hazırlarken felan kullanmalı ve ailesi de başında olmalı ki çocuk ne bakıyor, nereden bakıyor bunu görsün, bilsin." (Ö2)

"Bazen velilerim geliyor bana diyor ki hocam tableti elinden alamıyorum, aldığım zaman hırçınlaşıyor, evde hepimizle kavga ediyor. Ben çocuğumun tablet kullanmasına engel olamıyorum, keşke bozulsa da kurtulsak diyorlar. Velilerin bu kadar çaresiz olmalarına şaşırıyorum, her şeyin bir kuralı olduğu gibi tablet, televizyon gibi teknolojik araç gereçlerin de belli bir süre kullanımı olmalı. Aileler çocukları için kural koyamıyorlar." (Ö19)

"Çocuklardaki olumsuz davranışlar bir günde oluşmuyor. Tabletlerdeki oyunlar, izledikleri filmler, videolar bunlar dalga dalga büyüyerek bu hale geliyoruz."(Ö22)

"Son zamanlarda özellikle çocukların sosyal medyada çok fazla aktif olduğu görülüyor. Çocukların internette çok fazla aktif olması aslında ebeveynlerin de kendi başlarına kafa dinlemesi diyelim kabaca, işlerine geliyor. Bu şekilde de çocuklar kendini göstersin işte başkasının çocukları bak neler yapıyor yaklaşımıyla da çocukları bazen kendileri de teşvik edebiliyorlar. Çocuklar artık sanal alemde var olmaya çalışıyorlar artık kendilerini göstermeye çalışıyorlar ve bunun için de yapılmaması gereken ne kadar şey varsa yapıyorlar yani tabiri caizse rezil olmaksa mesele rezil olmaya bile çalışıyorlar sırf kendilerini gösterebilmek için bundan dolayı da tabi ki değerler eğitimi çok büyük tehdit altında ve çocuklar tamamıyla saygıyı, sevgiyi kaybedip, öfke kontrolü zaten büyük bir sıkıntı özellikle de ergen gruplarda tamamıyla kaybetmiş durumdalar. Kendilerini ifade edemeyen çocuklar karşısındaki kişiyi anlamayan, empati kuramayan çocuklar, asosyal çocuklar ve daha fazla sayamayacağım kadar tehdit var. En büyük tehdit de çocukların kendilerini göstererek başarıyı bu şekilde bulmak için yine velilerin de bilinçsiz ebeveynlerin de çocuklarını özendirmesi çok büyük bir tehdit. " (Ö12)

"Anne babaların çocukların sosyal medya kullanımında kontrollü olmakla beraber şu şekilde zararları olabilir diye düşünüyorum; sosyal medya temel olarak sanal bir ortam sunduğu için kullanıcılara çocukların kişisel gelişimi konusunda ele alırsak durumu bu sanal ortamlardan beslenen çocukların kişilikleri de çok sağlıklı bir yönde ilerlemeyebilir bu yönde çok sağlıklı şekilde şekillenmeyebilir diye düşünüyorum, çocukların kişisel gelişimleri daha çok organik çevrede yine kendi akranlarının bulunduğu çevrede olgunlaştırılması daha faydalı olacaktır ama diğer yandan kontrollü bir sosyal medya kullanımının çocukların ilgi alanlarının keşfedilmesi bu konuda çocukların yönlendirilmesi ve geliştirilmesi açısından

faydalı bence. Örnek vermek gerekirse resim konusunda ilgili ve yetenekli bir çocuğun ilgisini ve yeteneğini geliştirmesi anlamında resim konusunda faydalı içeriklere sahip sosyal medyanın kullanılması, takip edilmesi faydalı olabilir diye düşünüyorum." (Ö4)

Öğretmenlerin görüşleri dikkate alındığında; kısaca öğretmenler taşınabilir aygıtlardaki içeriklerden çocukların olumsuz etkilendiklerini ve bu olumsuz içeriklere fazlaca maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Ayrıca öğretmenler olumsuz içeriklere maruz kalmalarının yanı sıra öğrencilerin sosyal medyada uygunsuz davranışlarda bulunduklarını belirtmektedirler. Baki(2019)'ye göre çocuklar sosyal medya ortamında öğrenme ağları oluştururken bu ağlarda bilgiye ulaşma yeteneğine sahip olmalıdır. Fakat öğretmenlerin söylemine göre sosyal medya eğitimsel bilgilere ulaşma amacının dışında kullanılmaktadır. Yine öğretmenlere göre dijital ortamda sunulan içeriklerin değerlere aykırı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle de ebeveynlerin çocuklarının taşınabilir cihazlarda ne tür içeriklere maruz kaldıklarını takip etme sorumluluğu düşmektedir.

Tablo 11'e göre en çok görüş belirtilen bir diğer madde ise "Çocukların TV programlarında olumsuz içeriklerle karşılaşması değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir." maddesi olmuştur.

" Televizyonlarda, çocuk kanallarında çocuklar için yayınlanan uygun programlar bulunmakta fakat yine yetişkinlerin takip ettiği programlar da var. Bu programlar çocuklar için uygun içerikte değiller fakat veliler veya yetişkinler bu programları takip ettiği zaman çocukların yanında çocuklar da bu programlara maruz kalıyorlar. Eee ya da aile ile birlikte takip ediyorlar yine bu programlar reyting kaygısıyla hazırlandığı için çok saçma sapan görüntüler, diyaloglar ortaya çıkabiliyor. Özellikle de şiddet içerikli programlar çok fazla ön planda buna benzer içerikler çocukların algısını değiştirebildiği için çocukların davranışlarında da olumsuz şeyler meydana getirebiliyor."(Ö13)

"Tv programlarındaki olumsuz içerikler gerçekten çok büyük bir sorun. Örneğin çocuğun izlediği bir programda eğer yalanın ya da dürüst olmamanın övüldüğü rollerde çocuk bunu kendine model alır ve okulda öğrendiği değerler eğitimine aykırı olarak güncel hayatında ve sosyal hayatında yanlışlar yapma eğilimine dönüşür. "(Ö15)

"Günümüzde ailece televizyon izlemek maalesef günlük bir rutin haline geldi evet televizyon programları ne kadar denetleniyor ya da hangi izleyici kitlesi izlemesi gerek mesela ya da programda şiddet, korku ögeleri var mı varsa ne var gibi pek çok durum var fakat aileler buna ne kadar uyuyor. Maalesef bu konuda sıkıntı yaşıyoruz çünkü zaten televizyon aslında herkesin evinde var ve aileler çocukların televizyon izlemeleriyle ilgili sınır tanımıyorlar." (Ö1)

Öğretmenler, öğrencilerin televizyondaki zararlı içeriklere ve yetişkinlerin izlediği programlara maruz kaldıklarından ve bu içeriklerdeki karakterlerin çocuklara yanlış rol-model olmasından bahsetmektedirler. Ünal(2021)'ın yaptığı çalışma bu bulguyu da destekler niteliktedir. Bu çalışmaya göre, değerler eğitiminde dizi ve filmlerden faydalanılmasının olumlu etkiler yaratacağı belirtilirken Türk dizi ve filmlerin çoğunun değerler eğitimi için olumsuz etkiler yaratacağı sonucuna ulaşılmış, ailelerin çocuklarının izledikleri dizi ve film içerikleri konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır.

Değerler Eğitiminde Fırsatlara Yönelik Bulgular

SWOT analizinde fırsatlar, geleceğe dönüktür. Gelecekte değerler eğitiminde neler fırsata dönüşür ya da değerler eğitimi hangi fırsatları sunmaktadır?" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 12

Değerler Eğitiminde Fırsatlara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Maddeler	$\bar{X}$	S	Düzey
Değerler Eğitiminin toplumlarda önem kazanması değerler eğitimi için bir fırsattır.	4.71	.65	Yüksek
Eğitimde teknolojinin gelişimiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların çeşitlenmesi değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	4.61	.79	Yüksek
MEB'in ebeveynlere yönelik yapmış olduğu bilgilendirici seminerler, konferanslar, uzaktan eğitimler değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	4.46	.85	Yüksek
MEB'in öğretmenlere yönelik değerler eğitimiyle ilgili yapmış olduğu yüz yüze ve uzaktan eğitimler değerler eğitimini olumlu etkiler.	4.43	.83	Yüksek
Toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin zenginliği ve bunların aileden çocuğa aktarılması değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	4.62	.65	Yüksek
Toplam ($\bar{X}$)	4.56	.75	Yüksek

Tablo 12'ye göre değerler eğitimindeki fırsatlar alt boyutunda en çok görüş belirtilen madde "Değerler eğitiminin toplumlarda önem kazanması değerler eğitimi için bir fırsattır." maddesi olmuştur. Öğretmenlere değerler eğitiminde bizler için neler fırsata dönüşür sorusu yöneltilmiştir? Bu soruya verilen yanıtlar da nicel verileri desteklemektedir. Bu konudaki öğretmen görüşleri şu şekildedir.

> "Toplumların benimsediği bazı ahlak kuralları vardır. Bu ahlak kurallarının kesiştiği en önemli nokta da değerler eğitimidir. Değerler eğitimi toplum ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. İlişkilerin gelişmesinde artmasında

önemli rol oynamakta bu nedenle de toplumlarda değerler eğitiminin önem kazanması değerler eğitimi için önemli bir fırsattır." (Ö15)

"Maalesef her gün haberlerde şiddet, hırsızlık gibi kötü olaylara denk geliyoruz. Şu anki çocuklar ileride büyüyüp başarılı fakat saygılı olmayan nesiller olduğunda değerler eğitiminin önemini daha çok göreceğiz. Bu yüzden tüm eğitimcilerin bunun farkında olarak eğitimde ciddi reformlar yapmasını gerektirir. Tabii bu da değerler eğitimi için bir fırsattır." (Ö8)

"Ülkeler özellikle mesela Amerika gibi ülkeler yaşadıkları olaylara göre eğitimini revize etmektedir. Örneğin kadına şiddet, ırkçılık, başka ülkelerden gelen göçlerin fazla olması nedeniyle gibi sorunları gündemine alarak sosyal bilgiler dersine entegre etmişlerdir. Aslında bu durumları göz önünde bulundurduğumuzda ya da mesela benzer bir durum bizim ülkemizde de söz konusuydu işte Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle hayat bilgisi dersine yeni kazanımlar eklendi mesela bu durumla alakalı yani değerler eğitiminin toplumlarda sürekli bir gelişim içinde olduğunu söyleyebiliriz." (Ö10)

Öğretmenler toplumdaki suç oranlarının artmasına bağlı olarak değerler eğitiminin önem kazandığını düşünmektedirler. Yine toplumlarda yaşanan değişimlerin değerler eğitimini de etkilediğini düşünülerek buna örnek vermişlerdir. Bizim ülkemizde de buna benzer durumlar yaşanmaktadır. Örneğin teknolojik cihazların gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersinde medya okur yazarlığı becerisi öğretim programlarında yerini almıştır.

Bu maddeden sonra değerler eğitiminde fırsatlara yönelik olarak en çok görüş belirtilen maddelerden diğeri ise "Toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin zenginliği ve bunların aileden çocuğa aktarılması değerler eğitimi açısından bir fırsattır." maddesi olmuştur. ($\bar{x}$=4.62) Bu maddeyle ilgili öğretmenler şu görüşleri belirtmişlerdir;

"Değerler eğitimi konusunda sahip olduğumuz kültürel değerler açısından çok şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Özellikle bizde yaşlılara saygı, misafirperverlik, yardımseverlik, hoşgörü gibi değerler çok fazla ve çok önem verilmektedir. Bunu daha çok fırsata çevirmeliyiz." (Ö2)

"İster modern ister geleneksel olsun tüm toplumların kültürel bir değeri var, bu kültürel değer nesilden nesle taşınan kurallar, ahlaki yapı ya da edebiyat, sanat gibi ögeler de olabilir. Bunların zenginliğinden ziyade niteliği de çok önemli bence çünkü hangi alanlarda kültürel değerler yaratılmış bunlar sonraki nesle ne şekilde aktarılmış ve uygulanabilmiş örneğin; yardımseverlik, çalışma disiplini, doğruculuk gibi değerler insanların ya da toplumun birbirine olan güvenini sağlamlaştıran ya da toplumu bir arada tutan beraber gelişebilmesini sağlayan etmenlerden biri, bunların bir sonraki nesle aktarılmasında çok büyük bir fayda var ama bu nasıl olacak; toplumun çekirdeği olarak gördüğümüz aile aracılığıyla yapılabilir diye düşünüyorum. Çünkü çocuğun yetiştirilmesinde en büyük pay

ailenin elinde ve ailenin içerisinde toplumun kabul ettiği ya da toplum için faydalı olarak görülen değerleri çocuklara aktarmada, empoze etmede ne derecede başarılı olacağı bu belirleyecektir. Kültür inşa edilen bir şeydir. Örneğin bunu Almanya'da, Japonya'da, İngiltere'de görüyoruz özellikle sanayi devrimi esnasında çalışma disipliniyle alakalı, mesela bu toplumlarda böyle bir kültür aktarıldı." (Ö4)

Her toplum kendi kültürünü koruma ve bunları gelecek nesillere aktarma kaygısına sahiptir (Sümbüllü ve Altınışık, 2016). Özellikle Türk kültürü milli ve manevi değerler açısından oldukça zengindir. Bu milli ve manevi değerleri aktarmanın en iyi yolu ise eğitimden geçer. Toplumun geleceği olan fertlere değerleri anlamalarını ve yaşamalarını sağlamak herkesin yükümlülüğüdür. Değerler ve toplum ilişkisi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bireyler ve toplum değerleri etkilerken, değerler de bireyleri etkilemektedir. Değerler eğitimi kavramı dilimiz için yeni bir kavram olsa bile ilk Türk topluluklarından bu yana sözlü ve yazılı metinlerde kendini göstermiştir. Türk Milli Eğitim sisteminde ise başta değerler eğitimi adı altında olmasa bile vatanseverlik, bağımsızlık gibi pek çok değerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Günümüzde dünyanın dijitalleşmesi, savaşlar, savaşların sebep olduğu göçler, ekonomik krizler, pandemi gibi faktörler toplumların değer anlayışında dezenformasyona sebep olmaktadır. Bu gibi olaylar değerler eğitiminin öneminin bir kez daha düşünülmesine sebebiyet vermektedir. Bu yüzden öğretmenler bunun bir fırsat olduğunu düşünmektedirler. Gün geçtikçe değerler eğitimine daha çok duyulan ihtiyaç; siyasiler, program hazırlayıcıları, öğretmenler, yöneticiler, çocuk yetiştiricileri gibi her kesimden insanın daha çok hassasiyet göstermesi anlamına gelmektedir.

Değerler Eğitiminde Tehditlere Yönelik Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi öğretmenlere yöneltilerek aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 13

Değerler Eğitiminde Tehditlere Yönelik Öğretmen Görüşleri

Maddeler	($\bar{X}$)	S	Düzey
Okulda öğrenilen değerler ile evde öğrenilen değerler arasında çocuğun ikilem yaşaması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	4.54	.75	Yüksek
Öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik mesleki bilgilerinin yetersiz olması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	4.32	1.00	Yüksek

(Devam ediyor)

Tablo 13 (Devam)

Değerler Eğitiminde Tehditlere Yönelik Öğretmen Görüşleri

Maddeler	($\bar{X}$)	S	Düzey
Okul öncesi dönemde değerler eğitimiyle ilgili okul-aile iş birliğinin sağlanamaması değerler eğitimi için bir tehdittir.	4.49	.77	Yüksek
Sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencileriyle bireysel olarak ilgilenememesi değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	4.30	.95	Yüksek
Formal ve informal eğitim sürecinde öğrencilerin pasif kalması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	4.34	.92	Yüksek
Toplam ($\bar{x}$)	4.39	.87	Yüksek

Değerler eğitiminde tehditlere yönelik öğretmen görüşlerinde Tablo 13'e bakıldığında en çok görüş belirtilen madde, "Okulda öğrenilen değerler ile evde öğrenilen değerler arasında çocuğun ikilem yaşaması değerler eğitimi açısından bir tehdittir." maddesi olmuştur.($\bar{x}$= 4.54) Bu konuya ilişkin olarak öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir;

> "Öğretmenlerin verdiği değerler eğitimi, uygun olan değerler eğitimi sonuçta bizler belli bir kalıba göre ilerliyoruz ama anne babaların verdiği değerler eğitiminde bazı sıkıntılar olabiliyor. Mesela en basitinden dürüstlük ya da adalet diyelim, özdenetim diyelim bunlar arasında farklar oluşabiliyor, neden dersen mesela bir olay anlatalım; kötülüğe kötülükle cevap vermek; bir baba bir çocuğuna bunu öğütleyebiliyor ama öğretmen ise, öğretmenin verdiği değerler eğitiminde ise bu mesela çok yanlış. O yüzden ailelerin sosyo-kültürel seviyesi, yetiştirme tarzı, kendilerinin büyüdükleri ortam, çocuğun üzerinde bunlar çok etkili. Anne babanın verdiği öğütler ile öğretmenin verdiği öğütler çakışınca yani paralel olmayınca çocuk ikilem yaşaması çok doğal ve bu da değerler eğitimi için bir tehdit oluşturuyor. Pekii bu durumda ne yapılabilir velilere değerler eğitimiyle ilgili eğitimler verilebilir, toplantılar yapılabilir sık sık, çocuklara da drama yöntemiyle bunlar öğretilebilir."(Ö16)

> "Öğrenciler arasında zorbalık ciddi boyutlarda artık…Okulda bir olay olduğu zaman hemen herkes diyor ki öğretmen nerdeydi? Pekii o çocuk o hale gelene kadar aile neredeydi? Çocuk bir hamursa eğer mayasını aile veriyor bizler de o mayaya göre şekil veriyoruz. Aileleri bilinçlendirmek şart ama sadece bununla da bitmiyor. Bazen aileler umursamıyor."(Ö20)

> "Bazen okula giderken velileri görüyorum, çocuklarına karşı çok kötü konuşuyorlar, çocuklarını argo kelimeler kullanarak çağırıyorlar böyle durumlarda sadece çocuğa verdiğimiz değerler eğitiminin hiçbir anlamı yok. Aileden başlanması lazım işe yani."(Ö19)

Değerler eğitimindeki tehditlere yönelik öğretmenlerin en çok görüş belirttiği bir diğer madde ise "Okul öncesi dönemde değerler eğitimiyle ilgili okul-aile işbirliğinin sağlanamaması değerler eğitimi için bir tehdittir." maddesi olmuştur.($\bar{x}$=4.49)

> "Eğitim-öğretimin ilk basamağı olan okul öncesi dönem eğitimin en önemli basamaklarından biridir kuşkusuz bu dönemde çocuğun da yeterince bağımsız olmamasından dolayı aile-öğretmen iletişimi bir hayli fazla oluyor bunu fırsat bilerek tüm öğretmenlerin değerlendirmesi çok önemlidir. Öğretmen mutlaka aileyi bilinçlendirmeli ve sık sık diyalog halinde olmalıdır ki bu yaşta kişilik gelişiminin yavaş yavaş başladığı önemli bir dönemi avantaja çevirebilelim." (Ö17)

> Çocukların sosyal ortamlarının genişlemeye başladığı ilk alanlardan biri de okul öncesi dönem çocuklar burada hem birbirilerini tanıyıp etkileşim, iletişim halinde olacaklar, arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle birçok şeyi burada öğrendikleri gibi değerler eğitimiyle ilgili çalışmaları da burada yapacaklar, yaşayarak-yaparak öğrenecekler, çocukların bu süreçte edindikleri kazanımları sadece o alanda sınırlı tutmayıp yaşantılarına da sürüklemeleri gerekiyor, bu yüzden de ailelerin de okul ile iş birliği içerisinde olması çok önemli eğer aile okul ile iş birliği içerisinde olmazsa ve değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalar sadece okulla sınırlı kalırsa bu değerler eğitimi açısından bir tehdittir.(Ö18)

SWOT Analizin tehditler boyutuna bakıldığında en çok aile kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Evde öğrenilen değerler ile okulda öğrenilen değerlerin tutarlı olmadığını düşünen öğretmenler bu konuda zorlandıklarını belirtmektedirler. Eğitimin her alanında olduğu gibi değerler eğitiminde de yanlış davranışları düzeltmek, hiç öğrenilmemiş davranışları öğretmekten çok daha zordur. Bloom'a göre üç taksonomi alanı vardır. Bunlar; Bilişsel taksonomi, duyuşsal taksonomi ve psikomotor taksonomidir. Bu üç alandan duyuşsal alan kazanımları ölçülebilir ve gözlenebilir olmaması nedeniyle diğer alanlara göre çok daha zordur. Çünkü bu alan içsel öğrenmeleri, tutumları, duyguları, sevgileri ve ilgileri içermektedir. Krathwohl ve diğerlerine göre (1964) duyuşsal alan kazanımları sırasıyla: Alma (olguya dikkat etme),tepkide bulunma (olguya karşı tepkide bulunma), değer verme, örgütleme (olguya ilişkin görüşleri organize etme) ve kişilik haline getirme basamaklarını takip eder. Kazanımlara ulaşılırken kolaydan zora, basitten karmaşığa olacak şekilde bir üst aşamaya geçilir (Taşkıran, 2011). Kişi yanlış davranışı öğrenmiş ve bunu alışkanlık haline getirmişse önce bu davranışın sönmesi gerekmektedir. Bu yüzden ailede öğrenilmiş yanlış davranışların ortadan kaldırılması veya en aza indirgenmesi değerler eğitimindeki tehdidi ortadan kaldıracaktır. Bunu yapmanın en iyi yolu ise okul ve ailenin iş birliği halinde sorumluluklarını

paylaşmasıdır. Fakat öğretmenler iş birliğini yeterli görmediklerinden bu maddeye ilişkin görüşlerini tehdit alt boyutu altında belirtmişlerdir.

Tablo 14

Değerler Eğitiminde SWOT Matrisi

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
-Okulda sosyal dayanışmayı artırmak amacıyla yapılan sosyal aktiviteler değerler eğitimini olumlu etkiler. ($\bar{x}$=4.81)	-Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına bilinçsizce ve kontrolsüzce izin vermesi değerler eğitimini olumsuz etkiler. ($\bar{x}$=4.71)
-Velilerin değerler eğitimine yönelik algılarının yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir. ($\bar{x}$=4.77)	-Çocukların TV programlarında olumsuz içeriklerle karşılaşması değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir. ($\bar{x}$=4.48)
-Sınıf Öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumunun yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir. ($\bar{x}$=4.77)	-Ülkemizde yapılan merkezi sınavlar nedeniyle akademik başarının ön planda tutulması değerler eğitimini olumsuz etkiler. ($\bar{x}$=4.23)
1Fırsatlar	Tehditler
-Değerler Eğitiminin toplumlarda önem kazanması değerler eğitimi için bir fırsattır. ($\bar{x}$=4.71)	-Okulda öğrenilen değerler ile evde öğrenilen değerler arasında çocuğun ikilem yaşaması değerler eğitimi açısından bir tehdittir. ($\bar{x}$=4.54)
- Toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin zenginliği ve bunların aileden çocuğa aktarılması değerler eğitimi açısından bir fırsattır. ($\bar{x}$=4.62)	- Okul öncesi dönemde değerler eğitimiyle ilgili okul-aile iş birliğinin sağlanamaması değerler eğitimi için bir tehdittir. ($\bar{x}$=4.49)
- Eğitimde teknolojinin gelişimiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların çeşitlenmesi değerler eğitimi açısından bir fırsattır. ($\bar{x}$=4.61)	- Formal ve informal eğitim sürecinde öğrencinin pasif kalması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.($\bar{x}$=4.34)

Öğretmenlerin, SWOT analizi faktörleri olan güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsat ve tehditlere ilişkin görüşlerinin branş değişkenine göre istatistiksel olarak manidar bir farklılığın olup olmadığını tespit etmek amacıyla yönelik yapılan t-testi sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin Branşları Açısından SWOT Analizine Göre Görüşlerinin Ortalamaları Arasındaki t Testi Sonuçları

Faktör	Branş	N	Ort.	S.S.	df	p
Güçlü Yanlar	Sınıf Öğretmeni	220	4,86	0,71	920	.000
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	190	4,58	0,82	710	
Zayıf Yanlar	Sınıf Öğretmeni	220	4,31	0,48	920	.028
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	190	4,23	0,55	710	
Fırsatlar	Sınıf Öğretmeni	220	4,23	0,87	920	.151
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	190	4,15	0,88	782	
Tehditler	Sınıf Öğretmeni	220	4,29	0,88	920	.478
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	190	4,26	0,76	860	

Tablo 15'e göre güçlü yanlar ve zayıf yanlar faktörlerinde öğretmenlerin branşlarına göre ölçekten aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak manidar farklılıklar görülürken, fırsatlar ve tehditler faktörlerinde öğretmenlerin branşlarına göre ölçekten aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak manidar bir farklılık tespit edilememiştir. Bu bulgu, sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenlerin değerler eğitiminin güçlü ve zayıf yanlarına yönelik görüşlerinin birbirine yakın olduğunu ifade etmekle birlikte, öğretmenlerin değerler eğitimindeki fırsatlara ve tehditlere ilişkin görüşlerinin birbirinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Yani sınıf öğretmenleri değerler eğitiminin güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin daha yüksek bir ortalamaya sahip iken sosyal bilgiler öğretmenleri daha düşük bir ortalamaya sahiptir. Ayrıca hem sınıf öğretmenlerinin hem de sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimindeki fırsat ve tehditlere yönelik benzer görüşlere sahip olduğu öne sürülebilir.

BÖLÜM 5

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar, tartışma ve sonuçlara dayalı olarak öneriler sunulmuştur.

Değerler Eğitiminde Güçlü Yanlar

1. *Okulda dayanışmayı arttırmak amacıyla yapılan sosyal aktiviteler değerler eğitimi için bir güçtür.*

Okul değerler eğitimi için aileden sonra gelen en önemli ikinci basamaktır. Aile yaşantısında öğrenilen değerler okulda pekiştirilir ve geliştirilir. Bu yüzden okulun ikliminden, misyonundan, değerler eğitimiyle ilgili hazırlanmış panolara kadar her detay çok önemlidir. Eğitim bir sistemse bu sistemde girdiler yalnızca öğrenciler değildir. Öğretmenler, derste kullanılan materyaller, ders kitapları ve öğretim programlarının her birinin tek tek niteliğinin arttırılması sistemin çıktılarını da olumlu etkilemektedir. Bu araştırmada öğretmenler okulda herhangi bir sosyal etkinlik esnasında çocukta olumsuz bir davranış gördüklerinde doğru rehberlikle çocuğu doğru davranışa yöneltmeye çalıştıklarını belirtmektedirler. Böylece öğrencideki doğru davranışları pekiştirdiklerini yanlış davranışlara ise anında müdahale ettiklerini böylece davranışı söndürmek için çabaladıklarını açıklamaktadırlar.

Okul içinde veya dışında ya da sınıf içinde veya dışında yapılan sosyal aktiviteler de öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri sunmaktadır. Proje hazırlama, okul gezileri, yarışmalar, turnuvalar, kampanyalar, tiyatrolar, şiir dinletileri gibi pek çok faaliyet öğrencilerin ders dışında birbirleriyle olan etkileşimini arttırarak iş birlikli çalışmayı gerektirir. Öğretmenler değerler eğitiminde iş birlikli çalışmanın önemli olduğunu vurgulamışladır. İş birlikli çalışma öğrenciler arasındaki etkileşimi arttırdığından değerler eğitiminde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Batmaz & Erdoğan, (2019), Acar Başeğmez& Er (2017), Gür ve Diğerleri (2015), Sağlam ve Genç (2015) ve Yalar (2010) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Gürhan ve Çiftçi (2017), Koyuncu ve Uçar (2018), Meydan (2012)'a göre değerler eğitimi uygulamaları yalnızca öğretim programlarındaki haliyle değil il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerince desteklenen değerler eğitimi projeleriyle de öğrencilerin olumlu davranış geliştirdiklerini belirtmektedirler.

Formal eğitimde; o gün için hazırlanmış ders planı, kazanım, yapılacak etkinlikler ve oturma düzeni bellidir. Öğrencilere verilen görevlerin yerine getirilmesi istenir. Fakat informal eğitimde durum biraz daha farklıdır. Öğrencilerin davranışlarını ölçmede kullanılan en yaygın ve net bilgi sunan ölçme araçlarından biri gözlemdir. Gözlemin; öğrenciyi doğal ortamında izleyerek gerçekleştirilmesi önerilir. Okulda yapılan özellikle yarı yapılandırılmış etkinlikler; öğretmenlere öğrencilerin davranışsal özellikleri ve karakterleri hakkında gözlem yapma olanağı sunar. Eğer öğretmenler bu davranışlarla ilgili hızlı ve gerekli müdahaleyi yaparsa olumlu sosyal davranışlar geliştirilirken olumsuz davranışlar azalmaktadır. Bu noktada da öğretmenin değerler eğitimine yönelik algısı, tutumu ve mesleki bilgi ve becerisi devreye girmektedir. Öğretmen yanlış davranışı gördüğünde gerek kendisi, gerek okuldaki rehber ve psikolojik danışman ile gerekse öğrencinin ailesiyle birlikte önlem alma yoluna gittiğinde öğrencinin olumsuz davranışlarında en iyi ihtimalle sönme veya azalma meydana gelmektedir.

2. *Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarının yüksek olması değerler eğitimi için bir güçtür.*

Öğretmenlerin en çok görüş belirttiği güçlü yanlardan bir diğeri öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarının yüksek olmasıdır. Öğretmenlerin öğrencilerine olumlu rol model olması gerekmekte ve değerler eğitimi alanında gerekli bilgi, beceriye sahip olmalıdırlar (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Öğretmenlerin özellikle ahlak gelişimi kuramlarına hakim olmaları değerlerin ne zaman, nasıl ve hangi yollarla öğretileceği konusunda ışık tutacaktır. Kuramların ve çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerin bilgisine sahip olan öğretmenlerin değerler eğitimine ayrı bir hassasiyet göstermeleriyle birlikte değerler eğitimindeki güçlü yan arttırılacaktır.

3. *Velilerin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumlarının yüksek olması değerler eğitimi için bir güçtür.*

Öğretmenlerin bu maddeye çok sayıda görüş bildirdikleri saptanmıştır. Toplumdaki en küçük birim ailedir. Kültür ve değerlerin çocuklara yansıtılarak geleceğe taşınmasında ailenin önemli bir yeri vardır (Ekşi ve Katılmış, 2016). Kısacası çocuğun ilk sosyalleştiği ortam, aile ortamıdır (Genç,2016). Çocukların değerler konusunda davranış ve tutumlarını olumlu yönde etkilemek isteyen ebeveynler öncelikle bu olumlu

tutum ve davranışları kendilerinin içselleştirmiş olması gerekmektedir (Aktepe,2016). Özellikle erken çocukluk yaşlarında kritik bir dönemde olan, herhangi bir eğitim kurumunda da eğitim görmeyen ve en çok ailesiyle birlikte vakit geçiren çocuklar için en büyük sorumluluk aileye düşmektedir (Sağla,2017). Aile fertlerinde var olan hem iyi hem de kötü davranışlar olsun bunların çocuğa yansıma ihtimali söz konusudur (Köylü, 2016). Ailesinin baktığı pencereden dünyaya bakan çocuğun algısı da bu çerçeveden şekillenir.

Bu yüzden ebeveyn tutumları çocukların gelecek yaşamında büyük önem taşımaktadır. Otoriter, tutarsız, ilgisiz ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları çocuklarda olumsuz kimlik ve kişilik özellikleri yaratmaktadır. Demokratik ebeveyn tutumunda aile çoğunlukla çocuğa karşı sevgi dolu ve sıcaktır, çocuk sabırla dinlenir ve alınacak kararlarda çocuğun da görüşleri dikkate alınır (Nas,2001). Bu konuyla ilgili öğretmenler değerler eğitiminde ailenin bilinçli olması ile okul ve aile iş birliğinin önemiyle ilgili görüş bildirmektedirler. İletişime açık ve değerler eğitimine yönelik algısı yüksek olan velilerle çok rahat iletişime geçtiklerini ve velinin iş birliğine yanaşmasıyla, olumsuz davranışları çözmekte çok zorlanmadıklarını dile getirmişlerdir. Bu noktada ailelerin bilinçli olması öğretmenlerin de işini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca öğretmenler ailenin doğru rol model olmasıyla çocuğun davranışlarını önemli ölçüde olumlu etkilediklerini söylemişlerdir. Batmaz ve Erdoğan (2019)'a göre de yetişkinlerin çocuklara doğru rol model olması değerler eğitimi sürecini de olumlu etkileyecektir ifadesi öğretmenlerin bu görüşlerini desteklemektedir.

Değerler Eğitiminde Zayıf Yanlar

Bu bölümde öğretmenlerin değerler eğitiminde zayıf gördüğü yanlar ele alınmıştır.

1.Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına bilinçsizce ve kontrolsüzce izin vermesi değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.

Bu konuyla ilgili görüş belirten öğretmenler, çocukların sosyal medyada onlara uygun olmayan içeriklere çokça maruz kaldıklarını söylemişlerdir. Bilgisayarların eve girmesiyle beraber yapılan ev işi, dinlenme, aile bireyleriyle iletişim ya da kişisel gelişim veya hobiler için ayrılan vakit giderek azalmakta ve bilgisayar başında harcanan vakit daha da artmaktadır (Oğuz, 2016, s.606). İnsanların farklı kültürlerden insanlarla tanışması, onlarla iletişim kurmasını sağlayan araç ise internetteki sosyal ağlardır. Aynı

zamanda bu sosyal ağlarda kişiler deneyimlerini, önerilerini sunmakta böylece de büyük kitlelere ulaşabilmektedirler. Sosyal medya kullanımının artması interneti bilimsel bilgiye ulaşma amacından uzaklaştırmakta ve insanların kimliğini farklı tanıtarak beğenilme, onay alma gibi amaçlara sürüklemektedir.

Sosyal medya ve ağların gelişmesiyle eğitimin ulusal ve küresel değerleri bütünleştirecek aynı zamanda milli değerlerin kaybolmasını engelleyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Çelikkaya, 1998, s.137). Öğretmenlere göre, veliler çocuklarının sosyal medya kullanımında gereken otoriteyi sağlayamamaktadırlar.

Ebeveynlerin iş temposunun fazla olması ekonomik koşullar, şehir hayatındaki yoğunluk gibi nedenler de düşünüldüğünde ailelerin çocuklarıyla birlikte geçirdiği vakit azalmış, çocuklar dijital içeriklere daha fazla maruz kalmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalar da bu çalışmayı desteklemektedir. Erdoğan(2019), Yazar(2012), Erkuş (2012), Albayrak (2015), Aydın (2019), Kurtulmuş Tösten ve Gündaş (2014) yaptıkları çalışmalarda sosyal medyadaki içeriklerin televizyon programlarının ve diğer kitle iletişim araçlarının cinsellik, şiddet gibi ögeler içerdiğini ve bunların öğrenciler tarafından bilinçsizce maruz kalındığını saptamışlardır. Yine Tosun (2021) Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimini Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Değerler Eğitimine Yönelik Uygulamaları adlı yüksek lisans tezinde sınıf öğretmenlerinin kitle iletişim araçları ile sosyal medya faktörüne ilişkin maddelere yüksek düzeyde katıldıklarının saptandığını ifade etmesi bu çalışmayı da destekler niteliktedir.

2. *Çocukların televizyon programlarında olumsuz içeriklerle karşılaşması değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.*

Ebeveynlerin iş temposunun fazla olması, ekonomik koşullar, şehir hayatındaki yoğunluk gibi nedenler de düşünüldüğünde ailelerin çocuklarına ayırdıkları vakit kısalmakta bu da çocukların dijital içeriklere daha fazla maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Literatürdeki diğer çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir.

Erdoğan (2019), Yazar (2012), Erkuş (2012), Albayrak (2015), Aydın (2019), Kurtulmuş, Tösten ve Gündaş (2014) yaptıkları çalışmalarda sosyal medyadaki içeriklerin, televizyon programlarının ve diğer kitle iletişim araçlarının cinsellik, şiddet gibi ögeler içerdiğini ve bunların öğrenciler tarafından bilinçsizce kullanıldığını saptamıştır. Tosun Y. (2021) Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimini Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Değerler Eğitimine Yönelik Uygulamaları adlı yüksek lisans tezinde sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimini zorlaştıran faktörlerden kitle iletişim araçları ve sosyal medya faktörüne ilişkin maddelere yüksek düzeyde

katıldıklarının saptandığını ifade etmiştir. Yalnızca öğretmenlerden biri eğer öğrencinin ilgi duyduğu bir alan varsa bu alandaki ilgi ve yeteneğini geliştirmek için kullanırsa sosyal medyanın öğrenci üzerinde olumlu etki bırakacağını belirtmektedir. Radyo, televizyon, dergi gibi geleneksel medya ile yeni medyanın doğru biçimde kullanıldığında avantajları bulunmaktadır. Çünkü medya araçları sayesinde insanlar bilgiye kolayca erişmekte, fikirlerini özgürce belirtmekte, toplum ile ilgili fikir elde etmekte ve böylelikle medya bireyler için hem önemli bir haber kaynağı hem de eğlence kaynağı haline gelmektedir (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). Fakat medyanın yanlış kullanılmasa bile insanlar arasındaki yüz yüze iletişimi azaltması veya küresel tüketime cezbettirmesi gibi çeşitli dezavantajları da bulunmaktadır. İnternette ve TV programlarında verilen içeriklerin ebeveynler tarafından önemsenmemesi, riskli içerikler olarak düşünülmemesi öğretmenlerin bu konudaki hassasiyetini arttırmasını gerektirmektedir. Özellikle öğrencileri akademik, dilsel, fiziksel, sosyal ve davranışsal olarak takip eden grubun öğretmenler olduğu düşünülürse öğretmenlere bu konuda daha fazla dikkat ve çaba göstermeleri gerektiği söylenebilir.

3. *Ülkemizde yapılan merkezi sınavlar nedeniyle akademik başarının ön planda olması değerler eğitimini olumsuz etkiler.*

Bu faktöre ilişkin öğretmenler akademik başarının veliler ve öğretmenler tarafından daha çok önemsenip akademik alana daha çok önem verilmesine sebep olduğunu belirtmişlerdir. Böylece değerler eğitimi ve davranışlar ikinci plana atılmaktadır. Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli 2014 yılında Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmenlerin Görüşleri adlı makalede bu sonuca benzer olarak öğretmenlerin sınavların paylaşmayı ve dayanışmayı azalttığını belirtmişlerdir. Makalenin sonuç, tartışma ve öneriler kısmında ise eğitim felsefesi ve politikalarının değiştirilmesi ile ilgili yetkililerin dikkatini çekmek gerektiği vurgulanmaktadır.

Değerler Eğitiminde Fırsatlar/Sürükleyici Güçler

Değerler eğitiminde görülen fırsatlar maddeler ve açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmaktadır.

1. *Değerler eğitiminin toplumlarda önem kazanması değerler eğitimi için bir fırsattır.*

Öğretmenler, dünyada ve ülkemizde artan şiddet ve benzeri diğer olayların değerler eğitiminin önemini her geçen gün arttırdığını vurgulamışlardır. Bu da gelecekte değerler eğitiminin daha çok üzerine düşünülmesi gereken bir alan olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğretmenler ülkelerin, toplumların değişimler yaşadığını dile getirmiş ve bu değişimlere göre eğitim sisteminde, öğretim programlarında bazı değişikliklere gidildiğini belirtmişlerdir.

Tarihte de olduğu gibi İngiltere'de yaşanan Sanayi Devrimi sonrası emekçilerin zor şartlar altında, çok az paraya ve durmaksızın çalıştırılıyor olması etik bulunmamış ve verilen mücadeleler sonucu emekçilere pek çok hak tanınmıştır. Fakat verilen mücadele kesin bir çözümle sonuçlanmamakla birlikte günümüzde bile tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu örnekte olduğu gibi değerler kültür içerisindeki doğru ve yanlışları belirlememizi sağlayarak insanların davranışlarında fark yaratır. Bu farklar ise büyük değişimler sağlayabilmektedir. Bireyler kültür sayesinde değer kavramlarına yönelik bilgi edinir ve bu kavramları göz ardı eder, yansıtır veya hedef haline getirir. Kısaca saygı, adalet, cesaret gibi kavramlar kişilerin davranışlarına rehberlik etmektedir. Pek çok faktörün etkisiyle ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimle birlikte değerlerin sürekli tartışılıyor olması, farklılaşması veya değersizleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Toplumsal yapıda meydana gelen farklılıklar ve bunların sonuçları değerleri ve değerler eğitiminin önemini göstermektedir. Bir ülkenin yapacağı en iyi yatırım, o ülkenin bireylerini her açıdan sağlıklı yetiştirmektir. Çünkü bireylerin doğru eğitilememesi, toplumun varlığını tehlikeye sokmaktadır.

Bireyin güçlü olması, toplumu etkiler, toplumun güçlü olması da devleti güçlendirir. Değerler ve değerler eğitimi bireyin karakterinin şekillenmesinde ve toplumun düzeninin sağlanmasında yol göstericidir. Her toplumda olduğu gibi bizim toplumuzda da değerler eğitimine önem verilmektedir. Sosyal Bilgiler dersindeki pek çok değerin vurgulanması, bu dersin tüm dersler içinde eksen ders yani disiplinler arası bir ders olması ya da dersin değişen günümüz koşullarına göre yeniden revize edilmesi örneğin sosyal medyanın zararlarından korunmak amacıyla medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılmak istenmesi gibi pek çok etken değerler eğitimine önem verildiğinin kanıtıdır (Alimcan, Altunay Şam, 2017).

2.Toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin zenginliği ve bunların aileden çocuğa aktarılması değerler eğitimi açısından bir fırsattır.

Öğretmenler toplumumuzda güzel değerlerin varlığından ve bunların nesilden nesle aktarılmasının öneminden bahsetmişlerdir.

İnsanların sahip oldukları dil, tarih, sanat gibi bilgi ve becerilerini gelecek kuşağa aktarması kültür toplumunun özelliğidir (Sağlam,2009). Her toplumun sahip olduğu kendine has bir kültürü ve bu kültürün içinde barındırdığı bazı değerler vardır (BASGM, 2010). Kültür, aynı zamanda insana içinde bulunan değerleri ona öğretmeyi, buna uygun bir yaşam biçimi oluşturarak, toplumsal birliği ve düzeni sağlar. Birlik ve beraberlik içinde mutlu ve huzurlu yaşamak ise kültürel zenginliklerin aktarılmasıyla mümkün olmaktadır. Öğretmenler haklı olarak toplumumuzda zengin bir kültürel birikim olduğunu ve bunların gelecek nesillere aktarılmasını geleceğimiz için bir fırsat olarak görmektedirler.

Yaman (2016)' a göre böylesi zengin bir değerler hazinesine sahip bir milletin temel değerlerini çağdaş ve evreni kuşatan ölçülerle gelecek nesillere aktarmak, toplumumuzun ve bütün insanlığın mutluluğu için gayret etmek gerekmektedir.

Köklü bir devlet geleneğine sahip olmamızın ayrıcalığını kullanarak ortak duygular çerçevesinde bir eğitim ve öğretim anlayışı oluşturarak bunu daha çok fırsata çevirebiliriz.

3.Eğitimde teknolojinin gelişimiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların çeşitlenmesi değerler eğitimi açısından bir fırsattır.

Eğitimde teknolojinin gelişmesiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların çeşitlenmesi de yüksek düzeyde görüş belirtilen bir diğer maddedir. Çocuklar çevreleriyle etkileşim halinde oldukları zaman öğrenirler. Bu yüzden eğitim süreçlerini etkili ve verimli kılacak teknik ve yaklaşımlardan faydalanılması gerekmektedir (Sağlam, 2021). Bu teknik ve yaklaşımlar görsel, işitsel ve dokunsal unsurlarla zenginleştirilmesi öğrenme sürecine katkı sağlamaktadır. Swot analiz için fırsatlar alt boyutu daha çok gelecekte bizi olduğumuz noktadan daha ileriye taşıyacak durumlar olarak düşünülebilir ki bu madde bu durum için oldukça uygundur çünkü her geçen gün eğitimde teknolojinin gelişmesi değerler eğitimini de olumlu yönde etkileyecek fırsatlar sunacaktır. Örneğin ülkemizde Fatih projesi kapsamında kullanılmaya başlanan akıllı tahtalar; bazı değerleri somutlaştırmada ve anlatımların pek çok duyu organına hitap etmesiyle daha anlaşılır ve kalıcı bir öğrenme sağlamaktadır.

Değerler Eğitiminde Tehditler/Engelleyici Güçler

Swot analize göre değerler eğitimindeki tehditler aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

1.Okulda öğretilen değerler ile evde öğretilen değerler arasında çocuğun ikilem yaşaması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.

Çocuk değerler eğitimini informal olarak ailede alır (Koç S., 2016). Bu araştırmada öğretmenler genellikle okulda çocuğu doğru davranışa yönlendirirken velilerin çocuğu yanlış davranışa teşvik ettiklerinden yakınmaktadırlar bu durum ise tehlike arz etmektedir çünkü çocuğun yanlış öğrenmiş olduğu bir değeri doğrusuyla değiştirmeye çalışmak çocuğa yeni bir değer öğretmekten daha zordur (Bal A., 2004).

Turan ve Ulusoy (2016) Aile ve değerler eğitimini şöyle ifade etmişlerdir. Aile, çocuğuna değer öğretirken kendisi de o değerin ne olduğunu teorik olarak bilmeli aynı zamanda çocuğa bu değeri davranış olarak da kazandırmalıdır. Kısaca aile değerler ve eğitimi hakkında bilinç sahibi olmalıdır. Ailenin değeri öğretirken kullandığı yöntemler ve süreci nasıl yönettiği üzerinde durulması gereken bir konudur.

Çocuğun sosyalleşme sürecinde en büyük sorumluluk aileye aitken aile içindeki huzur ve davranışlar çocukların değerlere ilişkin algılarını etkilemektedir.

Demirutku (2017)'ya göre ailenin, çocuğuna doğru rol model olması ve doğru davranışla ilgili doğru mesajlar vermesi çocuğun o davranışı kazandırma olasılığını arttırmaktadır. Bu mesajların tekrar edilmesi, samimi bir iletişim ortamı ve çocuğun davranışta bulunması için motive edilmesiyle çocuğun o davranışı içselleştirmesi ve ortaya çıkarması sağlanmalıdır.

Bu yüzden aile, doğru davranışları öncelikle kendisi bilmeli ve uygulamalı, çocuğa mutlu, huzurlu ve kendisini rahat ifade edebileceği bir ortam sunmalı ve çocukla konuşarak doğru, yerinde ve birbiriyle uyumlu mesajlar vererek çocuğun olumlu davranışlarını pekiştirmelidir.

Şahin-Tezel ve Özbey, 2007 yılında yaptıkları çalışmada günümüz koşullarında ailelerin ebeveyn eğitimi almalarını hatta bunun zorunlu ve sistematik bir biçimde olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

2.Okul öncesi dönemde okul-aile işbirliğinin sağlanamaması değerler eğitimi için bir tehdittir.

Öğretmenler eğitim- öğretimin ilk basamağı olan okul-öncesi eğitim kurumlarının velilerle daha çok iş birliği yapılmasının çocuğun gelecek eğitim-öğretim hayatında da

özellikle değerler eğitimi konusunda olumlu etki yapacağını savunmuşlardır. Türk'ün 2009'da yaptığı çalışmada ailenin değerler eğitimi hakkında bilinçli olmadıkları ve okul-aile iş birliğinin yeteri kadar yapılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çelenk(2003), Üner(2011) , Yazar(2012), Erkuş ve Yazar (2013) yaptıkları çalışmalarda değerler öğrencilere kazandırılırken okul-aile iş birliği süreçte etkilidir bulgusuna ulaşmış olmaları bu bulguyu destekler niteliktedir.

Okul- aile iş birliğinin başarılı yürütüldüğü bir ortamda değerler eğitimi açısından çocuk için daha etkili bir öğrenme gerçekleştirilmektedir (Çelenk,2013).

2. *Formal ve informal eğitim sürecinde öğrencilerin pasif kalması değerler eğitimi için bir tehdittir.*

Bu da yine okulda ve ailede verilen değerler eğitiminde kullanılan yöntemlerin yeterli olmadığını göstermektedir. Değerler eğitiminde pek çok yaklaşım, yöntem ve teknik olmasına rağmen bu yaklaşımlardan biri kullanılmalıdır veya diğeri kullanılmamalıdır gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Değer eğitiminde yaklaşımların hepsinin karma bir biçimde kullanılması en doğru olanıdır. Burada önemli olan çocuklara zengin yaşantılar sunmaktır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Bu yüzden evde veya okulda, değerler eğitimini içeren hikayeler, şiirler, masallar, şarkılar, örnek olaylar, kısa filmler kullanılabilir. Değerlerle ilgili gezi gözlem veya ziyaretler düzenlenmesi, konserler veya şiir dinletilerine katılma, tiyatro etkinliklerine katılma ve hazırlanıp sunma gibi etkinlikler çocuklar üzerinde olumlu etki bırakmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2012; Ulusoy, 2017). Eğitimin gerçekleşmiş sayılabilmesi için davranışın hem istendik yönde olması hem de kalıcı olması beklenmektedir. Bundan dolayı da davranışın içselleştirilmesi gerekir. Öğretmenler yeni yaklaşımların yanında fotoğraflardan, haritalardan, eğitici filmlerden, simülasyonlardan yararlanabilirler (Öztaş, 2015 s. 342).

Değerler eğitiminin bireylere doğru bir şekilde verilememesi suç oranlarının artmasına veya bireylerin mutsuzluğuna sebep olabilir bu yüzden formal ve informal eğitim ortamları olsun değerler bireylere çeşitli programlarla aktarılmalıdır (Berkant ve Sürmeli, 2013).

SWOT Analizine Göre Değerler Eğitimi

Swot analizde amaç güçlü yanların arttırılıp tehditleri azaltmak ve zayıf yanların azaltılıp fırsatların çoğalmasını sağlamaktır. Bu çalışmaya göre öğretmenler okulda

yapılan sosyal aktivitelerin sosyal dayanışmayı arttırdığından ve öğrenciler bu tür etkinliklerde daha aktif bulunduğundan bu durumu faydalı bulmaktadırlar o halde bu güçlü yan daha da güçlendirilerek engelleyici güçlerden biri olan formal ve informal eğitim süreçlerinden öğrencinin pasif kalması tehdidine karşı önlem alınabilir. Okulda yapılan etkinliklerin niteliği, velilerin ve öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumları arttığında aynı zamanda tehditlerin de azalması söz konusu olmaktadır. Öğrencilerin gücünü ve enerjisini ilgi duyduğu alanlarda dijital içeriklerden yaptığı araştırmalara yönlendirmesi, sosyal medya ve televizyondaki uğraşlarını velisi ve öğretmeni desteğiyle de doğru yönde kullanarak değerler eğitimindeki tehditlerin önüne geçilebilir. Yine okuldaki sosyal aktiviteler velilerin de katılımıyla hem öğrencileri hem de velileri süreçte daha aktif hale getirecek hem de okul- aile iş birliğinin yetersiz olma tehdidinin önüne geçecektir. Böylelikle hem öğrenciler hem de veliler süreçte aktif rol alacak veliler için hayat boyu öğrenme öğrenciler için ise yaparak-yaşayarak öğrenme şansı bulacaklardır. Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya ve televizyon kullanımlarında bilinçsiz davranması bizim zayıf yanımızken bu zayıf yanın azaltılması ile ailelerin kültürel değerlerimizi ve bunları çocuğuna aktarması fırsatı artacaktır. Sosyal medyanın ve televizyondaki içeriklerin zararlarının bilincinde olan aileler, çocuklarıyla daha çok vakit geçirmeye ve içerikler hususunda azami dikkat göstermeye yöneleceklerdir. Velilerin değerler eğitimindeki algısının yüksek olmasıyla çocuğun evde ve okulda öğrendikleri arasında ikilemde kalması tehdidinin önüne de ancak bu yolla geçilebilir. Kısaca bilinçli ailelerin sayısındaki artış, değerler eğitimindeki birçok tehdidin önüne geçecektir. Öğrencilerin bir gün içinde vakitlerinin çoğunu okulda geçirdikleri düşünülürse yoğun akademik programlarından veya boş zaman etkinliklerinden ziyade değerler eğitimiyle ilgili yapılacak kaliteli çalışmalar güçlü yanlarımızı arttıracaktır. Gelişen teknolojinin de etkisiyle değerler eğitiminde farklı yaklaşımların kullanılması ve çeşitlenmesi fırsatı gelecekte bizler için daha çok avantaja dönüşecektir. Fırsatlar ve tehditler daha çok geleceğe yöneliktirler bu yüzden güçlü ve zayıf yanlar üzerinde durularak geleceğe dair önlemler alınabilmelidir. Tüm bunlara dayanarak çeşitli kesimlere bir takım öneriler sunulmuştur.

Öneriler

Uygulayıcılar ve Karar Vericilere Yönelik Öneriler

1. Öğretmenlerin okulda sosyal dayanışmayı arttırmak amacıyla yaptıkları sosyal aktiviteleri değerler eğitiminde bir güç olarak görmeleri nedeniyle okullarda yapılacak aktiviteler için okullara finansal bütçe sağlanması.
2. Sınıf öğretmenlerinin algı ve tutumlarının yüksek olmasının değerler eğitiminde bir güç olarak görülmesi nedeniyle sınıf öğretmeni adaylarına yönelik üniversitelerde değerler eğitimi alanına yönelik ders/uygulamalar yapılması ve öğretmenlere de değerler eğitimiyle ilgili hizmet içi eğitimler sunulması.
3. Okul yöneticilerinin değerler eğitimiyle ilgili algı ve tutumlarını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması ve okul yöneticilerinin okullarında yürüttüğü değerler eğitimi ile ilgili çalışmaların denetlenmesi,
4. Okullara ve öğretmenlere değerler eğitimi için yapılacak olan aktivitelerde, projelerde materyal destek sağlanması ve değerler eğitimi için kullanılabilecek, drama ya da konuşma halkası gibi çeşitli yöntem ve tekniklerin uygulanması için rahat ve esnek sınıflar oluşturulması,
5. Öğretmenlerin görüşlerine göre ebeveynlerin algı ve tutumlarının değerler eğitiminde bir güç sayılması sebebiyle ebeveynlerin sosyo-kültürel düzeylerini arttırmak amacıyla diğer kurum veya kuruluşlarla iş birlikli çalışarak çeşitli etkinlikler düzenletilmesi ve bunların zorunlu tutulması,
6. Değerler eğitiminde en büyük tehdit olarak görülen sosyal medya ve televizyon kullanımıyla ilgili herhangi bir kısıtlama getirilmemesinin çocuklarda oluşturduğu davranışsal ve fiziksel zararlar hususunda ebeveynlere etkili ve kalıcı şekilde anlatılması ile sosyal medya ortam ve araçlarının kullanımıyla ilgili çocuklara ve yetişkinlere eğitimler verilmesi,
7. Çocuklar için yayınlanan TV programlarındaki içeriklerin daha sıkı denetlenmesi,
8. Sınav merkezli bir eğitim sisteminin değerler eğitimi için bir zayıflık yaratması sebebiyle yoğun akademik içerikler yerine sanatsal, kültürel ve sporsal etkinliklere daha çok yer verilmesi,
9. Öğretmenlerin iş yükünü azaltarak, öğrencilerin sosyal ve davranışsal gelişimlerini takip etmelerinin önemsenmesi,

10. Öğrencilerin ruhsal olarak da doyum sağlayabileceği ve akranlarıyla sosyalleşebileceği; doğa gezileri, doğa atölyeleri, enstrüman çalma, dans, jimnastik gibi etkinliklere önem verilmesi,
11. Eğitimde teknolojinin gelişimini bir fırsat olarak görülmesi sebebiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşım, yöntem ve tekniklerin daha etkili olabilmesi için teknolojik destekler sağlanması,
12. Öğretmenlere göre kültürel zenginliğin ve bunların nesilden nesle aktarılmasının değerler eğitiminde bir fırsat yaratması görüşüne dayanarak ülkemizdeki kültürel zenginliği yansıtan çeşitli faaliyetlerin planlanması,
13. Değer eğitimiyle ilgili organizasyonların düzenlendiği müze, konser, dinleti, sergi, tiyatro gibi etkinliklerin ücretsiz veya uygun fiyatlı olması,
14. Değerler eğitiminde formal ve informal süreçlerde öğrenciler pasif kalması değerler eğitimi açısından bir tehdit olması bulgusuna dayanarak ailelerin ve çocukların birlikte katılabileceği etkinlikler, workshoplar, seminerler vs. düzenlenmesi,
15. Okul- aile iş birliğinin sağlanamamasının bir tehdit olarak görülmesi nedeniyle öğretmenlerin velilerle daha sık iletişimde olması, toplantılar veya ev ziyaretleri düzenlemesi,
16. Eğitimde teknolojinin gelişmesinin bir fırsat olarak görülmesi sebebiyle öğretmenlerin değerler eğitiminde harita, simülasyon, yaratıcı drama, örnek olay gibi çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalanması böylelikle de öğrencinin eğitim süreçlerinde pasif kalma tehdidinin önüne geçilmesi önerilmektedir.

Araştırmacılara Öneriler

1. Öğretmenlerin yanı sıra akademisyen ve öğrencilerin de görüşlerinin alındığı bir araştırmanın yapılması,
2. Değerler eğitimiyle ilgili yaklaşımların geliştirilmesi, bütünleştirilmesi veya yenilerinin üretimine yönelik çalışmaların yapılması,
3. Değerler eğitiminin geliştirilmesine yönelik kullanılabilecek okul dışı ortamlar ve bu ortamlarda gerçekleştirilebilecek etkinliklere yönelik detaylı bir araştırmanın gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Abourjilie, C. (2002). Education informational handbook and guide for support and ımplementation of the student citizen act of 2001. Public Schools of North Carolina State Board of Education, Department Public Instruction, Division of Instructional Services Character Education.

Acar Başeğmez, D., Er, K.O. (2017). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Electronic Turkish Studies, 12*(33).

Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi, 6*(16), 9-27.

Akbaş, O.(2008). Sosyal Bilgilerde Değerler Ve Öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (ed.), Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (s.335-360). Ankara:Pegem Akademi Yayınları

Akbaş,O.(2004) Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 2. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Akman, S.,(2020)Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, Türkiye.

Aköz, Ö., (2019) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Yurt Dışı Okulların Swot Analizi (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Aksoy, N.,(2003) Eylem Araştırması:Eğitimsel Uygulamaları İyileştirme ve Değiştirmede Kullanılacak Bir Yöntem, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 36*, 474-489, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Alimcan, D., Altunay-Şam, E., (2017) Sosyal Bilgiler Dersi Boyutunda Değerler Eğitiminin Önemi ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkisi, *Milli Eğitim Dergisi 215*, Amasya Üniversitesi, Amasya, Türkiye.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Arthur, J., (2003). Education with character. London: Routledge Falmer.

Aslan, E.(2011). 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı Elementary *Education Online*, 10(2), 717-734.

Ateş, H.,(2022) Türkiye'de Değerler Eğitimi Konusunda En Çok Atıf Alan İlk 100 Makale: Bibliyometrik Analiz Çalışması, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye.

Avcı, N.(2007). Toplumsal Değerler ve Gençlik. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Avci, M.(2020) Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi) , Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye.

Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). Okulda Değerler Eğitimi. İstanbul: Nobel Yayıncılık.

Balcı, A. (2000). Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, A., Yanpar-Yelken, (2013) İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 195-213.

Barr, R.; J. L. Barth; S. S. Shermıs. (1978). The nature of the social studies, Etc Publications, United States Of America.

BASGM, Aile Yapısı Araştırması 2006, Ed. Mustafa Turgut, (Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, 2010).

Başaran-Uğur, R. ve Bedir, G. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Sihirli Ahlak Değneği. Uşak Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi, 11*, 30-39.

Batmaz, O., Erdoğan, T., (2019) Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri, Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(6), Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu, Türkiye.

Bauman, Z.,(1996) Yasa Koyucular ve Yorumcular, (Çev.) Kemal Atakay, Metis Yayımları, İstanbul,

Beil,B.,(2003) İyi Çocuk, Zor Çocuk, (Çev.), Cuma Yorulmaz, Arkadaş Yayınları.

Beldağ, A., Genç, Z.S. (2020) Karakter ve Değer Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014) Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmenlerin Görüşleri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish,* 9(5), 420-440, Ankara, Türkiye

Blum,A.L., (1988) Gilligan and Kohlberg: İmplications for moral theory, University of Chicago, America.

Bonstingl, J. J. (1996). School of quality. Virginia: Association for supervision and curriculum development.

Bower, G. H. & Gilligan, S. G. (1979). Remembering information related to one's self. *Journal of Research in Personality, 13*(4), 420–432.

Boydak-Özan, M., Polat, H., Gündüzalp, S., ve Yaraş, Z.,(2015) Eğitim Kurumlarında SWOT Analizi , Turkish Journal Of Education Studies, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye.

Brannon,D.(2008) Character education-A joint responsibility, 44,

Büyükdüvenci, S. (2003). Değerin Değeri Üzerine. Değer ve Bilgi Sempozyum Kitabı. S. Yalçın (Ed.), Ankara: Vadi Yayınları

Büyüköztürk, Ş.(2004). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık

Büyüköztürk, Ş. (2006) Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Pegem A Yayınları, Ankara.

Büyüköztürk, Ş. ve diğerleri(2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara:Pegem Akademi.

Can, Ö.,(2008) Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2008) The methodology of educational research. Metaichmio, Athens

Cooper, C., R., Azmitia, M., Syed, M.,(2011), Identity and academic success among underrepresented ethnic minorities: An ınterdisciplinary review and ıntegration,

Cotton, C. (1996). A Bold Experiment in teaching values. Educational leadership, 54-57.

Craig, G., J., Dunn W.L., (2010). Understanding human development, Pearson Education/Prentice Hall.

Çağlar, A. , Yakut, Ö. & Karadağ, E. (2005). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Kişilik Özellikleri ve Liderlik Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi . Ege Eğitim Dergisi , 6 (1) , 61-80 .

Çam, Z., Çavdar,D.,Seydooğulları,S.,Çok,F.(2012) Classical and contemporary approaches for moral development, Educational Sciences: Theory and Practice 12(2) ss.(1222-1225)

Çelik, S. (2014). Classroom strategies of Turkish EFL teachers in managing cultural diversity. In P. Romanowski (Çev.), Intercultural issues in the era of globalization (ss. 32-46)

Çelikkaya, H. (1998). Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi (pedagojik formasyon amaçlı). (2. Basım), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Çelikten,M.,(2006) Kültür ve Öğretmen Metaforları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 21 Yıl : 2006/2 (269-283 s.)

Çengelci, Hancı, Karaduman (2013) Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, *Değerler Eğitimi Dergisi,* 11(25), 33-56,

Çiftçi, S. & Gürhan, E. (2017). İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu Örneği) . *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi , (13)* , 230-246

Çoban, B. ve. Karakaya Y. E. (2010), Geleceği Planlamada Stratejik Yönetim ve Swot Analizi: Kavramsal Yaklaşımlar", *Social Sciences*, c. 5, sayı. 4, ss. 342-352,

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları (3. Baskı). Ankara:PegemAkademi

Çotuksöken, B. (2018). Varlık Felsefesinde Yeni Bir Açılım: Antropontoloji (insan-varlıkbilgisi). Felsefe söyleşileri IX-X. Maltepe Üniversitesi. s. 3-7.

Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Karakter Eğitimi Sürecinde Örtük Programın Etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1513-1534.

Çubukçu, F. (2014). Values education through literary texts, Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi (ss. 14-30).

Dantley, M. E. ve Tillman, L. C. (2010). Social justice and moral transformative leadership. Marshall, C., ve Oliva, M. (Eds.), Leadership for social justice (ss. 19-34) içinde. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Demir, F. (2018) Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.

Demircioğlu, İ. H. , Demircioğlu, E. & Genç, İ. (2016). Tarih Pedagoji Programı Öğrencilerinin Gözüyle Değer Eğitimi: Trabzon Örneği . Değerler Eğitimi Dergisi , 14 (32) , 59-78 .

Demirhan-İşcan, C.(2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Demirhan-İşcan, C.(2014) Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimindeki Tercihleri, *İlköğretim Online Dergisi 13*(4), Ankara Üniversitesi, Ankara Türkiye.

Demirutku, K.(2017). Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Demirtaş, Z.;Ekmekyapar, M.(2012). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Değerlere Dayalı Yönetim ve Uygulamalarının Okul Kültürüne Etkisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 18(4), 523-544.

Deniz, J. (2020). Gagne'nin Öğretim Kuramı Temelinde Yapılandırılmış Piyano Derslerinde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin İşlevselliği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16*(31), Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Diktaş, Z.(2019) Nene Hatun İlkokulunda Bir Eylem Araştırması, (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Dilmaç, B., Kulaksızoğlu, A. ve Ekşi,H.(2007). An examination of the humane values educaiton program on a group of science high school students. *Educational Sciences: Theory&Practice, 7*(3), 1221-1261

Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Doğanay, D. D. A. & Sarı, D. M. (2012). Yapılandırmacı Öğrenme Ortamı Özelliklerinin Düşünme Dostu Sınıf Özelliklerini Yordama Düzeyi . *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 21* (1) , 21-36 .

Duke, D.L. (1984). Teacher's Guide to Classroom Manegement. New York: Random House.

Eggen, P. D. ve Kauchak, D. P. (2003). Learning and teaching: Research based methods. (Fourth Edition). Allyn and Bacon.

Ekiz., S. (2019). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Değerler Eğitimi İle İlgili Yeterlilikleri Ve Sahip Oldukları Metaforlar (Yüksek Lisans Tezi), İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, Türkiye.

Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç, Ana Babalar. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ekşi, H. ve Katılmış, A.(2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Erbaş, A. A. ve Başkurt, İ. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Derslerinde Kullandıkları Değerler Eğitimi Yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(2), 926-941.

Erikli.S.(2016).Development And Implementatıon of a values educatıon program for pr e-school children,(Unpublished master's thesis), Middle East Technical University, Ankara, Türkiye

Erkuş, S. & Yazar, T. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi . Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi , (20) , 196-211

Esemen, A. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Evrensel Değerler . Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi , 4 (2) , 89-109 .

Fry, D.& Souillac, G.(2013) The relevance of nomadic forager studies to moral foundations theory: Moral education and global ethics in the twenty-first century, Journal of Moral Education 42(3).

Gander M., J.,Gardiner H.W.(2001) Çocuk ve Ergen Gelişimi (Çev.) Ali Dönmez, Nermin Çelen, Bekir Onur, İmge Yayınevi, İstanbul.

Genç, S. Z. (2016). Eğitim Sürecinde Aile Okul Ve Toplum. Ankara: Pegem Akademi.

Gökberk, C.(2016). Felsefe Tarihi. 18. Baskı, Remzi Kitap Evi İstanbul

Gökçe, O. (1994). Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri. Ata Dergisi, (1), 25-30.

Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alandeğerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi , 8 (1).

Gülay Ogelman, H. & Sarıkaya, H. (2015). Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği . *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 0* (29) , 81-100

Güngör, E.(2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.

Gür, Ç., Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M. ve Demircan, A. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği. Asya Öğretim Dergisi, 3(1), 78-91.

Gürbüz, S.&Şahin, F (2017) Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education, 30(2),* 169–202.

Halstead, J. Mark, Ed.; Taylor, Monica J., Ed. (1996). Values in educaiton, educaiton in values. The Falmer Press,

Hammond, Z., L.,(2014) Culturally responsive teaching and the brain: Promoting authentic engagement and rigor among culturally and linguistically diverse students, Corwin Publisher.

Hellriegel, D., Slocum, J. W.,&Woodman, R. W. (2001). Organizational behavior. *South-Western, Cengage Learning*.

Hogg, M.,A.,&Vaughan, G.,M.,(2021),Sosyal Psikoloji,İbrhaim Yıldız, Aydın Gelmez (Çev.),Ütopya Yayınevi.

Hurt, F. (1998). Implementing great new ideas through the use of force- field analysis. Direct Marketing. Garden City. 61, 54-57

Ilgaroğlu, M.C. (2019). Değer Duygusundan, Duygunun Değerine Ahlak Felsefesi Açısından Duygu-Değer İlişkisi, (ss. 17-20) İstanbul: Hiper Yayın

İçli, G. (2014). Sosyolojiye Giriş. Ankara: Anı Yayınları.

İslamoğlu, A.,H., Alnıaçık, Ü. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Beta Basım Yayın Dağıtım.

Kamer S. T,Şahin M (2021). Değerlere ve Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Milli Eğitim, 50*(230), ss.(725 – 744).

Kalaycı, Ş.,(2005).SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Yayınevi: Asil Yayın Dağıtım.

Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi . Milli Eğitim Dergisi , 40 (187) , 138-145 .

Karasu-Avcı, E., Faiz, M., Turan, S. (2020). Etkili Vatandaşlık Eğitiminde Değerler Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi,18* (39), s.263-296.

Kasapoğlu, H. (2013). Değerler Eğitimi ve Hikayeler, *Milli Eğitim Dergisi, 198.*

Kenan, S.,(2013). Türk Eğitim Düşüncesi ve Deneyiminin Dönüm Noktaları Üzerine Bir Çözümleme, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi,41(1),* ss(1-31) Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul, Türkiye.

Kirschenbaum, H. (1995). 100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings. Boston: Allyn and Bacon.

Kluckhohn, C. (1962). *Culture and behavior.* Free Press Glencoe.

Kohlberg, L., & Hersh, R. H. (1977). Moral development: A review of the theory. *Theory into practice, 16*(2), 53-59.

Kohn. A., (1997) How not to teach values education? A critical look at character education, *The Phi Delta Kappan, 78*(6), 428-439

Korkmaz-Devrani, T.(2010). Kişisel Değerlerin Kuramsal Yapısı ve Pazarlamadaki Uygulamalar Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İibf Dergisi, Nisan, *5*(1), 49-70.

Köylü, M.(2016). Ailede Değerler Eğitimi. Köylü (M). (Ed.), Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi, (ss.105-130). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kurtulmuş, M. , Tösten, R. & Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar . Değerler Eğitimi Dergisi , 12 (27) , 281-305

Kuşdil, M.,E.,&Kağıtçıbaşı,Ç.,(2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı, Türk Psikoloji Dergisi, 15(45), 59-76.

Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2014). Practical research: Planning and design (10th ed.). Edinburgh Gate: Pearson Education.

Levent, S.,(2020). Modern Değerler Eğitimi ile İslâmî Değerler Eğitiminin Mukayesesi, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye.

Lovat, T., Clement, N., Dally, K., & Toomey, R. (2011). The impact of values education on school ambience and academic diligence. *International Journal of Educational Research,50,* 166-170

Maarif Vekilliği (1939). Birinci Maarif Şurası: Çalışma Programı Konuşmalar Lâhikalar. Ankara: Maarif Vekilliği.

MEB.(2010)18.MillieğitimŞûrası.http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010ttkb/18sura_kararlarları_tamami.pdf , adresinden 01.03.2023 tarihinde erişildi.

MEB. (2017u). Türkçe Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden 25.08.2022 tarihinde alındı.

MEB.(2005). İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB.(2017c). Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (ilkokul 3. ve 4. sınıflar). http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden 25.08.2022 tarihinde alındı.

MEB.(2017e). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar). Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden 25.08.2022 tarihinde alındı.

MEB.(2017j).Matematik Dersi Öğretim Programı (1,2,3 ve 4. Sınıflar). Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx adresinden 25.08.2022 tarihinde alındı.

MEB.(2017o). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (4. Sınıf). Ankara

Memiş, A. & Güney Gedik, E. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20) , 123-142 .

Meydan, H.(2012). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme*, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), ss. 93-108

Milson, A. J. & Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYİS) Ve Türkçeye Uyarlanma Çalışması . Değerler Eğitimi Dergisi , 1 (4) , 99-130

Morrison E., W., &Milliken, F., J.,(2000) Organizational silence: A barrier to change and development in a pluralistic World. *AMR, 25*, 706–725

Morrison, E., W. ve Milliken, F., J. (2003). Speaking up, remaining silent: the dynamics of voice and silence in organizations, Journal of Management Studies, 40 (6):1353-1358.

Namugenyi, C., Nimmagadda, S., L., ve Reiners, T., (2019). Design of a SWOT Analysis model and its evaluation in diverse digital business ecosystem contexts, *Procedia Computer Science 159*, 1145-1154.

Nas, R. (2001). Metinlerle İlkokuma Yazma ve Öğretimi. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Naylor, David T. ve Richard Diem (1987). Elementary and middle school social studies, Random House, United States Of America.

NCSS. (1993). The social studies professional. Washington DC: National Council For Social Studies.

Oğuzkan, A. F.,(1993). Eğitim Terimleri Sözcüğü, Emel Matbaacılık San. Tic.Ltd.Şti, s.13,46-165,Ankara.

O'Keefe, G. ve Clarke-Pearson, K.(2011). The impact of social media on children, adolescents and families. *American Academy Pediatrics, 127(4)*, 800-804.

Ormrod, J. E. (2014). Educational psychology: developing learners. Eighth edition. Boston, Pearson.

Öğretir, A. D. (1999). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Master Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özan, M.B, Polat, H., Gündüzalp S.,Yaraş, Z.,(2015) Eğitim Kurumlarında SWOT Analizi, Turkish Journal of Educational Studies, 2 (1)

Özdemir, Y., Mercan- Uzun E.,Bütün-Kar, E.,(2021) Temel Eğitim Öğretmenlerinin Değer Eğitimine Yönelik Görüşleri. Değerler Eğitimi Dergisi,19 (42), s.227-266

Özlemiş, N. (2019).İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Kapsamındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Öztaş, S. (2015). Tarih Öğretiminde Tarihî Film ve Tarihî Dizilerin Kullanılmasına İlişkin Tarih Bölümü Öğrencilerinin Görüşleri (Kırklareli Üniversitesi Örneği) . Turkish History Education Journal , 4 (2) , 1-37

Pervin, A. Lawrence,John P. Oliver(1997) Handbook of personality, The Guilford Press, New York

Power,F. C., Power, A. M. R., Bredemeir, B. L., & Shields D. L. (2001). Democratic education and children's rights. In S. Hart, C. P. Cohen, M. F. Erickson and M. Flekkoy (Eds.), Chilren's rights in education. London: Jessica Kingsley Publishers.

Powney, J., vd (1995) Understanding values educationin the primary school, The Scottish Council for Research in Education, the university of Glasgow

Püsküllüoğlu Ali (1995). Türkçe Sözlük, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Raths,L.,E., Harmin,M., Simon, B., (1966) Values and Teaching: Working with Values in the Classroom, Press: C. E. Merrill Books

Rokeach, M.(1973) The nature of human values, Free Press.

Rösner, L.,Winter, S., Kramer, S.,C.,(2016) Dangerous minds? Effects of uncivil online comments on aggressive cognitions, emotions, and behavior, Computers in Human Behavior ,58, Elsevier ss.(461-470) University of Duisburg-Essen, Germany

Sabbağ, Ç. (2011). Adıyaman Turizminin Güçlü, Zayıf Yönleri İle Fırsat ve Tehditlerine İlişkin Turizm İşletme Yöneticilerinin Değerlendirmeleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 1308–9196.

Sağlam, F. (2019). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme . *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi , 25* (2) , 1236-1252

Sağlam, Ö. E. ve Genç, S. Z. (2015). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 106-118.

Samur, Ö.A ve Deniz, E. M. (2014). Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 7*(4), 463-481.

Satria, R. & Shahbana, E.(2020).SWOT Analysis of strengthening education character in junior high school. *Jurnal Iqra' : Kajian Ilmu Pendidikan, 5*(2). 56-67.

Schlesinger,P. (1987), Social Science Information, 26(2), pp.(219-264).

Schultz, P.& Schultz, S.E. (2005) Theories of personality, Cengage Learning.

Schwartz, S. H.(1992) Universals in the content and structure of values: Theory and emprical tests in 20 countries. M. Zanna (Ed.), *İn Advances in Experimental Social Pshcolog*. New York: Academic Press.

Schwartz, S. H.(1994) Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Studies Research*, 30(2), 3-9

Schwartz, S.H.(2012) An overview of the shcwartz theory of basic values. The Hewrew University of Jerusalem

Senemoglu, N. (2007). Changes in teacher education in Turkey. *ISTE (International Society for Teacher Education) Newsletter*. Number 22. February, 2007.

Senemoğlu, N.(2004) Gelişim, Öğrenme ve Öğretme: Kuramdan Uygulamaya, Gönül Yayıncılık, Ankara

Simon, S. B., Howe, L.W. ve Kirschenbaum, H.(1978). Values clarification: A handbook of practical strategies for teachers and students. Newyork: A&W Publishers.

Simon, Sidney B., Leland, W Howe., Kıschenboum, Howard (1972). Values clarification, a handbook of practical strategies for teachers and students, Hart Publishing Company, İnc. New York

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2010). Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi, İstanbul, Beta Yayıncılık

Spranger, E.(1928) Types of Men: The Psycology and Ethics of Personality. P.J. W Pigors (Çev.), Halle: Max Niemeyer.

Stephenson, J., & Killeavy, M. (1998). Teaching values education in schools: The attitudes, beliefs and practices of teachers in schools in the republic of ıreland and the united kingdom - *Pointers for the Future. Citizenship, Social and Economics Education, 3(3), 115–126.*

Straughan, R. (2000). Can we teach children to be good?. Buckingham: Open University Press

Şahin, M.(2021) Değerlerin Tanımı ve Sınıflandırılması. (ss. 41-60) Ankara: Pegem Akademi Şahin-Tezel, F.& Özbey, S., (2007) Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?, 9*(3), Aile ve Toplum Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi.*

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Allyn & Bacon/Pearson Education.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.*

Tahiroğlu., M.(2014).Değerler Eğitimi Yöntemleriyle Desteklenen Bir Akıcı Okuma Ve Okuduğunu Anlama Çalışması.*Journal Of Turkish Studies (9)*8, ss(793-811).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2017, Temmuz 18). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden 02.09.2022 tarihinde alındı.

Taşkıran, E. (2011). Liderlik ve Örgütsel Sessizlik Arasındaki Etkileşim-Örgütsel Adaletin Rolü. İstanbul: Beta

TDK (2018). Güncel Türkçe Sözlük. sozluk.gov.tr adresinden ulaşılmıştır.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara.

Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. Teaching and Teacher Education, 24(7), 1791–1798.

Thornberg, R., ve Oğuz, E.,(2013) Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey, *İnternational Journal of Educational Reserach, 59*, 49-56

Tillman, D. & Hsu, D. (2000). Living values activities for children ages 3-7, New York: Health Communications Inc

Tisak, M. S., & Turiel, E. (1984). Children's conceptions of moral and prudential rules. *Child Development, 55*(3), 1030–1039.

Tokdemir, M. A. (2007). Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Tomar,B.(2014) Axiology in teacher educaiton: ımplementation and challenges, *Journal of Reserach & Method in Educaiton,* 4(2), 51-54.

Topdemir, H. G. (2009). Felsefe Nedir? Bilgi Nedir? . Türk Kütüphaneciliği , 23 (1) , 119-133

Topses, G. (2003) Gelişim ve Ögrenme Psikolojisi [Development and learning psychology]. Nobel Yayinlari, Ankara.

Tosun, Y. (2021) Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimini Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Değerler Eğitimine Yönelik Uygulamaları, (Yüksek Lisans Tezi), Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye.

Turiel, E. (1974) Conflict and transition in adolescent moral development (ss14-29) *Published by Wiley.*

Ulusoy, K. Dilmaç B. (2012). *Değerler eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy, K.Dilmaç. B. (2018) Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

UNESCO (2002). Framework for action on values education in early childhood. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000128712/ adresinden 08.10.2022 tarihinde erişilmiştir.

Ural, Ş.(1998) Epistemolojik Açıdan Değerler ve Ahlak, Sayı:4, *Doğu-Batı Dergisi*

Ünal, O.(2021) Dizi ve Filmlerin Değerler Üzerindeki Yansımasına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 19*(41), 277-311.

Veugelurs, W& Kat E. (2003) Moral Task of the teacher according to students, parents and teachers, *Educational Research and Evaluation 9(1):*75-91

Vozzola, E. (2014) Moral Development: Theory and applications. Routledge, New York.

Williams, M., & Schnaps, E. (Eds.)(1999). Character education: The foundation for teacher education. Washington, DC: Character Education Partnership.

Yaşaroğlu, C. & Manav, F. (2015). Öğretim Programına Bağlılık Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması . Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi , (4) , 247-258

Yavuzer, H. (1998). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1999). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003). Çocuğu Tanımak ve Anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi,

Yazıcı, K.(2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış, *Tübar Dergisi,* Niğde Üniversitesi, Niğde, Türkiye

Yıldırım, S. G., Becerikli, S. ve Demirel, M.(2017) Farklı Bakış Açılarına Göre Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimi, *İlköğretim Online, 16*(4), 1575-1588 doi: 10.17051/ilkonline.2017.342975

Yıldırım, S. G. & Demirel, M. (2021). Değerler Eğitimine Yönelik Bir Model Önerisi: Değer İçselleştirme. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(2), 943-993.

Yıldırım, S. G. , Becerikli, S. & Demirel, M. (2017). Farklı Bakış Açılarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi . *İlköğretim Online , 16* (4) , 1575-1588

Yıldırım,A., Simsek H.(1999). Qualitative research methods in social sciences. Ankara: Seçkin Yayıncılık, pp.427

Yıldız, M.(2019) Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Ebeveynler İçin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Ebeveynlerin Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Yılmaz,E., Aktürk, A.(2021) Z Kuşağı Bir Nesli Anlamak.,Palet Yayıncılık.

Yüksel, S. (2004). Örtük Program: Eğitimde Saklı Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yüksel, S.(2005). Kohlberg ve Ahlak Eğitiminde Örtük Program: Yeni İlköğretim Programlarında Yer Alan Ahlaki Değerleri Kazandırma İçin Bir Açılım. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Bilimleri, 5*(2), 307-338.

EKLER

EK 1. Öğretmen Onam Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, " *Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri* " adıyla, *Melis Softaoğlu* tarafından *1 Ağustos – 30 Eylül 2022* tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Swot Analiz tekniğiyle değerler eğitimindeki güçlü ve zayıf yanlar ile Fırsatlar ve Tehditleri tespit etmektir.

Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Resmi İlkokullar ile Ortaokullar

Araştırma Uygulaması: ☒ Anket ☒Görüşme ☐Gözlem

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleşmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Melis SOFTAOĞLU

İletişim Bilgileri

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

…./…../……

İsim-Soyisim

İmza

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 2. Veri Toplama Aracı

Aşağıda değerler eğitimine yönelik olarak güçlü gördüğünüz yanları en az 1 en çok 5 puan olmak üzere puanlayınız.

Değerler Eğitimine Yönelik Güçlü Yanlar		**1-Hiç Katılmıyorum 2-Az Katılıyorum 3-Kararsızım 4-Kısmen Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum**				
1)	Velilerin değerler eğitimine yönelik algılarının yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir.	1	2	3	4	5
2)	Meb'in hazırladığı öğretim programlarında değerler eğitimini doğrudan konuların içine entegre etmesi değerler eğitimi açısından güçlü bir etkendir.	1	2	3	4	5
3)	Okulda sosyal dayanışmayı artırmak amacıyla yapılan sosyal aktiviteler değerler eğitimini olumlu etkiler	1	2	3	4	5
4)	Değerler eğitimi için rehberlik hizmetlerinin etkili ve yoğun çalışması değerler eğitimi açısından güçlü bir etkendir.	1	2	3	4	5
5)	Sınıf Öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik algı ve tutumunun yüksek olması değerler eğitimi için güçlü bir etkendir.	1	2	3	4	5
6)	Okul içinde ve dışında yapılan değerler eğitimine yönelik projelerin olması değerler eğitimini olumlu etkiler.	1	2	3	4	5
7)	Okul müdürlerinin değerler eğitimine önem vermesi değerler eğitimi için bir güçtür.	1	2	3	4	5
	Değerler Eğitimine Yönelik Zayıf Yanlar	**1-Hiç Katılmıyorum 2-Az Katılıyorum 3-Kararsızım 4-Kısmen Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum**				
1)	Velilerin sosyo-kültürel düzeylerinin düşük olması değerler eğitimi açısından bir zayıflıktır.	1	2	3	4	5
2)	Okulun bulunduğu sosyal çevre değerler eğitimi açısından bir zayıflıktır.	1	2	3	4	5
3)	Değerler eğitiminde öğretmenlere sağlanan materyallerin yetersiz olması değerler eğitimini olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
4)	Veliler ile öğretmenlerin değerler eğitimi anlayışında ve önceliklerinde farklılıklar bulunması değerler eğitimini olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
5)	Programda değerler eğitimine yönelik ayrı bir dersin olmaması değerler eğitimi açısından bir zayıflıktır.	1	2	3	4	5
6)	Çocukların TV programlarında olumsuz içeriklerle karşılaşması değerler eğitimini olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5

7)	Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına bilinçsizce ve kontrolsüzce izin vermeleri değerler eğitimini olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
8)	Ülkemizde yapılan merkezi sınavlar nedeniyle akademik başarının ön planda olması değerler eğitimini olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
	Değerler Eğitimine Yönelik Fırsatlar	**1-Hiç Katılmıyorum 2-Az Katılıyorum 3-Kararsızım 4-Kısmen Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum**				
1)	Değerler Eğitiminin toplumlarda önem kazanması değerler eğitimi için bir fırsattır.	1	2	3	4	5
2)	Eğitimde teknolojinin gelişimiyle değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların çeşitlenmesi değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	1	2	3	4	5
3)	Meb'in ebeveynlere yönelik yapmış olduğu bilgilendirici seminerler, konferanslar, uzaktan eğitimler değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	1	2	3	4	5
4)	Meb'in öğretmenlere yönelik değerler eğitimiyle ilgili yapmış olduğu yüz yüze ve uzaktan eğitimler değerler eğitimini olumlu etkiler.	1	2	3	4	5
5)	Toplumun sahip olduğu kültürel değerlerin zenginliği ve bunların aileden çocuğa aktarılması değerler eğitimi açısından bir fırsattır.	1	2	3	4	5
	Değerler Eğitimine Yönelik Tehditler	**1-Hiç Katılmıyorum 2-Az Katılıyorum 3-Kararsızım 4-Kısmen Katılıyorum 5-Tamamen Katılıyorum**				
1)	Okulda öğrenilen değerler ile evde öğrenilen değerler arasında çocuğun ikilem yaşaması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	1	2	3	4	5
2)	Öğretmen adaylarının değerler eğitimine yönelik mesleki bilgilerinin yetersiz olması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	1	2	3	4	5
3)	Okul öncesi dönemde değerler eğitimiyle ilgili okul-aile işbirliğinin sağlanamaması değerler eğitimi için bir tehdittir.	1	2	3	4	5
4)	Sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencileriyle bireysel olarak ilgilenememesi değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	1	2	3	4	5
5)	Formal ve informal eğitim sürecinde öğrencilerin pasif kalması değerler eğitimi açısından bir tehdittir.	1	2	3	4	5

EK 3. Öğretmen Görüşme Soruları

Değerli Öğretmen

Yürütmekte olduğum ***"Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri"*** başlıklı tez çalışmam için görüşlerinize ihtiyaç duyuyorum. Bu araştırmada çıkacak sonuçların eğitime katkı sağlayacağını umuyorum. Görüşme sürecinde söylediklerinizin tümü gizlidir. Araştırmanın raporlaştırılması esnasında isimlerin gizliliği korunarak kesinlikle rapora yansıtılmayacaktır. Görüşme izniniz dahilinde ses kaydı ile gerçekleştirilecektir. Görüşmenin yaklaşık 15 dakika süreceği tahmin edilmektedir. Görüşme esnasında size yönelteceğim sorular aşağıda yer almaktadır. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

SAYGILARIMLA

Melis SOFTAOĞLU

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Öğretmen Görüşme Soruları

Görüşme Tarihi:

Görüşme Saati:

Sorular

1.Değerler eğitiminde güçlü gördüğünüz yanlar nelerdir?

a)Değerler eğitiminde ailelerin, öğretmenlerin, okulların yaptıkları uygulamalardan hangilerini doğru buluyorsunuz?

2.Değerler eğitiminde zayıf gördüğünüz yanlar nelerdir?

a)Aileler, okullar, Meb veya öğretmenler değerler eğitiminde neleri yanlış yapıyorlar?

3.Değerler eğitiminde gelecekte bizim için neler fırsata dönüşür?

4.Değerler eğitiminde gelecekte neler bizim önümüzde engel olabilir?

a)Önümüzdeki engelleri kaldırabilmek için neler yapmamız gerekir?

EK 4. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : **21/11/2022**
Toplantı Sayısı : **20**
Karar Sayısı : **242**

242-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Melis SOFTAOĞLU'nun "Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili 23.08.2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Melis SOFTAOĞLU'nun "Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

EK 5. Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-65273467 07/12/2022
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Melis SOFTAOĞLU)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Ankara Üniversitesinin 29.11.2022 tarihli ve 734903 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 05.12.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu	: Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri
Araştırma Türü	: Anket
Araştırma Yeri	: Eyüpsultan
Araştırma Kişiler	: İlkokul, Ortaokul Öğretmenleri
Araştırmanın Süresi	: 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (6 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon : 0212 384 36 30
E-posta : strateji.istimc34@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi İçin : Aydın BALTA
Unvanı : VHKİ
İnternet Adresi : http://istanbul.meb.gov.tr/
7b3b-edf0-3f98-87b1-1a12

BENZERLİK BİLDİRİMİ

"Swot Analiz Tekniğiyle Değerler Eğitimine Yönelik Sınıf Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) "Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler" (2) "Kaynaklar" (3) "Doğrudan alıntılar" ve (4) "Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar" dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 13-Mar-2023 01:04 +03
Gönderim Numarası	: 2035430350
Sayfa Sayısı	: 44
Sözcük Sayısı	: 26478
Karakter Sayısı	:
Benzerlik Oranı	: % 9
Savunma Tarihi	: 15.02.2023

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı'na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10'dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2'den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Melis SOFTAOĞLU

Tarih: 13.03.2023

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Melis Softaoğlu

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	**Görev Yeri**	**Yıl**
Sınıf Öğretmeni	İstanbul Eyüpsultan Feridun Tümer İlkokulu	2022

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	**Bölüm/Program**	**Üniversite**	**Yıl**
Lisans	Sınıf Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2013-2017
Lisans	Zihin Engelliler Öğretmenliği Yan Dal Programı	Ankara Üniversitesi	2015-2017